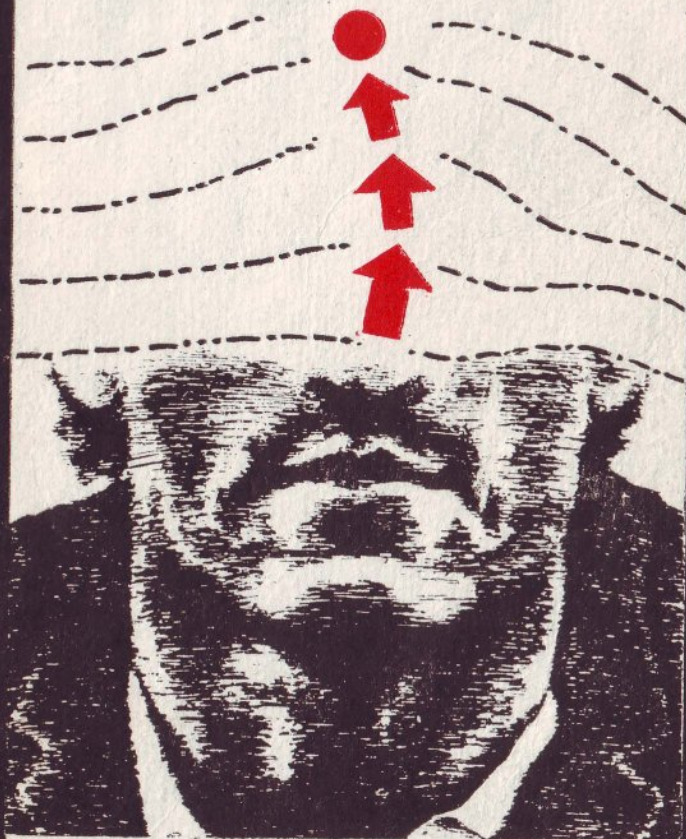

Мариан Реняк • ОПАСНИТЕ ПЪТЕКИ

Мариан Реняк ОПАСНИТЕ ПЪТЕКИ

героика и приключения

Мариан Реняк

Опасните пътеки

На другарите, които отдадоха живота си по опасните пътеки,
както и на тези, които ги извървяха докрай, с призива и
техните спомени да станат свидетелство за истината на онези
дни.

Авторът

1

Опитвах се да заспя, напразно. И се отказах от тази мъчителна борба за сън. Часовете се изнизваха безмилостно бавно. Погледнах стрелките на часовника в светлинката на цигарата. Наближаваше два часа. Значи оставах още седем часа. От опит знаех, че най-тежко се понасят последните часове преди всяка сериозна акция. Напрежението нараства, нараства и изведнъж – облекчение. Настъпил е мигът да се действа.

В стаята не беше тъмно. Лесно различавах очертанията на гардероба, масата и няколкото стола. През отворения прозорец надничаше месечината.

Пак посегнах към цигарите. Пакетчето беше празно. Извадих от чантата последните запаси. До сутринта щяха да стигнат. Засега бях наел квартирата за две седмици. Беше мебелирана доста скромно, но аз не държах на луксозната обстановка. Най-важното беше да се установя някъде и да минавам за обикновен летовник. Тази „легенда“ беше абсолютно необходима при моето положение – както по отношение на своите, така и на противника. Вчера следобед слязох от колата на Стария пред Нови Тарг. От този миг трябваше да действам сам. Всякакъв контакт с моето ръководство беше най-малкото нежелан.

Играех ролята на човек в нелегалност, надянал неговата „вълча кожа“. Тя изискваше от мен да се владее без почивка. Една погрешна стъпка можеше да провали подготвената с толкова труд акция. И резултатът би бил не само провал...

Пристигнах от Нови Тарг в Рабка рано следобед. Изпълних целия ритуал на човек, дошъл тук на почивка. Сам избрах тази невзрачна вила. След кратък пазарлък с бързивата и много любопитна хазайка станах пълноправен квартирант. За колко време? Всичко зависеше от утрешната среща. Тя щеше да бъде началото на опасната игра. Отсега беше трудно да се предвиди всичко. Имаше прекалено много неизвестни.

Мислите ми упорито се връщаха към възложената задача. Събитията от последните дни преминаваха в съзнанието ми като на филмова лента. Развитието на акцията се прекъсваше с наемането на стая от „летовника“, а мисълта за предстоящото се връщаше като досадна муха. Нали аз бях един от главните участници в смело замислената операция на Държавна сигурност. Майорът я нарече важна партия в играта, подета от оперативната група. Запомних това определение. Бях дълбоко

убеден, че той е прав.

В единият тръбваше да се срещна със свързката. После ме чакаше решаващият разговор с атамана. Повторих наум паролата. Не биваше да пропусна нищо. Тръбваше да помня всички подробности. Бях ги заучавал близо две седмици. Име, фамилия, произход, дейност по време на окупацията, пребиваване в чужбина...

Тръбва да изиграя тази роля безпогрешно. Тръбва да я играя навсякъде, където се намирам от сега нататък. По тези места „те“ вероятно имат добро разузнаване. Не се знае с кого ще разговарям, кой е агент на врага. Може би дори моята хазайка? Кой би могъл да знае?

Опитвам се мислено да проведе утрешния разговор с главатаря на бандата. Напразни усилия. Сам не ще запълня продължението на филма. Заместник-началникът на Воеводското управление разговаря с мен часове наред. Разработвахме няколко варианта. Бихме могли да обмислим много повече, ала това би било напразна работа, трудно е предварително да намериш рецепта за бъдещото си поведение.

Почти машинално вадя цигара. Пак се връщам към последните дни. Повтарям ролята си като актьор преди премиерата. Обаче актьорът може да разчита на су-флъора. Офицерът от Държавна сигурност, който при известни обстоятелства тръгва на среща с врага, е като сапъора в акция – греша само веднъж.

Преди две години изпаднах в подобно положение. Тогава бях получил първата си сериозна задача. Нашата група се стараше да обезвреди една опасна банда, укриваща се в Неполомицката гора. Бандата се прехвърляше от едно място на друго. Нападеше близките околии. Бандитите бяха извършили и редица убийства. Украсяваха се с перцата на борци за миколайчиковска Полша. Под това прикритие тероризираха населението. В действителност грабеха за собствено обогатяване. Бандата пречееше на нормалния живот в този край.

Заловихме един от бандитите. Нашите момчета го измъкнаха като гнила круша от сламата. Беше заспал пиан у своята любовница. Присигнал в Краков за няколко дни. Веднага попадна в ръцете ни. Познавахме го вече под псевдонима Мшчиви¹. Беше член на същата банда и доверен човек на главатаря. След три дни, прекарани в ареста, омекна, обхванат от панически страх. Срещу собственото си освобождаване предложи да ни заведе при бандата. Знаеше къде са явките ѝ.

Решено бе да се рискува. Мшчиви бе освободен. Цената на

1. Отмъстителния. (Б. пр.)

евентуалните жертви от бандата беше несъизмерима с взетото решение да се освободи един главорез. Можеше да се предположи, че вестта за задържането му още не е достигнала до Неполомице. Той е смятал да прекара в Краков няколко дни, но беше заловен първата нощ след пристигането си. Значи неговото отсъствие не би трябвало да събуди подозренията на главатаря. В противен случай той би бил провален и следователно – безполезен за нас.

Но на Мшчиви не можехме да гласуваме такова доверие, че да го пуснем сам в бандата. Наистина, той беше разкрил имената на няколко души, чието арестуване обаче би било равнозначно с разкриването на ролята на Мшчиви в бандата. А тогава би загинал от нейните ръце.

На адреса на една от явките на главатаря Мшчиви изпрати свръзка. Предаде му нашето поръчение – писмо, с което уведомяваше, че е установил контакт с „група“ сигурни хора. Те предлагат съвместно нападение на автомобила, с който ще бъдат превозвани пари за Бохня. „Група“ е добре осведомена.

Предложението беше съблазнително. Те глътнаха примамката. Главатарят изпрати отговор. Искал да обсъди въпроса. Постави обаче условието от „онази група“ с Мшчиви да дойде само един човек. Определи среща през нощта.

На мен се падна ролята на човека от „онази група“. Никога няма да забравя това. За първи път се сблъсках с врага така отблизо. Предстоеше вълнуващо преживяване независимо от изхода на акцията. Знаех, че главатарят на бандата е престъпник без всякакви скрупули, готов на всичко.

В Неполомице пристигнахме следобед. Мшчиви и аз – офицер от Държавна сигурност. Мшчиви проявяваше нервност. Дали беше честен спрямо нас?

И аз едва съдържах нервите си. Ще изиграя ли добре ролята на бандит? Ще успее ли да ги склоня да проведем „съвместно“ нападението върху колата с парите? Именно то беше претекстът за организиране на капана. Ще изпълня ли задачата си както трябва?

Стигнахме до мястото на срещата. Лунна есенна нощ. Междуселски път. От дясната му страна стърнище. По-нататък потънали в сън сгради. От време на време долита кучешки лай. Вляво гъст ракитак. После едва различимите контури на гората. Неизбродната Неполомицка гора.

– Тук – прошепна моят водач. Сигурен бях, че няма оръжие. Аз бях облечен в лятно пардесю, от онези, дето се носеха при акции по време

на окупацията. Двойни джобове. Пъхайки ръка уж в джоба, а всъщност под пардесюто, можеш незабелязано да грабнеш пистолета и да изстреляш целия пълнител. Можеш да стреляш и от джоба. Обаче тогава след първия изстрел пистолетът често заяжда. Не повтаря. Джобът пречи.

Стиснах студената дръжка на пистолета. Освободих предпазителя. Куршумът беше в дулото. Трябваше да бъде готов за всякаква изненада.

– Мшчиви, сигурен ли си, че е тук? – попитах.

– Да, сигурно всеки момент ще дойде. Седнахме в раки така. Очакването беше мъчително. „Дали ще дойде? – мислех си. – А може би знае, че съучастникът му е бил арестуван? Тогава бандата ще ни направи на решето.“

– Идва – прошепна Мшчиви, който пръв дочу стъпките на приближаващия се. – Ще излезем, след като се убедя, че е той.

Наистина сега и аз чувах стъпките – все по-близо, все по-ясно. Някой се приближи до дивата круша. Висок, плещест, в гумирана пелерина. Спря се.

Мшчиви излезе пръв. Аз след него. Главатарят се ръкува с приятелчето си. После с мен.

– Мислех си, че ще дойдеш с ДС-то – рече, – а вие сте само двамата.

– Ами нали така искаше – отвърна Мшчиви. „Значи бандитът подозира нещо – мислех си. – А ако знае, че Мшчиви е бил арестуван? Все едно, път за отстъпление няма.“

– Имаме половин час път до явката – отсече главатарят. – Там ще поговорим. – Последните думи изрече подчертано твърдо.

Тръгнахме един след друг по тясната пътечка сред раки така. Водеше главатарят на бандата, след него вървах аз, после Мшчиви. Имах лоши предчувствия.

„Ще дойдеш с ДС-то“ – думите на бандита не ми излизаха от ума. Знае ли, или само искаше да ме изпита? Държах ръка в джоба на пардесюто. Стисках силно дръжката на петнайсетпатронния пистолет ФН, който нито веднъж не ме беше подвел досега.

Изведнъж пътечката свърши. Тук раки тата растеше нарядко. Видях поточе. Бандитът го прескочи.

Зърнах в ръката му пистолет. Дулото беше насочено към мен. Зад гърба ми беше Мшчиви. Въпрос на рефлекс, части от секундата, стрелях пръв. Нощната тишина се разкъса от грохота на три бързи изстрела. Един, два, три... Бандитът рухна на брега на потока. Мшчиви отскочи назад. Тук такси се обърнах към него.

– Горе ръцете!

Вдигна ги. Наистина нямаше оръжие.

Падналият бандит още хъркаше. Тялото му конвулсивно се сви няколко пъти и после замря неподвижно. Два от изстрелите ми бяха точни. Под сърцето и в корема. На няколко сантиметра от местата, където бяха го улучили куршумите, забелязах пъхнати под колана му две защитни английски гранати. Ако бях уцелил някоя от гранатите, и трима-та щяхме да загинем.

– Той май е знаел, че сте ме заловили – проговори Мшчиви. – Със сигурност е знаел. От толкова години го познавам. Днес беше по-различен. Другите може би са наблизно... – в гласа му имаше страх.

Мшчиви се боеше. Знаеше, че ако сега попадне в ръцете на своите довчерашни съучастници, те не биха проявили милосърдие. Присъдата им би била жестока.

Давах си сметка, че мен ме чака още по-лоша съдба. Откачих от колана на убития главатар двете гранати. „Имаме късмет, че са защитни – помислих си. – В случай на нещо ще свършат работа.“ Взех и пистолета на бандита.

Нашите не можеха да се приближат много близко. Но вероятно са чули изстрелите. Съучастниците на убития атаман биха могли да се намират още по-наблизно.

Нямахме нито минута за губене. Мшчиви познаваше великолепно околността. Водеше ме, мушкаше се сред храсталациите като преследван звяр, воден от инстинкта си. Аз тичах подир него. Ако в този момент ни нападнеше бандата, щях да му дам оръжие. Щеше да стреля против тях. Нямаше друг избор, вече нямаше.

По-късно неведнъж ме обземаше съмнение дали като стрелях онази нощ, само изпреварих подобното намерение на бандита. „Както и да е, той във всеки случай би получил смъртно наказание“ – мислех си.

Когато веднъж за кой ли път споделих с началника си своите съмнения, той ми отговори кратко:

– За нас войната още не е свършила. Ако тогава, край потока, се беше замислил за това, виждайки насоченото към теб дуло на пистолета, сега нямаше да можеш да ме попиташ какво мисля. Щеше да загинеш. Знаем го със сигурност. Тогава предводителят на бандата е дошъл при вас сам, за да не събуди преждевременно подозренията ви, а останалите са чакали на явката. Само няколкостотин метра са ви делели от смъртта. Точно в Бохня заловихме няколко души от тази банда. Разполагам с показанията им. Бандата е научила за арестуването на Мшчиви. Макар и

укрити наблизо, бандитите са се уплашили от изстрелите. Страх ги било да няма засада. Който съумее да стреля пръв, живее по-дълго. Такъв е законът на борбата.

– Господин Сковронски, седем часът е. Ама че дълбок съм имате!

Разтрих очи. До леглото стоеше хазайката. Дори не я бях чул да влиза в стаята. Предната вечер я бях помолил да ме събуди сутринта. В единайсет трябваше да бъда в Нови Тарг.

Казах й, че отивам при познати в Закопане, нещо съвсем естествено. Държах сегашните ми хазаи да вярват, че съм обикновен курортист.

Преди сезона пансионите бяха празни, някои още не работеха. Така че аз бях един от малобройните почитатели на почивката през пролетта. Като чужд човек лесно можех да бъда забелязан. Интересът на някой милиционер към моята особа би бил твърде неприятен. Нещо повече, дори да прозвучи парадоксално, той даже би могъл да ми попречи за изпълнението на задачата.

Хазайката ме изпроводи с поглед чак до ъгъла на улицата. Дразнеше ме нейното любопитство. Отминах парка с лечебния извор и след миг бях в центъра на курорта. Напразно се оглеждах за някакво превозно средство. През мъртвия сезон печалбата беше мизерна. Местните файтонджии предпочитаха да посветят времето си на земеделските работи, вместо да чакат с часове някой случаен пътник.

От отдалечената на няколко километра Хабувка имаше влак за Нови Тарг. Ща не ща, трябваше да се поразходя. Денят беше изключително приятен. Курортът беше потънал в сочна зеленина. Планинският въздух беше свеж. По пътя случайно открих автобусна спирка. Как не се бях сетил по-рано!

Автобусът за Нови Тарг тъкмо потегляше. Скочих в последния момент. Автобусът беше всъщност стар камион, приспособен за превозване на пътници, браква, експлоатирана от градската транспортна кооперация. Чак да се чудиш, че тази раздрънкана бричка беше в състояние да се движи по изровените планински пътища.

След половин час бях на стария пазар в Нови Тарг, наричан Площад на мира. С влака бих пристигнал значително по-късно, така че имах доста време. Можех още веднъж да огледам мястото, където трябваше да се срещна със свързката. Пътя помнех безпогрешно, вчера бях там, веднага след пристигането от Краков.

Майорът няколко пъти ми обърна внимание да не сбъркам Чарни Дунаец с Бяли Дунаец. Беше предвидено „контактът“ да бъде установен на моста. Нови Тарг е разположен там, където се сливат Бяли и Чарни

Дунаец, давайки началото на Дунаец.

В града беше необичайно оживено, беше пазарен ден. Всеки четвъртък обикновено спокойният и тих Нови Тарг се оживяваше и ставаше многолюден. Пристигаха на тълпи хора от цялото Подхале, както и селяни от Спиш и Орава. За нетукашните хора това даваше възможност да видят изключително колоритната картина на планинския фолклор, беше буквално като преглед на народните носии от Подхале.

Цялото движение се насочваше от площада към пазара на площад „Словацки“. Минах край пощата, лесно открих улица „Крашицки“, след нея „Ваксмундзка“. Помнех, че трябва да стигна до гимназията. Вървах по една от най-старите улички на града, виеща се сред ниски, предимно дървени къщички. После идваше разклонението на пътя за Чорцин и Бялка Татшанска.

В Краков преседях няколко часа над шабната карта на тази област. Можех да възстановя по памет топографската скица на цялата околност. Помнех безпогрешно имената на селищата в новотаргска област: Ваксмунд, Кованец, Островско, Лопушна, Харклова, Охотница... Засега ги знаех само от картата и от досието за дейността на бандата. Все пак ми се струваше, че лесно бих могъл да стигна до местата, където вилнееше страшната банда „Вяруси“². За кой ли път се питах къде ще ме заведе свързката. Погледът ми се плъзгаше по планинските вериги, които опасваха Нови Тарг. Близките часове щяха да донесат отговора на този въпрос.

Закусих в гостилницата на Площада на мира. Дъвчех насила. Мислите ми блуждаеха далече. За всеки случай натъпках в раницата си хляб и солидно парче салам. Миришеше апетитно на чесън.

На мястото на срещата се върнах точно в уречения час. В никакъв случай не биваше представителят на щаба да чака някаква си свързка. Чак сега се почувствувах наистина „Хенрик“. Само преди една седмица той ми се струваше далечна, почти нереална личност.

Минаваше единайсет. Гледах от моста стремителното течение на Дунаец. Ако ме бяха попитали преди месец за него, нищо конкретно не бих могъл да кажа. Сега, вслушвайки се в ромона на реката, бях в състояние да изброя всички населени места, през които минава тя – Поронин, Бяли Дунаец, Банска Нижна, Шафлари...

До мен се спря някакъв минувач. Личеше си, че не е оттук. Позагледа се във водата.

2. Ветераните. (Б. пр.)

– Интересно дали тук има пъстърви – обърна се към мен. Очевидно му се искаше да си побъбри. Имаше вид на рибар. Такъв като се разприказва, може да те умори. Подобна перспектива съвсем не ме радваше.

„Трябва да изглеждам темерут – помислих си – или като нищо неразбиращ от риба...“

– По-скоро шарани – изломотих.

Оня занемя. Погледна ме презрително – ама че профан. Направи жест, като че ли се готвеше да ми изнесе цял доклад. Само това липсваше! Явно нямаше да ме пусне така лесно, приготвяше се да сипе доказателства дори цял час. Обърнах се кръгом и си тръгнах. Моят рибар беше видимо разочарован. Махна с ръка пре-небрежително.

„Какво става с тази свръзка, по дяволите? – помислих си. Вече чаках петнайсет минути. – Може би няма часовник? Не е възможно, бандата сигурно я е снабдила с някой откраднат «Тисо» или «Омега».“

Въртях се около моста ту от тази, ту от другата страна. Търсех с поглед момиче със зелена кърпа на главата и борово клонче в ръка – по това щях да го позная. Повтарях си наум паролата. Времето минаваше неумолимо, а никакво момиче не идваше.

Жалко че отпратих оня рибар. Сега можехме да си говорим с него за пъстърви, че ако ще, дори за китове... Само да не стърча сам-самичък на моста. В края на краищата някой може да се заинтересува какво правя тук. Остава още да ме задържи някой милиционер!

„Колко още да чакам? – говорех сам на себе си. – Повече от един час не върви, това противоречи на законите на конспирацията дори при извънредни обстоятелства като сега. Друго е при среща с бандата извън населени места, там може да се наложи да чакаш и няколко часа, а най-важното е безопасността, не времето.“ Хванах се, че вече размишлявам като човек, който трябва да се страхува от ДС. Толкова по-добре... А свръзката вероятно е момиче, което иначе си живее нормално в Островско или Харклова... Какво може да я заплашва, какво ѝ е попречило да дойде на уговорената среща?

Бих чакал и десет часа, ако знаех, че тя ще дойде. Ако не установя връзка, толкова труд ще отиде на вятъра.

И Стария сигурно в този момент мисли за същото. Нетърпеливо очаква резултата от моята мисия. Добре че утре по същото време и на същото място имаме резервна среща. А може би нещо е попречило на бандата да стигне до свръзката или просто тя не е могла да осъществи точно днес срещата?

Размислите ми прекъсна сигналът за точно време и музикалната

фразата от Мариакката кула. Звучите на радиото долитаха до мен през отворения прозорец на малката къща край пътя. И така, до утре, Дунаец...

Върнах се в града разочарован. Пред мен беше още един ден на очакване и несигурността, че всичко може да завърши с фиаско. Мотаех се безцелно из града. Както се полагаше на съвестен турист, купих си от будката пътеводител на Подхале. Несъзнателно стигнах до площад „Словацки“. Пазарът беше към края си. Беше се сменила и посоката на движение – сега хората излизаха от града. Привършваше най-голямата атракция на околността – до следващия четвъртък. Влязох в гостилницата до хотела. Не можеше и да се мечтае за свободно място. Край масите селяните поливаха щедро изгодните си сделки. Дори за хапване на крак трябваше да се чака най-малко половин час. С мъка се натиках в автобуса, претъпкан до границите на възможното. След мен смогна да се качи някакъв мъж с кафяв каскет. До Рабка се влачихме два пъти по-дълго от нормалното. Автобусът спираше на всяка спирка, че и по-често. Връщащите се от пазара пътници „намазваха“ ръката на шофьора, пъхайки му в джоба таксата за непредвидените спирки.

– Абе това да не е такси, да му се не види! – протестираха другите, които бързаха да се приберат вкъщи.

– Като не ви харесва, слизайте – отсичаше шофьорът. Тук той беше господарят и най-висша инстанция.

Най-после – отдахнах си с облекчение, когато слязох в Рабка. Гладът ми досаждаше все повече. Направо от автогарата през неголяма градинка стигнах до ресторант „Под звездата“.

2

Разполагах с един свободен следобед. Утре сутринта пак ме чакаше път до Нови Тарг. Безпокоеше ме въпросът, дали ще успя да установя връзка с момичето на моста. Тръгнах към парка. В състоянието, в което бях, трудно бих могъл да се затворя в стаята си, заплашвах ме раздумки с хазайката. Мъжът ѝ беше неразговорлив човек, още на пръв поглед личеше, че думата му много-много не тежи вкъщи. Преди войната бил железничар, изкарвал добри пари. Сега семейството се издържало главно от даването на стаи под наем. Но старата вила не привличала клиентите. Още предната вечер се бях наслушал на нейните оплаквания. Така между другото разбрах, че едната дъщеря работи на гарата в Хабувка, а другата живее в Краков.

Вървах без цел и посока. Небето беше безоблачно, въздухът чист. Спрях се пред гроба на загиналите съветски воини. Минах през няколко алеи на парка при минералния извор и се оказах пред сградата на пощата. Ужасно ми се искаше да поръчам разговор със Стария. Само че какво можех да му кажа засега? Той сигурно вече знаше, че не съм се свързал с бандата в Нови Тарг, не може да не е изпратил някой, който незабелязано да наблюдава мястото на срещата. Впрочем майорът ме беше предупредил да търся ръководството само в краен случай.

Продължавах да се мотая из курортния град. Пред мен се простираше красивата панорама на планината, опасваща Рабчанската котловина от север. В далечината се извисяваше царствено достойният, внушителен, гъсто обрасъл с гори Любон. Преди го бях виждал само на пощенска картичка, но за него ми беше разправяла Дануша, моя колежка от института. Тя беше запалена туристка. Всяка неделя изчезваше от Краков. Седнах на една пейка край старото гробище. Отворих купения в Нови Тарг пътеводител.

„Рабка – град, курорт и климатична станция, разположена между Бескид Високи и Бескид Виспови, в подножието на Горци и Любон Велки. Селището, построено първоначално в долината на Раба и нейните притоци Слонка и Поничанка, се разраснало край техните долини, а покъсно се изкачило и по залесените и слънчеви склонове на Баня и Гжебен. На югоизток от Рабка се издигат красивите хребети на Горци с връх Турбач...“

Погледнах към планинските хребети, сякаш исках да ги сравня с

описанието в пътеводителя. Над Любон се появи сиво облаче, веднага след него на небето изпълзя грозен, голям облак. Опитвах се да различа кое е Гжебен и кое Баня. Слънцето клонеше към закат, но все още хребетите бяха окъпани в светлина. Паркът беше почти пуст. Ако беше поживено, вероятно не бих обърнал внимание на човека с кафявия каскет. Същият, който се напъха в претъркания автобус непосредствено след мен. След това го забелязах, когато излизах от ресторант „Под звездата“. И сега пак – седеше на пейката на двайсетина метра по-нататък. Погледнах го внимателно за миг. Като че забеляза това, та разгъна вестник. Стори ми се, че иска да се скрие зад него. Дали пък просто не ми се привижда?

Преструвах се, че не го забелязвам, и продължавах да научавам пътеводителя.

„Старата църква от лиственичева дървесина от 1606 година в Рабка, изградена на мястото на предишната църква от 1565 година, принадлежи към най-забележителните паметници на дървеното строителство в южна Полша...“

Незабележимо хвърлих поглед встрани. Мъжът с кафявия каскет продължаваше да седи в същата поза. Върнах се към моето четиво...

„В църковната кула се помещава регионалният музей «Владислав Оркан», основан от Полското татренско дружество през 1931 година, с красиви експонати...“

„Май търся под вола теле“ – помислих си. Обаче нещо ме човъркаше да разбере дали моите срещи с този тип са наистина случайни. Все ми се струваше, че ми обръща специално внимание. Станах и с бавни крачки се приближих до стената на гробището, стигнах до доста стръмна улица, минах край няколко магазина, някаква частна кръчмичка и стигнах до железопътната гара. Нямаше жива душа, влаковете обикновено тръгнаха от Хабувка.

Заговорих сънливия железничар, заразпитвах го какви връзки има с влаковете за Нови Тарг и Закопане, забавяйки се съзнателно по-дълго, след което внезапно излязох на площадчето пред гарата. Не забелязах мъжа с кафявия каскет. Отидох до един минувач и го помолих да ми покаже пътя до черквичката, която познавах засега само от пътеводителя. През железопътните коловози преминах в старата част на селището, което като село Рабка край река Раба е съществувало няколкостотин години преди тук да възникне известният курорт.

Най-после стигнах до старата черквичка. Когато приближавах стената, обикаляща историческия паметник, ми се стори, че зад ъгъла ми се

мярна фигурата на онзи мъж. Край черквата растяха стари клонести липи, дъбове и ясени. Потънах в сянката на вековните дървета. От другата страна на стената почти не се виждах. Той почти претича край черковната ограда, спря се, опита се да ме открие с поглед. Сега държеше кафвия си каскет в ръка. Приближих се до входа. За съжаление черквата и музеят бяха вече затворени. Върнах се на пътя. Моят „ангел хранител“ стоеше под едно дърво на петнайсетина метра от мен. Без да му обръщам внимание, се насочих към центъра на курорта. Близо до гробищата влязох в малката кръчмичка, като край входа пак забелязах мъжа с кафвия каскет. Сега вече можех да бъда съвсем сигурен, че той ме следи. Защо?

Върнах се в квартирата си чак по здрач. Прегледах заглавията на статиите в последното издание на „Дженник полски“, легнах си и потънах в размисли. Тайнственият мъж с кафвия каскет ме заинтригува. Интересно дали утре пак „ще се срещнем“ в автобуса. Мислите ми се носеха ту към утрешния ден, ту към миналото. Можех ли само преди две седмици да допусна, че днес ще се намирам в Рабка, че ще се наричам Мариан Сковронски, че...

Всичко започна точно преди две седмици.

Тогава седях над дебелите записки по „История на икономическите теории“. Наближаваше изпитът при професор Фирих. В института беше известен като свестен човек, но на изпитите късаше яко и при него нямаше начин да се промъкнеш неподготвен. Затова реших да посветя на икономическите теории две седмици от миналогодишния отпуск.

Звънецът прекъсна моите икономически размишления. „Сигурно някой идва при Анджей“ – помислих си. Аз бях предупредил познатите си, че заминавам извън града. Анджей живееше отвъд стената, в другата стая. След малко при мен влезе Юзек, моят пряк началник. Ръководеше една от секциите, занимаваща се с борбата против въоръженото нелегално движение.

– Чудесно е, че те заварих – възкликна той с искрена радост. – Казах ми, че си заминал. Защо не вдигаш телефона?

– Защото съм в отпуск и съм заминал.

Юзек ме погледна така, сякаш се съмняваше дали съм напълно трезвен.

– Какви ги дрънкаш?

Бутнах му под носа раздела за теорията за парите на Давид Рикардо.

– Ето, виждаш ли, сега съм в Англия през деветнайсети век, а утре възнамерявам да се пренеса на щастливия остров на Сен-Симон.

После му обясних, вече доста по-сериозно, както подобава пред началник, че приближава краят на семестъра, имам изпит и искам по време на отпуската си да се изолирам от хората.

– А аз имам за теб вести из областта на антагонистичните противоречия през преходния период – пошегува се Юзек, след което заяви съвсем сериозно: – Ще трябва да се готвиш за друг изпит. Стария иска да говори с теб за една операция.

Знаех си, че няма смисъл предварително да разпитвам Юзек за какво става дума. Той беше добър колега и добър другар, обаче по служебните въпроси не можеше да му измъкнеш с ченгел и дума от устата.

Бързо се озовахме при заместник-началника на управлението. Майорът, наричан от нас Стария, в сериозните въпроси винаги беше делови. Извикваше сътрудника при себе си, започваше разговора на „другарю“ и лаконично формулираше задачата. При по-дребни въпроси не викаше офицерите. Отиваше сам в стаята на съответния служител. Задаваше няколко въпроса по интересующите го задачи, понякога споделяше своето мнение, понякога „пускаше фитили“...

– Пък ние тук обсъждахме задачата без изпълнителя – обърна се към мен майорът, когато влязох в кабинета му. – След един час заминавам за Варшава. Не разполагам с много време. Затова сега само ще ви информирам най-общо за основните положения на оперативната комбинация, а после вие ще се подготвите за предвидената за вас роля. Подробностите ще научите от вашия началник и ръководителя на секцията.

Добре познавах шефа. Не беше трудно да се отгатне, че операцията е сериозна.

– Задачата е свързана с бандата „Вяруси“ – продължи Стария. – Открива се възможност да стигнем пряко до главатаря, псевдоним Харнаш. Той е бивш член на щаба на Оген³, негов личен адютант. Според нашите данни бандата има над сто верни ятаци. Цяла организирана мрежа. Тероризира значителна част от Подхале. Напоследък започна да действа много агресивно. Всички досегашни усилия за ликвидиране на бандата с помощта на военните от Корпуса за вътрешна сигурност не дадоха резултат. „Вярусите“ познават великолепно терена. При това имат добро разузнаване благодарение на мрежата от местни помагачи. Успяват да избягнат почти всяка засада. Преди по-малко от седмица

3. Огъня. (Б. пр.)

съблекли гол, изтезавали и застреляли един от честните хора, който ни беше уведомил къде се намира бандата. На гърдите му прикрепили смъртна присъда, подписана от Харнаш. На челото на жертвата изгорили буквите ПРП⁴.

Измъчвали жена му и децата му. Запалили стопанството му. Неотдавна получихме информация, че бандата полага усилия да се свърже с чужбина. В ръцете на вражеската агентура Харнаш и неговите бандити могат да станат още по-опасни. Знаем по кой път са предали в Западна Германия съобщението, че очакват установяването на връзка. За съжаление не успяхме да заловим оригинала на писмото. То ще стигне до адресата. Но знаем паролата и начина за контактуване със свързката. Според моите изчисления отговор от другата страна може да пристигне горе-долу след трийсет дни. Трябва да изпреварим чуждия диверсионен център. Да установим първо контакт със свързката, а после и с главатаря на бандата. Ето първия етап от голямата партия, която искаме да разиграем. Ако успеем да вкараме наш човек в леговището на врага, ще разработим и по-нататъшните операции... Срещата със свързката ще стане след две седмици. Представител на чуждия диверсионен център с псевдоним Хенрик трябва в определен ден да установи непосредствен контакт. Свързката на бандата ще чака веднъж в седмицата в единайсет часа на моста в Нови Тарг. Това са основните данни – обобщил майорът. – Засега трябва да намерим изпълнител на ролята на Хенрик, за останалите ще помислим по-късно, според нуждите. Смятам, че мога да разчитам на вас.

В първия миг не знаех какво да кажа. Бях изненадан, напълно неподготвен за предложението на заместник-началника на Воеводското управление.

– Не знам дали ще се справя, задачата е много сериозна, не бих искал да ви подведа... – взех да усуквам един неясен отговор. При това се изчервих като хлапак.

Тогавя се намеси моят началник, който до този момент мълчаливо слушаше думите на Стария.

– Ние взехме под внимание няколко елемента – каза той. – Вие сте били партизанин по време на окупацията. Оттогава разполагате с известен опит, който е необходим при сблъсък с бандата. Вече сте участвували в няколко подобни операции. Да вземем например операцията с условно название „Предател“, оная история в Неполомицката гора или

4. Полска работническа партия. (Б. пр.)

пък обезвреждането на опасните банди в Бохненска и Новосондецка околия. Сигурно бих могъл да изброя и още... Освен това знаете чужд език. Това е много важно, като се вземе предвид, че ще действваме като чужд Център. В Подхале никой не ви познава. Никога не сте действували там като офицер от Държавна сигурност. Значи отпада вероятността да бъдете деконспириран случайно в ролята на Хенрик. Тези факти говорят в полза на нашия избор на кандидата. А за това, че ние ви смятаме за предан на делото и смел служител на Държавна сигурност, няма нужда да говоря.

Стария извади от бюрото си цигара. Почерпи Юзек, после мен. Рядко правеше такъв жест, самият той не пушеше. С удоволствие запалих. „Мога ли да не приема такава задача?“ – помислих си. Направих жест, че искам думата. Обаче Стария ме изпревари.

– Задачата е опасна – заяви. – Няма защо да се лъжем. Не приемайте нашето предложение като служебно нареждане. Нямаме намерение да ви налагаме мнението си. Впрочем все още можете да помислите, макар че не разполагаме с много време...

Развъълнува ме това, което чух. Та нали то беше отличие, и то не какво да е! Колко пъти съм мечтал да взема участие в някоя „голяма операция“. Приех предложението на шефа без колебание.

– Моля за по-нататъшните разяснения – обърнах се към Стария, може би прекалено уставно.

– Легендата, която ще използваш – отвърна с видимо облекчение той. – е разработена в общи черти. Подробностите ще обсъдите с майора и поручика – Стария посочи моя началник и Юзек, ръководителя на секцията. – Трябва да научиш безпогрешно ролята си наизуст. Ще получиш подробно разработената биография на Хенрик. Ще играеш ролята на бивш войник от Националните въоръжени сили, който заедно с Швентокшиската бригада под командуването на Бохун е преминал с хитлеристката армия на запад, в американската окупационна зона в Германия. След това си бил прехвърлен обратно в Полша заедно с разузнавателно-диверсионна група. Работиш за диверсионно-разузнавателния център, който е трябвало да установи връзка с главатаря на бандата. Сега се представяш под фалшиво име. На Запад са ти дали фалшиви документи. В противен случай ДС би те издирвала като бивш член на НВС. Не си се възползвал от амнистията, не си се разкрил. Продължаваш да се „бориш“. Така в телеграфен стил изглежда легендата. Ще получиш документи на името на Мариан Сковронски.

Стария млъкна. Погледна часовника си. – За мен е време, другари.

Трябва да се подготвят документите за Хенрик – обърна се той към началника ми, – да се направят няколко документиращи снимки, особено от неговия живот „на Запад“. Още утре трябва да пристъпите към интензивна работа. Остават ви само десет дни. Другите няколко дни оставе за мен, за да обсъдим с Хенрик задачата. Аха... още нещо. Акцията трябва да се пази в строга тайна. Хенрик не бива изобщо да се показва в нашата сграда. Засега всички знаят, че той е в отпуска, после ще измислим нещо. За въпросната операция могат да знаят само заинтересованите.

Стария завърши. Погледна през прозореца. Пред сградата на Воеводското управление за обществена сигурност го чакаше колата му, черният ситроен.

Срещяхме се извън сградата на Воеводското управление. Действително работехме много интензивно. Вживяването в кожата на Хенрик изискваше да се обмислят нови и нови детайли, които възникваха непрекъснато, докато се подготвях за новата си роля.

„Ще успеем ли да предвидим какво ще бъде най-същественото в дадена ситуация?“ – с такъв въпрос завършвахме най-често с Юзек нашиите обсъждания.

„Кой, впрочем, успява да предвиди какви ситуации ще възникнат?“ – питах вече само аз мислено.

Ролята ми не се свършваше с една среща. Предвиждаше се да се води дълго време подетата игра. Затова се налагаше да се обмислят различни варианти, спокойно, с желязна логика и точност.

Не познавахме особено добре противника, а той беше извънредно хитър. Благодарение на това бандата беше се измъквала от много засади. Значи трябваше да я разложим отвътре.

Майорът неведнъж подчертаваше важното значение на първата среща с главатаря на бандата. Нямахме начин да предвидим как ще реагира той тогава. Без съмнение ще анализира особено бдително първия разговор с мен, няма да повярва на голите думи, ще се опитва да ме проверява и да се убеждава дали наистина аз съм представителят на онези от чужбина.

Затова толкова често се връщахме към легендата, с която трябваше да се представя. Не очаквахме много от първата среща. Първоначално имах за задача да спечеля доверието на бандита, да убедя нейните членове, че са се свързали с този, с когото трябва. Едва след това можеше да се пристъпи към неутрализиране на дейността на бандата.

Обаче финалът на акцията беше далече, а очертанятията му бяха

неясни. Над този въпрос работеха няколко опитни офицери. Раждаха се концепции за смели, понякога дори шури акции, после пък – за прекалено предпазливи. Въвеждането на свой човек в щаба на бандата откриваше възможности за съвършена оперативна комбинация. Затова се прие условието да се стигне до финала без нови жертви, без проливане на кръв. При този вариант се изключваше напълно прекият сблъсък с бандата. Обратният вариант би довел до нови жертви сред местното население и загуби сред нашите.

Арестуването на самия щаб на бандата също не би сложило край на терористичната дейност в Подхале. Не много отдавна беше разбит щабът на Оген. Макар че най-опасният атаман загина, останалите продължиха дейността си, променяйки само името си на „Вяруси“. Използуваха широката мрежа на своите предишни местни помагачи, свързвайки ги в организация, оставаща на разположение на бандата. Едни от хората принуждаваха към послушание чрез шантаж, чрез заплахата със смъртна присъда, на други налагаха дисциплината на вече несъществуващата организация, докато пред трети рисуваха перспективите за материални изгоди или разбирането си за нестабилността на строя...

И така, целта на акцията беше конкретизирана. Трябваше да направим така, че да заловим всички членове на бандата, след което престъпниците да бъдат изправени пред съда. Но това все още не беше достатъчно. Трябваше също да обезвредим остатъците от въоръженото нелегално движение, да разкрием още многобройната мрежа от помагачи на бандата, да демаскираме цялата местна организация, кодкото и добре да е законспирирана. Именно тя осигуряваше толкова дълго почти безнаказаната дейност на „Вярусите“.

Пред очите ми се раждаше концепцията за обезвреждането на последната, толкова опасна банда в Подхале. Над плана на операцията, която организираше Държавна сигурност на Краковското воеводство, работеха Стария, моят началник и цял щаб хора. А аз бях горд, че мога да взема участие в тази операция.

Беше краят на периода, който по-късно историците нарекоха период на борба за укрепване на народната власт в Полша. В скалистото Подхале предстоеше да се извърши заключителният акт на тази борба.

При колко по-трудни условия водеха борбата сътрудниците на Държавна сигурност и Гражданската милиция през предишните години, онези най-тежки години непосредствено след освобождението. Бореха се в най-примитивни условия, при крайна беднотия, недостатъчно въоръжени, без опита, който ние днес имаме. Загиваха от куршумите на

разните там Мшчичел, Понури, Оген или Жбик⁵... В глухите околии на Жешувска, Люблинска, Бялистоцка област денем и нощем бяха изложени на вражески куршуми, твърде често отправяни иззад някой ъгъл. Бореха се, изпълнени със самоотверженост, убедени, че целта е по-важна от техния собствен живот.

Както Стария, така и моят началник бяха опитни офицери от Държавна сигурност, които бяха прекарвали този първи период на най-трудните участия на нашата борба. И тук се криеше изворът на признанието и авторитета, на които се радваха сред най-близките си сътрудници.

Атмосферата на жестока борба с врага, който се опитваше да сломи народна Полша, доверието към ръководството, както и ентузиазмът на целия наш колектив беше за нас фактор с огромно значение.

Подготовката за ролята на Хенрик беше за мен истинска оперативна школа.

Всеки ден ни приближаваше до началото на акцията.

Запознах се с дейността на бандата в подробности. Прегледах десетки протоколи, показанията на свидетели на потресавачи престъпления, нападения, грабежи. Налагаше се да опозная добре противника. Четях ужасен материалите за бандата „Вяруси“, протоколите от огледа на местата на извършените убийства...

Може ли да се изразят с думи привидно сухите разкази на жените, чиито мъже са били убити? Възможно ли е да се придаде по-дълбоко звучене на думите на майките, чиито синове са били откъснати от домовете им?

Колко трагизъм блика от всяка страница на тези материали!

В Шчавница бандата нападнала къщата на местната учителка. Четях откъслечи от нейния разказ:

„Не отварях вратата... Избиха прозореца, през който влязоха три непознати лица с оръжие в ръка, облечени във военни униформи... Аз през това време избягах на улицата. Къщата беше обкръжена. Един от тях опря оръжие в гърба ми. Въведоха ме в жилището. Разпитваха ме къде е легитимацията ми от ПРП. Започнаха да ме бият с дебели тояги по цялото тяло и по главата. Паднах на земята. Продължиха да ме бият, говорейки, че ще ми избият от главата демокрацията. После научих, че същата нощ са пребили тежко и председателя на Кооперацията за селска взаимопомощ...“

5. Отмъстителя, Мрачния, Огня, Глигана. (Б. пр.)

Смрачава се. Все по-трудно се различава серпентината на пътя, който се вие между гората и храсталака. Край пътя ромоли планински поток. Наблизо се виждат очертанията на къщичките от неголямо гуралско селце. По пътя към селото върви стопанин, завръщащ се от полето. Момче събира кравите от пасището. Селцето се вижда като на длан. Все повече светлинки проблясват в прозорците на къщите...

Лентата на пътя разсича селото на две и невидима се издига покрай гората до господстващото над околността възвишение, след което изчезва зад хълма, закриващ хоризонта. Сред силуетите на внушителните ели фигурите на укриващите се хора са трудно забележими. Седят, притаени между дърветата, трима във военни униформи, а останалите в мушамии. Всички са въоръжени с автомати и късо оръжие. Главатарят на бандата разпределя задачите. Един от бандитите с лека картечница заема позиция на възвишението край пътя, друг се мотае по пътя, пъхнал е автомата си под мушамата, останалите са се скрили в храсталака.

Отдалече долита шум на автомобилен двигател. Глас от храсталака нарежда:

– Пусни го, колата е частна.

Колата преминава през селцето, излиза от гората и отминава притаилите се хора. Мъж в мушамии наблюдава нервно пътя. Най-накрая сяда под едно дърво. Трополенето на приближаващата се каруца не предизвиква реакция у мъжете. Някакъв стопанин се връща от пазар в близкото градче. След това край наблюдателния пост минава момче на велосипед, после младеж и девойка, засмени, нищо неவிждащи освен самите себе си. Горското ехо връща думите на техния безгрижен разговор.

Пак се чува шум от автомобил. Все по-близо е, все по-отчетливо накъсва вечерната тишина. Отвъд селцето вече се виждат светлите ленти от фаровете, те се плъзгат по оградите. След миг се показва камион, изчезва зад завоя и с тежко ръмжене на двигателя покорява възвишението.

– Внимание! – чува се глас от храсталака. Главатарят дава сигнал за „скок“.

Камионът вече се вижда ясно. От мястото на засадата го делят двайсет-трийсет метра. Човекът в мушамата излиза на пътя. Вдига ръка. Шофьорът намалява скоростта, но не спира камиона. Тогава двама мъже в униформи и с автомати в ръка изскачат пред него. Дулата им принуждават шофьора да спре. Той е объркан, мисли, че са военни.

Почти едновременно изпод брезента се подават няколко

милиционери. Две картечни серии заглушават нечий вик. Открил е огън онзи отзад. После стрелят всички, без предупреждение. Телата на двамата милиционери се строполяват в каросерията. Третият пада на пътя, четвъртият успява да изскочи, но до крайпътния ров го застига серия от автомат. До направения на решето камион стоят с вдигнати ръце шофьорът и мъжът, който е пътувал в кабината. Превозвал е пари за Селската взаимопомощ в Нови Сонч.

Нападателите се суетят край мястото на нападението. Командирът им претърсва кабината, заграбва превозваните пари. Останалите издевателствуват над ранените милиционери, ритат ги, а после ги доубиват. Смъкват ботушите и коланите на убитите, вземат им документите.

През това време отдалече пак се дочува шум на двигател. Иззад завоя се подава камион. Бандитите отскачат встрани. Заемат бойна позиция. И този път насочените към шофьора дула на автоматите го принуждават да спре колата, а ударът с дръжка на пистолет е достатъчен аргумент за случайно попадналия тук шофьор да приеме непредвиден курс. Двама мъже с готови за стрелба автомати се качват на калниците. Другите се наместват на платформата.

– До Язовско – нарежда главатарят. Камионът изчезва зад завоя.

В досието на бандата „Вяруси“ имаше такова донесение за извършеното нападение:

„... Дошли в дома на Войчех Сапата, живеещ в Нови Сонч, където останали до сутрешните часове на следващия ден. Не пускали никого от домашните да излиза. Поставили пост пред вратата. Наблюдавали пътя, по който трябвало да мине кола на Кооперацията за селска взаимопомощ за Нови Сонч. Когато камионът наближил, нападателите открили от леки картечници и автомати огън по четиримата милиционери: Чеслав Вилк, Юзеф Кмичик, Антони Дрожд и Леон Януш. Според показанията на свидетели те ритали и доубили издъхващите милиционери... Заграбили 90 хиляди злоти... Спрели друг случайно минаващ автомобил и принудили насила шофьорите Юзеф Мруз и Станислав Домалик да ги закарат в Язовско, където нападнали един магазин.“

Милиционерите се връщали от отпуски. Само един от тях имал пистолет...

Каменица се вие сред огромна горска площ, събирайки водите на планинските потоци, докато сама като буен поток не се влее край Лонцк в Дунаец. Бандитите се спуснали по една пътечка, извиваща се покрай брега на Каменица, до селцето Шчава. Привечер се доближили до

лесничейството. Светкавично извадили скритите под палтата автомати. Лесничеят Ян Навроцки вече спял. Обкръжили къщата. Измъкнали навън стопанина. Принудили го да извика от дома му живеещия наблизо Юзеф Швистак. По това време в Лимановска околия били организирани доброволни отряди за съдействие на милицията. А Швистак бил обещал да създаде тяхно звено в Шчава.

Приближили се до неговата къща. Наредили на изплашения водач – лесничея – да извика съседа си. Жената на Швистак вече била чула виковете и била забелязала подозрително раздвижване около дома на Навроцки. Отговорила, че мъжът ѝ не е вкъщи. Когато планът на бандата се провалил, от тъмнината изплували фигурите на трима облечени във военни униформи мъже. Приближили се до прозореца. Представили се за служители на Околийското управление за обществена сигурност в Лиманова. Накарали жената да отвори вратата. Нахлули в жилището. Останалите обкръжили къщата. Вътре заварили само жената и двете ѝ деца. Юзеф Швистак бил заминал в околията. Не повярвали. Претърсили тавана и стопанските постройки. Направили обиск. Намерили партийни документи. Задигнали парите, предназначени за изплащане на работниците, и три стари карабини.

Към един от бандитите се приближила по-малката дъщеря на Швистакови.

– Не вземайте тези неща. Татко ще се кара на мама – молела го.

Бандитът блъснал силно момиченцето. Посочил портрета на стената:

– Кой е този?

– Президентът Бйерут – отвърнало детето.

Той бутнал с дулото на автомата портрета на пода. Натрошил с бутушите си рамката.

– Вдигни това и го накъсай на дребни парченца – викнал на момиченцето.

Малката с плач изтичала при майка си. Бандитът отишъл до детето. Блъснал го с дръжката на автомата. Накарал го да вдигне портрета.

– Късай!

– Ще го скъсам, ако не убиете татко...

– Ако Швистак не напусне партията и доброволните отряди, скоро пак ще дойдем и пред очите ви ще се разправим с него!

Отишли си през нощта, изчезнали в гората, преминали по тясното мостче над бързата Каменица. Забрали на хората да съобщават за нощните им посещения.

Заплашили, че ще подпалят цялото стопанство на Юзеф Швистак.

Нахлули в дъскорезницата в Раба Вижна късно вечерта. Заплашили пазача, отмъкнали трансмисионния ремък.

Същата вечер в дома на енорията имало любителско представление, а след него забава. Те нахълтали в залата. Оркестърът замлъкнал на половин тон.

– Горе ръцете! Всички до стената!

Издърпали в средата на залата един милиционер.

– Залегни!

Един от бандитите изстрелял цяла серия в човека на пода.

– Оркестърът да свири! – изревал друг и също изстрелял една серия във вече мъртвия милиционер.

Принудили участници в забавата под звуците на музиката да издърпат за краката убития на пътя. На останалите двама служители от Гражданската милиция свалили ботушите и ги подгонили боси по снега към местния участък. Взели оръжие, боеприпаси, ракети, униформи. Нахълтали в жилището на още един милиционер от същия участък. Убили го в леглото му в присъствието на жена му.

През студените февруарски нощи бандата убила пак в Раба Вижна Тадеуш Бартошик и Владислав Каня.

Владислав Мровец от Гронково край Нови Тарг отказал да помага на бандата. Нахълтали през нощта. Към гърдите на убития прикрепили смъртна присъда...

В Крушченек нападнали една къща на улица „Здройова“. Извели от дома му през нощта Ян Хуркала. Подозирали, че е съобщил къде се укрива бандата. Бил убит...

Във Вадовице открили огън на железопътната гара, убивайки служителя от Гражданската милиция Мариан Скоч и пътниците Юзеф Таргош и Теофил Шиник. Ранили тежко пазача Ян Листек и пътниците Пьотър Капитански и Ян Бобак...

В Сромовице Вижни край Чоршцин убили Франчишек Ковалчик. Бил отказал да помага на бандата...

В Обида край Нови Тарг бандата задържала връщания се от черква Станислав Захвея. Бил заведен в пастирска колиба в гората, съблечен гол в студа, изгезаван и убит с изстрел в тила...

В Раба Нижна пребили с бухалки Себастиан, Станислава и Владислава Кошчелнякови...

В Шчавница нападнали седалището на Полския червен кръст...

В Лопушна въоръжената с автоматично оръжие банда обкръжила милиционера Чеслав Дикас, на когото отнели пистолета. Бандитите нападнали магазина на Кооперацията за селска взаимопомощ. В същото време капрал Янишек от местния участък алармирал Нови Тарг: „Бандата граби. Аз съм сам в участъка...“

И пак Шчавница. Бандата обкръжила дома на Ян Верчоха. Били го предупредили да приготви голяма сума пари. Бандитите му наложили контрибуция. Заплашвали го със смърт. По пътя бандитите срещнали милиционерски патрул. Открили огън от картечници и автомати. В престрелката загинал Франчишек Млостек. Тежко ранения Емил Гучик бандитите пребили с дръжките на автоматите си...

В Скавино край Мишленице бандата нападнала къщата, в която живеел бирникът. Нахълтали през нощта. Представили се за войници от Полската войска...

В Тилманова бандата организираше засада на коменданта на местния участък на Гражданската милиция и училищния инспектор Станислав Йежерски. В ръцете на бандитите попаднал милиционерът Тадеуш Михалик. Намерен е обезобразен със смъртна присъда, прикрепена към гърдите...

Говореха същия език, носеха полски униформи, появяваха се през нощта, нападаха от засада, грабеха, налагаха контрибуции, безмилостно изтезваха своите жертви, заплашваха със смъртни присъди, убиваха...

Такъв беше врагът, с който трябваше да премеря сили. Кървавите деяния на бандата се връзаха дълбоко в паметта ми, непрекъснато се връщаха като кошмарен сън...

Бандата имаше на разположение много пътища за бягство, ние имахме само един път за преследване, а и той от време на време се прекъсваше. Къде да ги търсим? Как да ги обезвредим? Проучването на планинските пътечки още от самото начало беше осъдено на неуспех. Сега се откриваше нов път към бандата – нахлуването в нея отвътре.

3

Своя вчерашен „ангел хранител“ забелязах чак на автогарата в Рабка. Явно чакаше мен. За себе си го наричах „мъжа с кафявия каскет“. Каскетът беше първото, което ми се наби в очи у този тип. Днес беше другояче облечен, обаче го познах по походката и острия профил. Качи се в същия автобус. Щом видях това, нещо взе да ме човърка да сменя превозното средство. Бих могъл след няколко минути да слеза в Хабувка, да му се измъкна и да стигна до Нови Тарг с влака.

Но не знаех какво е разписанието на влаковете, боях се да не закъснея за срещата. А нещо ми подсказваше, че това беше последната възможност за установяване на контакт. Пък и достатъчно ми дотегнаха двата дни чакане, мъчителните часове на несигурност и тревога. Само да стигна в Нови Тарг, после някак си ще се оправя с него.

Сигурен бях, че той не е наш човек. Значи ме следи по поръчение на „онези“. В противен случай нямаше откъде да знае, че днес ще пътувам от Рабка за Нови Тарг. Вероятно ме е идентифицирал вчера на моста. Нали стоях там цял час, лесно ме е разпознал и след това е тръгнал по петите ми чак до Рабка.

Може би това е добър знак. Стария неведнъж ме предупреждаваше, че бандата несъмнено ще ме проверява. Разполагаха с безброй възможности. Какви точно, беше трудно да се предвиди.

Може би свързката умишлено не е дошла в първия ден на контакта. Присъствието ми на моста им е позволило да ме разпознаят и да ме наблюдават до следващата уговорена среща.

Опитвах се да се поставя на мястото на „онези“. Питях се дали на тяхно място и аз бих постъпил по същия начин. В моето положение трябваше да оценявам нещата от тяхната гледна точка, да анализирам фактите от тяхната позиция.

Спомних си как се поколебах пред пощата в Рабка, когато нещо ме гложеше да поговоря със Стария. Щях да вляза в пощата и да поръчам междуградски разговор. Моят опекун щеше да влезе там след мен, бях повече от сигурен. Тогава още не си давах сметка, че ме следят. Лесно щеше да разбере с кого съм разговарял.

„Да, действително добре са били замислили тази клопка – продължавах размишленията си, – но в същото време тя ще ми бъде обица на ухото за в бъдеще. Най-вероятно е шефът на бандата сам да е наредил

на своята свръзка да дойде едва на резервната среща през втория ден. Нали през тези двацет и четири часа аз щях неминуемо да правя нещо и именно това, което бях правил, ги интересуваше. Значи бях преминал през първия дискретен опит да се провери моята личност. Противникът действа много предпазливо. Може би е очаквал да отида в Околийското управление за обществена сигурност, да се кача в чакаща ме край града кола, а може би просто са искали да проверят къде ще отседна, с кого ще се срещна, кого познавам тук.“

Какво пък, естествено беше противникът да се застрахова. Това беше игра, в конспиративната дейност много неща са неизвестни, печели този, който успее по-добре да опознае противника. Бандитите наистина бяха хитри. Толкова години се бяха измъквали от всички капани благодарение на това, че не вярваха дори на своите. При всяка сянка на съмнение тутакси прекъсваха контактите. А онези, на които нямаха доверие, умираха.

Така бях потънал в мислите си, че не забелязах как автобусът описва широк кръг и спря на пазара в Нови Тарг. Пристигнахме. Слязох от предната врата и заставах нерешително до напрашения автобус. Сред десетината пътници, които слязоха след мен и които имаха вид на местни хора, не видях следящия ме мъж. Той беше седнал най-отзад, би могъл бързо да слезе от задната врата. Бяхме на последната спирка.

Огледах пазара. Беше с форма на голям четириъгълник със сградата на кметството по средата. Докато вчера тук се тълпяха жителите на съседните села, сега градът сякаш си почиваше след оживлението и шума на пазарния ден. Ежедневният живот на града се съсредоточаваше почти изцяло на покрития с калдъръм стар пазар: тук се помещаваха всички важни градски институции – пощата, автогарата, банката, околийският съд, ресторантите и по-големите магазини.

Бавно минах покрай кметството, поспрях се пред паметника на Владислав Оркан, син на планинец от Поремба Велка, поет и общественик на Подхале, който беше посветил цялото си творчество на този регион.

Все повече ме заинтригуваше изчезването на моя опекун. Дали наистина ме е оставил на мира? Имах още доста свободно време. Разхождах се бавно по пазара, спирах се пред витрините на магазините, поглеждах се скришом. Стараех се да не показвам, че той ме интересува. Ако ме следи по поръчение на „онези“ – а тъкмо това предполагах, – можех да направя оптимистичния извод, че те днес ще се свържат с мен. Иначе защо щяха да се интересуват от мен?

Обиколих за втори път пазара и свих по улица „Шафларска“, водеща към Закопане. Ускорих крачка, тук имаше малко минувачи, оставих зад гърба си няколко ниски кооперации и няколко вили, после пак свих в някаква забутана, неподдържана пресечка. Ако онзи вървеше след мен, непременно щях да го видя. Уличката беше застроена нагъсто с дървени или измазани тухлени къщи. Много от тях стояха ребром към тротоара, сякаш бяха залепени към стопанските постройките, разделяха ги тесни дворчета, което създаваше впечатление за смесване на селски привички с градския живот. Къщите бяха изградени без ред и правило – едни по-близо до улицата, други назад в дворовете. По-късно научих, че някои от тях представляват ценни образци на старото строителство по тези места. Обаче тогава това разположение на постройките просто ми предоставяше идеални условия да проверя дали съм следен, както и лесно да се отърва от опашката си... Петнайсетина минути обърквах следите си, насочвайки се извън града. Сега вече бях сигурен, че онзи тип не ми тъпче по петите.

Наближих мястото на срещата. Още на двайсетина метра от моста забелязах на него момиче. Стоеше до парапета и буташе с крак камъчета в реката. Обърна се няколко пъти към улицата, по която вървах аз. Край мен мина някакъв камион, премина моста и изчезна в града. Облакът прах, който се вдигна по пътя, закри за миг хоризонта. Спрях се край пътя, гъстият прах се навираще в носа и очите ми. Докато стигна до моста, момичето се отдалечи от парапета и покрай пътя стигна до дърветата от другата страна на реката.

„Може да не е тя“ – помислих си. На моста застанах до парапета, от студеното течение на Дунаец повяваше приятна хладина. Момичето стоеше в сянката на дърветата и сякаш се колебаеше дали да се върне, или да продължи нататък. Направи движение, сякаш ще тръгне към мен, но не го направи. През моста премина хлапак на велосипед, а непосредствено след него двама работници, единият от които погледна към момичето, бавно стигнаха моста, спряха се на него, запалиха цигари и продължиха към Нови Тарг.

Момичето се позабави още малко и с лека крачка се върна на моста. Спря се близо до мен. Беше по-ниско от мен с една глава, облечено в ленена блузка и поизбеляла синя пола на пъстри цветя. В ръка държеше вехта голяма чанта. Виждах само профила ѝ. Направи ми впечатление гърбавият, безформен нос. Тъмната ѝ коса беше прибрана в плитка около главата, а на раменете си носеше зелен шал, красиво вързан отпред. Изглеждаше на около двайсет и пет години. Имаше вид на местна

жителка.

Тя ме погледна любопитно. Едва сега видях ясно лицето ѝ с доста простовати черти. Постояхме един миг в мълчание. Колебаех се дали да пристъпя към нея, още повече че забелязах друго момиче да върви към моста. А ако е то?

„Тя наистина носи зелен шал – помислих си, – но липсва вторият елемент за разпознаване. По уговорка трябваше да държи в ръка борова клонче.“

Не се колебах дълго. Тя се наведе и извади от чантата клонче, като ме погледна очаквателно. Сега бях сигурен. Приближих се и рекох с усмивка:

– Искам да наема стая в Кованец.

– За кого? – отвърна с нисък глас, усмихвайки се кокетно. Очите ѝ бяха големи, сякаш замъглени.

– За леля Катажина.

– Ще ви заведе на номер трийсет и седем.

Обхвана ме смесено чувство на радост и опасение. След изричане на паролата всички съмнения се изпариха – бях установил контакт с бандата, нейната свързка стоеше пред мен. Какво ще стане след час, след няколко часа? Започвах истинските действия. Припомних си старата фраза: „Заровете са хвърлени.“ Тези думи според легендата изрекъл Юлий Цезар, преминавайки река Рубикон. Засмях се в себе си на това сравнение.

– Да тръгваме – обърнах се към момичето, което ме гледаше любопитно.

– Чакат ни два часа път – поясни. – Ще повървим най-напред край реката, а после нагоре...

Тръгна пред мен с лека, пружинираща стъпка. От широката пола изглеждаше по-ниска, отколкото беше в действителност. Слязохме по ската край моста. На другия бряг на Дунаец забелязах мъж, който по фигура ми заприлича на онзи с кафявия каскет. Но от това разстояние не можех да бъда сигурен. Когато слизахме от ската, той седеше в сянката на шубраците, откъдето можеше да наблюдава какво става на моста. Сега стана и се затича по ската от другата страна на моста. Обърнах се още веднъж, но нищо не видях, вече се беше скрил зад насипа на пътя. Момичето водеше, вървях след него по тясната пътечка, която се виеше над каменистия бряг на реката. Водата беше чиста и толкова прозрачна, че се виждаха камъните по дъното.

Минахме край група момчета: те не ни обърнаха внимание,

погълнати от играта си на войници. Няколко събираха изгладени от стремителното течение на Дунаец камъчета, метнали през рамо прашки, а други строяха крепости. Свихме наляво, пътеката се сля с междуселски път. Тук и там минавахме край постройките, които ставаха все по-редки, колкото по-нагоре се изкачвахме. Оттук се разкриваше красив изглед към новотаргската долина, сред която се извиваха двете сини ленти на Бяли и Чарни Дунаец.

Вървах до момичето. Искаше ми се да я заговоря. Тя знаеше много неща, които биха могли да ми бъдат полезни: щом знаеше къде ме води, значи беше посветена в делата на бандата и нейните контакти. Как да започна, та да не забележи, че искам „да измъкна“ нещо от нея? Не беше толкова просто, сигурно после ще каже на главатаря за какво сме говорили, пък може и нещо да преиначи или да прибави от себе си и тогава незабавно ще бъде заподозрян. По-добре да не рискувам.

– Защо вчера никой не дойде на срещата? – попитах. – Можех да си помисля, че е станало нещо.

– Дойдох, както ми казаха – отсече тя, премести чантата в другата си ръка и погледна надолу. В далечината се виждаше някакво селище, разпръснато по дължината на едва видим път.

– Кое е това село? – попитах.

– Ваксмунд. А там е пътят за Чорщин.

– Къде ще ни чакат?

– В планината – тя посочи с ръка към гъсто обраслите с гори склонове. – В Горци няма улици – прибави. – А вие тук за първи път ли идвате?

– Може би не за последен, водачо мой – пошегувах се и протегнах ръка към претъпканата чанта, която явно й тежеше. Но тя отблъсна ръката ми.

– Свикнала съм – обясни с усмивка, – нося салам за момчетата.

– Кой ще дойде на срещата?

– Тяжна си работа, не ми се изповядват.

Продължихме по-нататък, без да говорим. Разбрах, че от нея няма да науча кой знае колко; ако не умееше да мълчи, не би била свързка на бандата. Под нас останаха кръпките на нивите, пресякохме косо някаква планинска поляна, на която пасеше стадо овце. Оттук Нови Тарг почти не се виждаше, градът изглеждаше като малко селце. Над хоризонта господствуваше величествената панорама на ясно очертаната верига на Татрите, по върховете още белееше сняг, който контрастираше със зелената на окъпаните в слънце долни части на планината.

Навлязохме в гората, сега пътеката се виеше над малък планински поток. Свързката вървеше първа, пъргаво скачаше от камък на камък, заобикаляше стърчащите корени, явно познаваше тук всяка дупка. Гледах краката ѝ, обути в сандали с гумена подметка. Откакто се отклонихме от поляната, не срещнахме никого, този маршрут не беше от оживените.

„Наистина идеално място – мислех си, – те сигурно не са далече.“ Легендата, под която трябваше да им се представя, бях овладял до съвършенство. Пипнах джоба на винтягата, в него бяха моите фалшиви документи. Поизтрита лична карта на името на Мариан Сковронски, син на Витолд, роден на 26 април 1922 година в Краков, няколко снимки и бележник. Служех си с псевдонима Хенрик, бях офицер за свързка на ръководния Център в Западна Германия. По време на войната съм бил в батальона на капитан Степ, който след концентрирането на подразделенията на Националните въоръжени сили е бил включен в състава на 202-ри полк на НВС, принадлежащ към Швентокшиската бригада. Концентрирането се е провело през лятото на 1944 година в имението Ласочин. Командир на 202-ри полк е бил Якса, а на Швентокшиската бригада – полковник Бохун. Бях накарвал наизуст псевдонимите на по-важните офицери от щаба на бригадата, помнех местата и времето на провежданите от тях акции. Освен случайното сблъскване с немците при Цацув всички акции бяха насочени против отрядите на Армия людова, действащи в околността на град Келце.

Следователно трябваше да се представя като човек, който още по време на окупацията се е борил против комунистите. После Швентокшиската бригада се е изтеглила в Чехословакия. От Прага няколко диверсионни групи на НВС са били прехвърлени в тила на Съветската армия на борда на хитлеристки самолети. Аз съм останал до края, заедно с други военни от НВС съм бил прехвърлен в американската окупационна зона в Германия, присъединен съм към американска караулна рота и оттам – насочен към диверсионната школа в Центъра в Регенсбург. След това съм бил прехвърлен в Полша, снабден с фалшиви документи, въз основа на които съм се легализирал в страната. Останалото е организационна тайна. Единственото, което можех да разкрия, беше фактът, че ръководството ми е наредило да установя контакт с групата, действаща в Подхале. Центрът на Запад е получил съобщението, изпратено от командира на групата. Идвам да проведа предварителния разговор с командира. Ако резултатът от него бъде положителен, групата ще бъде подчинена на диверсионния щаб за Полша. Въоръженият конфликт е

близко. Аз трябва да се ориентирам до каква степен можем да разчитаме на групата и да използваме нейната мрежа в Подхале. Не съм упълномощен да предам по-нататъшните инструкции без консултиране с моето ръководство, което е информирано, че в момента Харнаш и неговите хора нямат никакъв друг контакт с чужбина.

Можех да споделя с щаба на бандата своите впечатления от живота си на Запад, да им разкажа подробности за диверсионната школа в Регенсбург, след завършването на която съм бил прехвърлен в Полша. Стария посвети на тази част от легендата много време. Проучваше тамошния печат, плановете на градовете, за които бих могъл да разкажа, понеже съм бил там, както и редица данни за дейността на Центъра. Когато и как да сервирам тази информация в неофициалните разговори с щаба на бандата, сякаш да решавам сам в зависимост от възникналата ситуация.

С поведението си трябваше да спечеля доверието на щаба на бандата. Информационният багаж, с който бях зареден, трябваше да се използва на няколко етапа в подходящи дози – или под формата на излияния, или чрез компетентни забележки относно техниката за провеждане на диверсии. Стария предполагаше, че тази тематика ще бъде привлекателна за моите „партньори“, ще ми позволи да се сближа с тях и да събудя уважението им, че ще им импонира.

Навлизах в средата на врага, стоящ на възможно най-крайни позиции, лишен от възможност за отстъпление. Всеки член на бандата беше застрашен от поне няколко смъртни присъди. Те си даваха великолепно сметка за своето положение, затова бяха единомислещи и готови на всичко. Водеше ги не смелостта, а отчаянието. Единствената искрица надежда за тях беше свалянето на народната власт, към която питаеха най-дълбока омраза. Можех да разиграя психологически тази надежда, обрисувайки светлите перспективи на „помощта от Запад“. Трябваше да си луд, за да търсиш към тези хора друг път или пък да вярваш в чудото на тяхното осъзнаване.

Пистолетът, с който не се бях разделял в толкова много акции, сега лежеше в огнеупорната каса на майора. Бандата беше въоръжена с картечници, автомати, гранати... Какво бих постигнал сам, с един пистолет? Добрата легенда, фалшивата лична карта и приспособената към задачата биография трябваше да бъдат моето най-добро оръжие.

Обаче нито една легенда не би била достатъчна, ако човекът не издържи. Знаех добре, че онова, което сякаш да им кажа, не решаваше въпроса в наша полза. Успехът зависеше само до известна степен от

легендата. По-важно беше моето поведение и това, как ще реагират хората от щаба на Харнаш. Тези хора бяха преследвани от години, животът в бандата беше изработил у тях своеобразен инстинкт, който можеше да се задействува независимо от нашите предвиждания. А ако направило лошо впечатление на главатаря на бандата, само то беше достатъчно, за да се реши по-нататъшната ми съдба. Там където управляват законите на престъплението, за аргументите не остава много място.

„Дръж се, братле, дръж си и нервите“ – успокоявах се. В ушите ми звучаха думите на Стария: „Решаваща ще бъде първата среща...“

Свръзката вървеше по-бавно. Потокът отдавна бе-ше останал зад нас. Сега гората беше по-рядка, но през гъстата ниска растителност трудно можеше да се види по-далече от десетина метра. Изкачвахме се по стръмното към върха. Момичето запретна полата си, откривайки над коленете своите мускулести, стройни крака. След миг разбрах, че това не е било връх, а само гол, необрасъл с нищо хребет. Момичето спря, аз също.

– Стигнахме ли? – попитах.

– Още по-нагоре – посочи тя каменния хребет. – Ще минем ей оттам...

Възползувах се от краткия престой и запалих цигара, първата, от както бяхме тръгнали. Свръзката приседна на дънера на изтръгнато от вятъра дърво. Забелязах, че гледа към накъсания, скалист хребет. Смятах, че търси някого.

„Може би те ще дойдат оттам“ – помислих си. Гледах внимателно покрития със сипеи и малинаци склон. Момичето видя, че гледам в същата посока. Посочи към малка седловина.

– Там загина моят любим – рече глухо.

– Кой го уби?

– Беше в отряда на Сребърни⁶, минавали оттук, попаднали на засада. Два куршума в корема... – не довърши.

– А другите?

– Пробили към връх Турбач.

– Къде действа сега Сребърни?

– И той загина, само че по-късно.

По погледа ѝ разбрах, че се учудва на моята неосведоменост. Знаех кой си служеше с псевдонима Сребърни. Обаче не можех да се издам, придържах се последователно към легендата.

6. Сребърния. (Б. пр.)

Именно Сребърни беше за известно време шеф на бандата „Вяруси“, чиито корени стигаха до най-трагичните дни в Подхале. През февруари 1947 година, обкръжен в Островск край Нови Тарг, загина самозваният цар на планината, кървавият атаман Оген. Предвожданите от него банди бяха избили стотици хора. Кръвта се лееше обилно в Подхале през двете години след освобождението. След смъртта на Оген много от неговите хора сложиха оръжие, възползувайки се от закона за амнистията за доброволно разкрилите се. Изглеждаше, че е дошъл краят на кошмарните, братоубийствени престъпления и на терора, че на подхаленската земя ще се възцари спокойствие.

Само че няколко от най-близките хора на Оген не се възползуваха от амнистията. Притаиха се за известно време и после пак изпълзяха от горските бункери и землянки и конспиративните квартири в планинските села.

„Който се разкрива, той загива“ – опитваха се с този лозунг да сплашат онези, които се измъкнаха от техните заповеди и искаха да се върнат към нормалния живот.

И пак се разнесоха изстрели. Този път куршумите настигаха разкриващите се членове на бандите. Присъдите изпълняваше Рох. Целта беше да се попречи на решилите се и да се повлияе на все още колебаещите се да се откажат.

Кървавото наследство на Оген пое Мшчичел⁷. Той събра около себе си най-закоравелете бивши подчинени на Оген. Така възникна бандата, която се нарече „Вяруси“. Отрядите на армията и Държавна сигурност преследваха бандата неотстъпно, непрекъснатите блокади и засади не я оставяха да си отдъхне. След по-малко от година от смъртта на Оген загина и Мшчичел заедно с няколко свои хора. Бандата продължи дейността си. Ръководството ѝ пое Сребърни, който беше избягал от съдебно дело в Нови Сонч, на което беше подсъдим. Сребърни беше обвинен в сътрудничество с гестапо. По време на окупацията сътрудничел на немците, разкривайки организационните звена на Армия крайова. Но главатарят на „Вяруси“ не се радва дълго на властта си – попадна на засада край Хабувка.

И тогава ръководството на бандата пое Харнаш, който промени тактиката на действията ѝ, като започна да избягва непосредствените сблъсъци. Непрестанно преследваната банда се измъкваше от много почти безизходни положения, обкръжваше следите си и изчезваше.

7. Отмъстителя. (Б. пр.)

Познавах историята на „Вяруси“ така добре, както я знаеше и всеки от служителите на Държавна сигурност в Краков. Не една нощ бандата беше прогонвала съня от очите ни.

Не можех да разкрия на свързката какво знам за шефа на нейния избраник, който е загинал наблизко. Допуших цигарата си и продължихме нататък. Момичето ме водеше направо, не забелязвах и най-слаби следи от пътека. Катерехме се все по-високо по напечените от слънцето камъни. Стръмните стени на склона бяха съвсем голи и образуваха полукръгла котловина. Виждахме се като на длан. Някой, който ни гледа отдалече, би могъл да ни вземе за двойка туристи, тръгнали на самотна екскурзия в планината. Изгледът беше великолепен, планината – окъпана в слънчеви лъчи, но не красивите гледки поглъщаха моето внимание. Бях наясно, че вече не часове, а минути ме делят от срещата с бандата.

Вървах наравно с момичето. От време на време си разменяхме малаважни фрази. Придавах си фасон, като си внушавах, че съм самоуверен и с добро самочувствие. Отпуснах дръжката на раницата и подпъгнах винтятата си. Слънцето приличаше все по-силно. Нагорещените камъни от сипея ме препъваха през няколко крачки. По невнимание ритнах няколко от тях и те се понесоха надолу с грохот. Планинското ехо повтори и потрети грохота. Момичето ме погледна неодобрително и като планинска коза се покатери на хребета на височината, издигаща се над близката околност.

Въздъгнах с облекчение, когато се изправих до нея. Северната страна на хребета беше обрасла с ниска борова гора и гъсти храсти. Вдясно, малко по-нагоре, се простираше неравномерен ръб. Отминахме няколко каменни блока, които сякаш бяха залепени за хребета. Представяваха съвършен наблюдателен пункт – от северната страна урва, преминаваща в обрасъл с гора склон, от юг стръмният маршрут, по който току-що дойдохме ние. С подробности се виждаше последният, най-трудният участък от пътя сред сипеи и малинаци.

„Не можеше да се измисли по-добро място за такава среща“ – помислих си. Момичето се спря за миг. Стори ми се, че се ослушва, оглеждайки се в същото време и към двете страни на каменния ръб. Сигурно сме стигнали.

– И сега какво? – обърнах се към свързката.

Не успя да ми отговори. Зад гърба си чух нечий стъпки и почти едновременно нечий глас:

– Стой, горе ръцете!

Обърнах се напълно машинално и видях на няколко метра от мен

някакъв мъж. Той вдигна скрития под дрехата му автомат и насочи дулото към мен. Стоях като истукан, изненадан от формата на посрещането дотолкова, че не казах нито дума и не вдигнах ръце. Инстинктивната ми реакция беше да се обърна към момичето, което би трябвало да стои зад мен: а може би сме попаднали на други, може би това не са те...

В този миг иззад малинака се подаде друг мъж с бергман в ръце.

– Не мърдай, горе ръцете!

Нямах избор. Бавно вдигнах ръце нагоре. Зад гърба си дочух бързи стъпки, май девойката се отдалечаваше. Извърнах глава. Видях само фигурата на широкоплещест мъж, който изтича до мен и опря до гърба ми дулото на пистолет. Чух пресипналия му глас:

– Не мърдай, да не те напълня с олово!

Всичко стана така светкавично, че нямах време за каквато и да било съзнателна реакция. Нямах време да се съсредоточа и секунда или може би няколко секунди гласът ми отказваше да ми се подчини. Почувствах главата си съвършено празна, а независима от волята спазма стисна гърлото ми.

Страх ли беше? Май не, по-скоро стрес или и двете заедно. Стана нещо, което изобщо не бях предвидил. Стоях неподвижно и гледах двамата мъже, насочили към мен картечни пистолети. Бях обкръжен, път за отстъпление нямаше. Зад себе си почувствах дишането на третия. Не знаех какво е станало със свързката.

„Докато пробягам няколко крачки, ще ме направят на решето“ – това беше първата мисъл, която достигна до съзнанието ми. Бавно се възвръщаше способността ми да реагирам и да оценявам възникналата ситуация. Безсилие, граничещо със страх. Бях беззащитен, изцяло в ръцете им.

„Какво ще направят с мен? А може би знаят кой съм?“ С огромно напрежение очаквах развързката, която щяха да донесат най-близките минути.

– Какво чакаш? – подкани мъжът с бергмана онзи зад гърба ми. – Обискирай го!

Сега усетих дъха му на врата си. Беше по-висок от мен поне с една глава. Той опипа джобовете на панталоните и колана ми, явно проверяваше дали имам оръжие. Свали от рамото ми раницата и винтятата.

– Какво означава всичко това? Кои сте вие? – обърнах се остро към мъжа с бергмана, който изглеждаше най-възрастен. Собственият ми глас ми се стори някак чужд.

– Наша си работа кои сме – отсече той, – а кой си ти, сам ще си

кажеш след малко! Имаш ли оръжие?

– Нямам – отвърнах.

– Няма – потвърди онзи зад мен.

– Заведи го в колебата.

Слязохме надолу от другата страна на хребета. Пръв пред мен вървеше онзи, който ме обискира, а на известно разстояние зад мен – най-възрастният с готов за стрелба бергман. Третият остана на наблюдателния пункт.

Къде ме водят? Не разбирах какво означава думата колеба. Накрая се намерихме пред входа на неголяма пещера под скалата. Високият негодник ме покани да вляза вътре. Върху камъните бяха нахвърляни наръч борови клони, а до стената се въргаляха мръсни хартии и няколко бутилки. Значи това е въпросната „колеба“...

Полагах усилия да се овладее. Мислите ми се кълбяха хаотично в главата.

Да не би да искаха да ме очистят тук?

Налагах си спокойствие и логична преценка. Знаех, че в тази област няма друга банда освен „Вярусите“, следователно бяха те. В противен случай свръзката би се държала другояче, пък и те щяха да я задържат заедно с мен. Очевидно още предварително са решили да ме посрещнат „с демонстрация на силата“.

А може би по този драстичен начин искат да ме изпробват? Бях чувал за подобни случаи. Бандитите не подбираха средства. Трябваше само да си съдържам нервите и да реагирам без колебание. Но как?

Плещестият бандит седна на края на „колебата“, ужим без да ми обръща внимание. Гледах го под око. Беше пъхнал пистолета си под колана. По дръжката и затвора познах, че е парабел, калибър 9 милиметра. Отстрани носеше кобур с още един пистолет – ТТ. Краката му изпъваха протрития милиционерски панталон, напъхан в подковани военни обувки. Лицето му беше покрито с ръждива, отдавна небръсната брада. На долната си устна, малко поиздадена напред, беше залепил цигара. Гърбавият нос и ниското чело придаваха на лицето му тъп, но страшен израз. Баретата си беше килнал назад, над тила. Такъв тип е способен да те изкорми, без да му мигне окото. Колегата му с бергмана не се виждаше никакъв, може би седеше зад скалата.

– Край на играта! – обърнах се остро към моя пазач. – Искам да говоря с командира.

В същото време се приближих до него. Той скочи и сложи ръка на дръжката на стърчащия изпод колана му парабел.

– Не се изхвърляй!

– Не съм пасъл крави с теб! – изръмжах. Тутакси дотича вторият бандит, онзи с бергмана.

Беше по-любезен, увери ме, че след малко ще пристигне командирът на групата. Поисках да ми върнат моята раница, в нея бяха всичките ми цигари. Подаде ми я, без да каже нищо – забелязах, че я беше преролил основно.

Успокоих се. Знаех как постъпват в бандите с хората, към които имат някакви подозрения. Поне веднъж биха ме цапардосали по мутрата. Дано само добре разиграя разговор с главатаря.

След миг чух бързи стъпки и пред „колебата“ се изправи Харнаш. Познах го веднага, бях запомнил чертите му от снимката, с която разполагахме в Краков.

Ето че пред мен стоеше последният командир на страшната банда в Подхале, който се беше провъзгласил за наследник на главатаря на главатарите Оген. Тъкмо той сега размахваше наляво и надясно смъртни присъди, той не се поколебаваше да убива дори приближени на бандата хора, ако ги заподозреше в макар и дребна нелоялност.

– Значи това е вашето гостоприемство! – започнах пръв. – Така се държи банда гамени, а не уважаваща себе си група.

– Ще поговорим на четири очи – отвърна уклончиво той и отпрати моите пазачи.

Сега, сега ще се реши всичко! Сърцето ми биеше силно. Ако не издържа, нищо няма да ме спаси.

Когато бях хлапак на дванайсет-четиринайсет години, мечтаех за своето голямо приключение. Търсех го в четените със затаен дъх романи. Преживявах съдбата на измислените герои. Не пропусках нито един каубойски филм. Търчах на сутрешните прожекции в кино „Лъч“, където за двацет и пет гроша проседях в неугледната кинозала по няколко прожекции. Допадаха ми невероятните приключения на героите със силни характери. Във въображението си бях изградил образец на положителен, неустрашим герой. И все сънувах голямото приключение, непобедимия шериф със сребърна звезда на гърдите, който винаги застава на страната на справедливостта, с няколко изстрела от колта натръшква бандитите и излиза невредим от всяка опасност...

Животът е по-различен от филмите и младежките мечти. „На ти сега, братле, голямото приключение! Каква полза ще имаш от пистолета против бандата, въоръжена до зъби с автоматично оръжие, в такъв затътен пущинак, където не можеш да разчиташ на ничия помощ? Какво

от това, че ще ти организират погребение с военни почести? Възможно е и никой да не намери тялото ти, затрупано някъде с планински камъни. Хиляда и не знам кое там досие на служителя от Държавна сигурност еди-кой си ще отиде в архива, а семейството и близките ще научат, че е загинал в борбата за утвърждаване на народната власт; останалото за дълги години ще остане тайна...“

– Изобщо няма да разговарям с вас, господине – подхвърлих на Харнаш, – тъй като не знам кой сте вие.

Ударът беше точен, изненадах го с тези думи. Поисках да извика свръзката, която да потвърди пред мен, че съм установил контакт именно с групата. Единствената гаранция, че съм на прав път, беше паролата, разменена с нея на моста. Командирът на бандата не можеше да отрече, че разсъжденията ми са логични, и извика момичето. Едва след това пристъпихме към разговор.

– Значи казваш, господине, че си офицер за свръзка на Центъра?

– Какво ви учудва? – отговорих. – Нали вие самият искахте контакт с щаба. Във връзка с това аз получих поръчението да се договоря с вас. Така ли ще изглежда нашето сътрудничество?

– Айде, айде – прекъсна ме Харнаш. – Не бяха малко тия, дето искаха контакт с нас още по времето на Оген, че и по-късно. Няколко от тях излязоха предатели – повиши тон той. – И какво стана с тях, мислиш? Пренесоха се на оня свят! Работата е там, че представителят на Центъра вече пристигна, на две крачки оттук е, а аз сега разговарям с вас любезно и ви питам: откъде научихте паролата, разпознавателния знак и мястото на срещата?

Харнаш изрече всяка дума от въпроса си отчетливо, акцентирайки почти на всяка сричка... Погледите ни се срещнаха. Той ме гледаше изпитателно, но аз издържах погледа му. Опитах се да спечеля поне няколко секунди за размисъл. Посегнах към пакетчето цигари. Стегнах се вътрешно, сякаш за скок. Извадих цигара, драснах клечка кибрит по кутийката, изгасна. Извадих друга – само дано ръката ми не потрепери, – запалих цигарата, дръпнах веднъж, втори път.

„Възможно ли е Стария да не е предвидил добре? – преценявах. – Ако този гангстер говори истината, свършено е с мен.“

– Е? – Харнаш не сваляше поглед от лицето ми. Направих гримаса, която за непознаващия ме би могла да изглежда като иронична усмивка.

– Защо е тази игра на криеница? – отвърнах. – Дай го тука тоя тип, пък тогава ще говорим!

Внезапно хрумнала ми мисъл... Впрочем това беше единственият

шанс за спасение или поне начин да се печели време. Ние познавахме само някои елементи от дейността на бандата. Мрежата от помагачи на Харнаш беше все още добре законспирирана и разклонена, стигаше чак до територията на Словакия. В състояние ли беше моето ръководство да предвиди всички пътища, чрез които те биха потърсили контакт със Запада?

Ако наистина вече са установили такъв контакт, епилогът на моята мисия можеше да бъде трагичен. Или и това е начин за проверка?

Интуицията ми подсказваше, че те искат да видят как ще реагирам на подобно съобщение. Ако знаеха със сигурност кой съм, не биха се церемонили. Трябваше да бъда последователен, самоувереността можеше да се окаже най-доброто оръжие. Дори в най-лошия случай, ако някъде наблизко, в явката на бандата, наистина се намираше онзи пратеник, имаше макар и малък шанс да се измъкна от затрудненото положение.

Със същата вероятност бих могъл да очаквам, че именно той е подставеният. Реших да изразя това си съмнение пред главатаря на бандата. Как ще отхвърли това обвинение? Думите не са достатъчни, те не подлежат на проверка. Кой ще докаже, че моята легенда е истина или пък че неговата истина е легенда? Друг е въпросът, че тогава и аз, и онзи пратеник ще бъдем заподозрени...

Чувствавах върху себе си втренчения поглед на главатаря. Реших да следвам упорито приетата линия на поведение. Повторих искането си – нека го доведе, тогава ще говорим! Очаквах с огромно напрежение отговора на Харнаш.

– Това беше само изпитване – рече той, – не бива да се засягате, длъжни сме да проверяваме.

Приблужи се към мен с протегнатата ръка. Мълчаливо си стиснахме ръцете. „Ако не бях издържал – помислих си, – тази ръка нямаше да трепне...“

Преминах през тежка проба на издръжливостта на нервите ми, обаче не вярвах, че най-голямата опасност е минала. Инцидентът приключи така бързо, че и той, и аз продължихме да се държим резервирано.

Харнаш започна пръв. Интересуваше го каква информация нося, сътрудничество в какви граници възнамерявам да предложа. Приседнахме на наръча борови клони. Но разговорът не вървеше. Сега пък аз рекох да подразня главатаря на бандата, да си върна за станалото преди малко. Не биваше да го подминавам, все едно че нищо не се е случило. Позволих си дълго поучение за добрите обноски, задължителни между хората, свързани с „обща борба“. Оцених като лична обида насочените в

мен дула на автоматите, както и проявеното подозрение. Не аз бях молил за установяване на контакт с групата, аз бях дошъл в отговор на настойчивата молба на командира, използвайки неговата парола и неговото място за среща, следователно не съм някой неканен гост. Похвалях Харнаш за това, че проявява бдителност, тъй като командирът на групата би трябвало да умеє да контролира и да проверява новите контакти, обаче поведението им спрямо мен заслужава най-строго порицание.

Харнаш мълчеше и ме гледаше начумерено, не беше свикнал да изслушва чиито и да било забележки. Главатарят на бандата сам създаваше законите и сам ги привеждаше в изпълнение. Но не можеше да отрече основателността на моите аргументи. Все пак не започна да се оправдава, нали се чувствуваше тук вожд, а на мен ми беше достатъчно, че му отпратих няколко остри думи и той ме изслуша.

Той стана, намести праметнатия през рамо автомат и се подаде от „колебата“. Викна към един от своите хора, оня с бергмана.

– Дай манерката.

Отпуши я и наля пълно канче.

– За нашето запознанство – обърна се към мен и го пресуши до дъно.

Изтри устни с горната част на дланта си, изтръска на земята няколкото останали в канчето капки, наля от манерката и ми подаде пълното канче.

– За следващото, по-приятно посрещане – вдигнах тост, обръщайки се към оня с бергмана. Излях останалите капки, посегнах към манерката и напълних канчето. Знаех този обичай – който пие, налива и подава на този, към когото е вдигнал наздравицата.

Харнаш беше нервен, искаше му се час по-скоро да пристъпи към разговора с мен. Попитах го това ли е неговият заместник.

– Не, това е Шатан⁸ – представи ми го едва сега. – Замества ме Гриф⁹, сега той не е тук.

– Получих нареждане да говоря само с командира на групата или с неговия заместник – поясних.

Полагах усилия да се съсредоточа, чувствувах реакцията на организма след изпиването на поне двеста грама алкохол. Не вървеше да откажа. Харнаш оценяваше поведението ми в най-малки подробности.

8. Сатаната. (Б. пр.)

9. Грифона. (Б. пр.)

Можеше да приеме зле отказа ми да пия след неговата наздравица. Познавах случай, при които отказът да се пие при няколко поредни наздрависи беше довел до провал. Те решаваха, че отказващия да пие човек „не е наш“, и това пораждаше недоверието им. Този свят се ръководеше от свои правила, правилата на живота извън закона.

Харнаш отпрати Шатан при другите, охраняващи мястото на срещата. Останах очи в очи с главатаря на бандата. Предпочитах разговора на четири очи, така поне оня, другият, нямаше да си пъха носа в това, което щях да разправам на Харнаш; понякога една неточна формулировка може да събуди подозрения. Забелязах, че Шатан отиде при своите с нежелание, явно и него го интересуваше с какъв „багаж“ съм дошъл при бандата.

Седнахме пред входа на пещерата, над която се извисяваше позлатеният от слънцето хребет. Започнах пръв, стараех се да говоря възможно най-просто и най-лаконично. Харнаш слушаше съсредоточено и нито веднъж не ме прекъсна. Наблюдавах всяко трепване на лицето му, обаче трудно можех да преценя как приема думите ми. Седеше някак напрегнат и нервно хапеше късия си мустак, после пък започваше да се ослушва дали от накъсания скалист ръб не долитат подозрителни звуци. Вече бях разбрал, че неговите хора наблюдават внимателно цялата околност и през цялото време, докато ние говорим, са нащрек. Опасявах се от засада може би?

И така, представих се като офицер за свързка на щаба за диверсии в южната част на страната. Изпратеното от групата „Вяруси“ писмо беше стигнало до Центъра на Запад, който ръководи цялата дейност в Полша. Центърът нареди на нас да установим контакт с групата и да разберем доколко тя може да бъде използвана. В зависимост от резултата от моя разговор с Харнаш ще бъдат разработени задачите, които групата и подчинената ѝ организационна мрежа ще изпълняват през най-близкия период.

Ръководството на щаба за диверсии в страната е дълбоко законспирирано, затова за всички подробности на сътрудничеството мога да говоря единствено с командира на групата и с неговия заместник.

Първото условие за дългосрочното сътрудничество, което поставих пред Харнаш, бяха пълното подчиняване на заповедите на моето ръководство и поддържането на вътрешната конспиративност на всяко равнище на организационните звена. Ограничавах въпросите си до минимум. Много пречки трябваше да преодоля, за да спечеля доверието на главатаря. Прекаленото любопитство само щеше да го накара да бъде

нашрек. Но все пак не можех да се огранича само с общи приказки. Трябваше да накарам Харнаш да даде съгласието си за подчиняване на бандата и нейните звена по места на Центъра, чийто предствител бях. На това и наблягах най-много в разговора. Поисках от Харнаш да ми представи възможностите на групата.

– В момента, когато се открива възможност да установите сътрудничество с ръководството на диверсионната дейност в страната – обобщих накрая, – вие трябва да вземете решение дали приемате тези условия, естествено, като си запазите известна самостоятелност на действията. Ако откажете, нашата връзка става безсмислена, а вашата група като самозвана няма да бъде призната за борещ се диверсионен отряд, а само за действаща на своя глава банда.

Харнаш се размърда неспокойно. Бе дошъл мигът, когато самовластният атаман трябваше да се откаже от частица от своята неограничена власт. Започнах да се опасявам дали не поставих нещата прекалено остро.

Преди главатарят на бандата да проговори, аз прибавих още няколко изречения, с които исках да смекча ултимативната форма на изказването си. Споменах, че нашето ръководство на Запад се състои от опитни, умни хора, че Центърът координира цялата дейност в Полша, че той ръководи също и други групи, действащи в Люблинската и Бялистоцката област, че хората, с които сме свързани, получават от нас помощ, документи, инструкции, че въоръженият конфликт може да не настъпи така скоро, както предвиждат това някои припрени политици, и наша задача е да създадем на заслужилите хора като Харнаш и неговите сътрудници условия да дочакат този ден...

Подбирах думите си старателно, търсех убедителни примери. Ако той беше човек, действащ в името на определен, дори най-вражески светоглед, по-лесно щях да намеря аргументи, които да го убедят. Харнаш не притежаваше никакъв светоглед. Борбата с демократичния строй беше за него удобен претекст да оправдае няколкото десетки убийства, извършени от бандата, както и грабежите, чийто брой беше трудно да се установи. Той използваше настроението на пасивно изчакване, което реакционните среди внушаваха на местното политически неориентирано население; разчиташе на избухването на трета световна война, свързваше с нея надеждата си да узакони извършените престъпления.

Помагаха му вековните традиции на скалистото Подхале, легендите за планинците, станали разбойници. Тези легенди бяха залегнали дълбоко в психиката на местните хора, бяха станали сюжет на много предания

за Яношик; те разпалваха буйния темперамент на упоритите, жадни за слава планинци, изразяваха мечтата им за разбойнически живот.

– А какво можете да ми дадете вие? – попита главатарят на бандата.

– Зависи от това, колко хора имате и как бихме могли да ги използваме ние.

Харнаш се позамисли, явно претегляше още веднъж какво решение да вземе. Накрая започна да говори – бавно, съдържано. Щабът на групата се състои от седем души, въоръжени с автоматично и късо оръжие. Прехвърлят се от място на място. Действуват в околните на Нови Тарг, Нови Сонч, Лиманова и Мишленице. В почти всяко населено място имат свои агенти. Разузнаването осигурява на групата свободно придвижване. Мрежата действа толкова резултатно, че е успяла да предупреди на няколко пъти за придвижването на отрядите на Държавна сигурност и за организираните акции против групата. Харнаш определи броя на своите помагачи на около двеста души. В няколко селища имали скрито оръжие, но им липсвали боеприпаси, на старите не могат да разчитат.

– В групата не искам да имам много хора – каза Харнаш. – Седмичната се движим незабележимо и лесно се укриваме в явките. Мога да увелича броя на помагачите по места. Имам също контакти с организацията в Буковина, която поддържа връзка със Словакия.

– Явките ви сигурни ли са?

– Напълно вярвам на своите хора от групата, на онези от мрежата не мога да вярвам, ползвам помощта им, но никой от тях не знае предварително нито кога ще отидем, нито кога ще си тръгнем.

Харнаш продължи с оплакването, че напоследък прекалено често срещат отказ за сътрудничество или помощ от страна на хора, които познавал още от времето на Оген.

– Някои ни избягват, други донасят на ДС, която обсажда много села, организира засади. Трябваше да се притаим в конспиративните квартири. А така хората все по-малко чуват за наши акции и затова отказват да ни сътрудничат – разсъждаваше главатарят на „Вярусите“. Той възнамерявал в най-скоро време да проведе репресивни акции: да изпълни няколко смъртни присъди над хора, които са отказали да помагат на бандата, а след това да организира нападение на Музея на Ленин в Поронин. – Подпалването на музея – говореше – ще се разчуе нашироко. После ще прехвърля групата на друго място, ще се скрием в някоя явка и ще изчакаме. Само дано имаме достатъчно пари. Там където се крием, у своите, не вземаме нищо без пари, по селата е бедността...

– Ако приемете условията на нашето сътрудничество – прекъснах го аз, – ние ще покриваме всички разходи, свързани с издръжката на групата, както и с извършваните от вас евентуални задачи. Още отсега мога да ви обещаю това.

Харнаш ме погледна с интерес и отвърна:

– Ако смятах да не ги приема, щях ли да кажа толкова много... – той прекъсна на половин дума.

От скалистия хребет долетяха някакви звуци. Харнаш ме остави пред пещерата и с автомат в ръка изтича нагоре с няколко големи скока. Дочух смеха на момичето. После главатарят и някой от неговите хора си размениха остри забележки.

„Май не се чувствуват много сигурни – помислих си. – Избрали са добро място, а седят като на разпалени въглени. Опасяват се от засада.“

Трескаво мислех как да продължа разговора. Шепичката скромна информация, която получих досега, не беше особено важна. Реших да се огранича с уговаряне за по-нататъшната връзка с щаба на бандата, да си осигуря нова среща и много внимателно да пристъпя към преодоляване на недоверието. След инцидента при срещата с хората на Харнаш беше редно и аз да запазя известна резервираност в поведението си. Бях си възвърнал самоувереността само привидно, в действителност се чувствувах като на изпит. Ако само преди два часа ме бяха оставили както сега, без охрана, несъмнено бих се опитал да избягам. Сега ми се струваше, че вече съм преминал най-тежкото изпитание.

Харнаш се върна след малко. Донесе загънато във вестник парче салам и два комата хляб. Извади голям сгъваем нож, натисна пружината, проблесна старателно почистената стомана на острието.

– Спомен от Оген ми е – прошепна, премери острието с дланта си. – Пет сантиметра винаги ще стигнат до сърцето...

Разгъна старателно вестника на един плосък камък, раздели салама на няколко равни порции и ги разположи като на трапеза. Изпод опънатото по тялото му английско яке извади четвъртинка, със сръчно движение избиста тапата, премери с пръст по бутилката, отпи своята част и ми я подаде с думите: „От «Вярусите» човек или се връща сит, или изобщо не се връща.“

Погледнах доволното лице на главатаря на „Вярусите“ Надигнах подадената ми четвъртинка и бавно изсмуках втората половина, не умеех да пия от бутилка. Усетих острия вкус на самогон. Харнаш изчака да допия, едва тогава ми подаде хляба и салама.

Така изглеждаше моят първи обяд в бандата.

Реших, че няма смисъл да удължавам разговора. Подхвърлих само още няколко въпроса, уж без да им придавам голямо значение. Интересуваше ме как беше разпръсната и организирана мрежата от сътрудници на бандата и дали Харнаш действително разполага с двеста законспирирани сътрудници. Той се измъкна с няколко общи фрази.

– Когато има задачи за моята – той подчерта последната дума – област, тогава ще говорим. Когато се опознаем по-добре... – добави полу на шега.

– А сигурен ли сте, че тези, над които искате да изпълните смъртни присъди, наистина са действували против групата? – рискувах изведнъж с още един въпрос. Безпокоеше ме вероятността пак да паднат жертви от ръцете на „Вярусите“. Как да предотвратим това?

– Има улики, но не съм сигурен – отговори той. – Обаче какво от това, че заради един виновен някой невинен ще си отиде бадева! Куршумът в челото е най-доброто предупреждение – подхвърли с ненавист в гласа главатарят на бандата.

Една стърчиопашка кацна на шипката до входа на пещерата. Харнаш събра от вестника шепа трохи и ги хвърли под храста. Птичката затрепка с крилца и уплашена отлетя.

– Ситуацията във вашата област ще обсъдим подробно при следващата среща – обобщих, като специално подчертах думите вашата област, понеже се ориентирах, че атаманът е особено чувствителен на тая вълна. – При положение че групата „Вяруси“ приема предложението на моето ръководство, трябва да уточним условията на контакта, тоест деня и мястото на нашата лична среща, както и резервната двустранна връзка чрез свръзки, ако се случи нещо непредвидено.

Предложих на Харнаш като място на срещата ни в Краков бар „Зачише“ на улица „Потоцки“. Описах му разположението на заведението. Във втората зала всеки петък в тринайсет часа ще седи свръзка на шаба за диверсии. Изпратеното от командира на групата лице ще я разпознае лесно по халбата бира, поставена върху книга със синя подвързия, тогава то трябва да се приближи и да подаде паролата: „Не сте ли забелязали син чадър?“ Когато свръзката отговори „Не, но заповядайте, седнете“, то трябва да седне и да ѝ връчи половинката на тази банкнота от пет злоти.

Извадих банкнота от пет злоти, скъсах я, съединих двете части – пасваха. Дадох едната част на Харнаш, а другата прибрах в джоба на винтягата си.

– Тази част от банкнотата ще бъде в нашия човек, който ще чака в

бара. Двете части трябва да пасват идеално, само тогава ще бъдем абсолютно сигурни, че е установен контакт между съответните хора.

На свой ред предложих Харнаш като домакин (пак не пропуснах да подчертая, че той се намира на своя територия) да определи мястото на нашата лична среща и резервното място за контакт на свързките в района, където ще се намира групата.

Главатарят на бандата се замисли, след което предложи да запазим същия начин, по който стигнах до него. Съгласих се да оставим непроменено мястото на срещата на моста в Нови Тарг, но само като място за среща с нашата свързка. Приехме вече познатите ми разпознавателни знаци и паролата. Свързката на бандата щеше да чака там всеки понеделник в единайсет часа. Редно беше да накарам Харнаш да определи и място за нашата лична среща. Забелязах, че той се опитва да избегне това. Накрая отстъпи и след дълго обмисляне предложи да се срещнем при развалините на изгорялата хижа на Старе Верхи.

Нямах представа къде да търся тези Старе Верхи. Наистина някъде бях чувал това име, но не знаех за какво се отнася. Той ми обясни, че през Старе Верхи преминава туристически маршрут, който понастоящем е слабо оживен, но е маркиран.

Уточнихме се нашата среща да се проведе в сряда в петнайсет часа.

– На срещата сам ли ще дойдеш? – запита Харнаш.

– Както днес – отговорих и се престорих, че не разбирам защо ми задава такъв въпрос. Продължаваше да души. Че и какви доказателства имаше да ми вярва?

– Рабка е хубав курорт, нали? – продължи той. – Оттам през Мачеюва може да се стигне до Старе Верхи за два часа.

„А може би се чуди защо съм отседнал именно там – помислих си. – Опипваш ме ти, чакай тогава, и аз ще ти го върна...“

– Закотвих се в Рабка, както знаете – по петите ми се мъкнеше ваш човек, но го правеше некадърно. Отначало си помислих, че е някой чужд, ДС държи под око новопристигащите. Измъкнах му се преди срещата в Нови Тарг. В Рабка съм наел стая, не нося нищо, което може да ме компрометира. Добрата легенда върши повече работа от пистолет; кой ще докаже, че не съм обикновен почиващ?

– Хитро измислено – оцени Харнаш и сам си призна, че ми е дал охрана. Така се изясни историята с мъжа с кафявия каскет.

– Обичам да се грижат за моята сигурност – прекъснах го, – но предпочитам да съм предупреден за това. Трябва да бъдем почтени един към друг!

Печелейки известно преимущество, завърших разговора със същия тон. Предупредих го, че на следващата среща, само след четири дни, групата ще получи задачите. Затова до моето идване не трябва да влизат в очите на ДС, трябва да се укриват в сигурна явка. Някаква акция или изпълняването на нова присъда в района биха предизвикали акции на ДС, които биха попречили на нашите планове. Харнаш мърдаше неспокойно мустака си, обаче се съгласи, че съм прав. Май успях да замразя временно дейността на бандата.

Разговорът с главатаря на бандата беше към края си. Взехме си довиждане, като аз се постарях да изпълня специална церемония, с която да полаская амбициите му и да оставя добро впечатление.

Изкачихме се на хребета. Още веднъж се обърнах към „колебата“. Какво преживях тук за по-малко от три часа! Ако нямах късмет, кой знае какво щеше да ме сполети. Взех си довиждане и с Шатан, и с другия с автомата – още не знаех неговия псевдоним. Дангалакът, който не много отдавна ме охраняваше, беше някъде далече, вероятно на наблюдателния пункт.

Слънцето вече клонеше към заниз, планината променяше цветовете си, от котловината появяваше хладина, откритите преди това като на длан долини сега бяха замъглени, потънали в сянка.

Харнаш извика свръзката. Тя се показа иззад един хвойнов храст, държеше забрадката си в ръка, прикрепената преди на главата ѝ плитка сега падаше на раменете ѝ. Отупа от боровите иглички смачканата си пола и се приближи до нас.

– Зошка, заведи господина до пътечката на поляната – нареди Харнаш.

Вървах първи, сега не чувствавах умора, зад мен тя се позабавяше. Когато слязохме, погледнах към хребета, съзрях силуета на някакъв от „Вярусите“, може пък и да ми се привиждаше. Бързо преминахме над потока. Сякаш се носех на крила. В края на гората се сбогувах с момичето. Оттук знаех пътя. Сега колкото се може по-бързо при Стария...

– Наредиха ми да се върна – рече тя.

– Връщай се – казах и подхвърлих: – Имаш хубави очи, Зошка...

Колелата на влака изтракаха глухо по моста над улица „Любич“. Закопанският влак бавно изпъзля на перона. Завърнах се в Краков. Небърснат и мръсен, изскочих от претъпканото купе, бързо преминах през пероните и гарата и заедно с група пристигащи на работа мъже излязох на путия по това време площад пред Краковската централна гара.

Твърде много неща бях преживял, за да можех да ги асимилирам през няколкочасовото пътуване от Нови Тарг до Краков. Не се чувствавах уморен, въпреки че през последното денонощие не бях мигнал. Струваше ми се, че се връщам от експедиция в друг свят, разположен далече от живота.

Гаровият часовник показваше шест. Градът се будеше от сън. Сините трамваи преминаваха мързеливо край гарата. Искях възможно най-бързо да се свържа със Стария, да разкажа за срещата с бандата и Харнаш, да споделя с него богатите преживявания. Идеше ми да преместя стрелките на часовника с два часа напред, нали толкова рано не вървеше да звъня, нямах причина за паника.

Бавно подминах трамвайната спирка и така стигнах до Плантите. По страничните алеи нямаше жива душа, върху настилката беше нападдал кестенов цвят. Тук-там пред къщите се мотаеха портиерите, започващи сутрешното почистване на улиците. Дойде ми на ум за мъжа с кафявия каскет. Няколко пъти се обърнах, но не забелязах нищо подозрително. Можех ли да бъда сигурен обаче, че хитрият главатар на бандата пак не ми е отпуснал някой „ангел хранител“?

Стигнах до Барбакан, неочаквано свих вав Фло-рианската порта, после бързо преминах по тясната улица „Пиарска“. Входните врати вече бяха отключени. Влязох в един вход, знаех, че оттам има изход към съседната улица „Славковска“. След миг бях на пазара. На стоянката имаше няколко таксита. Качих се в първото. Шофьорът ми хвърли подозрителен поглед, прав беше, видът ми не внушаваше доверие. Слязох на алея „Словацки“, по слабооживената уличка „Жулавски“ стигнах до Нови Клепаж. Повъртях се между сергиите на пазарния площад и влязох в отворения по това време малък ресторант.

Обадих се на Стария веднага щом се озовах в моята стая.

– Значи се върна – рече той с облекчение. – Трябваше да позвъниш още от гарата, ей сега идвам.

След петнайсетина минути вече разказвах как беше протекла моята мисия. Стария слушаше внимателно, от време на време питаше нещо. Той знаеше, че свръзката е дошла чак на резервната среща. Нашите ни наблюдавали само на моста, от прозореца на една къща наблизо. Казах му за мъжа с кафявия каскет, за това, как ме обкръжи бандата, как се опитвах да ме пречупят психически. В очите на Стария четях, че преживява тези мигове заедно с мен. Кръстоса няколко пъти стаята, приближи се до мен и каза:

– Да, това не се забравя...

Знаех, че той се вживява в моето положение. Стария не обичаше да ръководи опасните акции иззад бюрото си. Колко пъти беше вървял наравно с нас там, където беше най-опасно. Важен факт...

Предадох му разговора с Харнаш, помнех почти всяка дума. Стария се да говоря безпристрастно, без лично заангажиране. Преминавах от подробност към подробност, характеризирах реакциите на главатаря на бандата, цитирах почти буквално неговите изявления. Едва сега, когато говорех за това, си дадох сметка колко малко мога да кажа.

„Какво несъответствие между моите лични преживявания – помислих си – и получената информация.“ Тя не беше новост за моя началник, който ме слушаше. Трудно се правят изводи от толкова оскъден материал. Какво още?

Накрая преминах към връзката с командира на бандата, тоест моята непосредствена среща с Харнаш, и двете резервни срещи в Краков и Нови Тарг.

– Само толкова мога да кажа за първата среща – завърших и погледнах с очакване към Стария. Той седеше на масата до мен и чупеше не знам вече кой по ред орех.

– Е, и какво? – каза той след кратко мълчание. – Дотегна ли ти?

Аз се обърках, такова нещо дори през ум не ми беше минало. Исках да отрека, но Стария ме прекъсна:

– Най-лошото вече мина – заяви. – Първата среща беше проба. Не очаквах, че ще бъде така драстична. Спечелил си много. В случая важна е не информацията за дейността на бандата и нейната мрежа, а самият факт, че те са решили да продължават контактите. Утре ще обсъдим плана за по-нататъшните ни действия, а сега си почивай.

Уговорихме се да се срещнем на другия ден сутринта на една забутана уличка. Стария си отиде. Забелязах, че е доволен – познавах го до толкова добре, че не се съмнявах в това. Признавам, стана ми приятно.

След като Стария си отиде, потънах в дълбок сън. Организмът си

искаше своето. Спах до късно вечерта. После седнах да пиша отчет за моята акция. Седях над листа няколко часа, хич не ми вървеше. На масата до него лежаха все още разтворените записки по „История на икономическите теории“.

Сутринта излязох за среща със Стария. Чаках няколко минути. Пристигна със своя черен ситроен и буквално „неоткрадна“ от улицата. Насочихме се към „Кармелицка“, където спряхме пред някаква кооперация с ожулена мазилка. Той отпрати шофьора. Качихме се на първия етаж, шефът отключи вратата.

– Това е твоето жилище – каза. – Купил си тази стая от господин Юзеф Доминяк, който е заминал за Шльонск. Живееш тук от два месеца. Зарегистриран си като Мариан Сковронски. Това е продължението на твоята легенда. Сега, ако поискат да те проверяват, моля, нека заповядат!

Огледах стаята. Метално легло, стар гардероб, леген, олющена кофа, кана, маса и три стола – типична конспиративна квартира. Вратата извеждаше право в коридора.

Така започна следващият етап от играта.

– Ръководството оцени положително резултатите от първия контакт с бандата – започна Стария и премина към представяне на по-нататъшната част от задачата. Спираше се на подробностите, представяше различни варианти на решенията.

Следващата нощ след срещата с мен бандата нападнала с цел грабеж дъскорезницата в Охотница. Значи Харнаш не си удържа на думата, че няма да проведе нито една акция до другата среща с мен. По следите на бандата веднага тръгнала оперативната група на Корпуса за вътрешна сигурност. Засега не са получени донесения за резултата от акцията.

– Но независимо от нейните резултати – заяви Стария – по времето, когато ти си в бандата, оперативната група няма да ви тормози, за да подпомогне нашата комбинация за вмъкване на „Вярусите“ в капана. Не можем да допуснем броят на жертвите на бандата да расте непрекъснато! – говореше той развълнувано. – Затова такава е и първата ти задача. Позови се на получените от „щаба“ инструкции. Категорично изисквай пълно подчиняване на групата и нейната мрежа. След установяване на контакта Харнаш не може вече да действа, както му скимне. Трябва да представи за утвърждаване смъртните присъди, които е възнамерявал да изпълни. Кажу ми, че този род „акции“ ще бъдат провеждани от специални „изпълнителни групи“. Обоснови се с грижата на „щаба за южните области“ за сигурността на „Вярусите“ и с необходимостта да се

приспи бдителността на ДС. Заповедта за временното прекъсване на дейността на бандата е свързана с новите задачи, които са разработени и в най-близките дни ще бъдат предадени на Харнаш. Подготви го, че ще трябва да сътрудничи с „друга група“ от района Чешин–Живец–Вадовице. Изплати на Харнаш аванс за издръжката на неговите хора. Трябва на всяка цена да накараш бандата да замрази дейността си!

Стария остави на масата плик с банкноти от петстотин злоти и двайсетина зелени доларови банкноти. Част от тях трябваше да дам на командира на бандата, а останалите да задържа в себе си, на разположение на представителя на „щаб“.

– Вторият въпрос – продължи Стария – е пречупването на недоверието. Трябва да ги опитомим. Всеки следващ контакт с бандата трябва да допринася за това. Харнаш е недоверчив и примитивен. Той е просто решен на всичко престъпник, а не политически враг с определена идеология. Дори не те е попитал каква е позицията на ръководния Център, от чието име си се представил. Заместникът на Харнаш, Гриф, е син на богат мелничар. Той е интелигентен тип и непоколебим враг на строя. Бихме могли да предположим, че именно той е дал идеята да се установи връзка с Центъра на Запад. Трябва да се съобразяваш с различията между Харнаш и Гриф и да ги използваш съответно. Засега ми е трудно да конкретизирам как... Едно е сигурно – че продължителното общуване с бандата може успешно да предотврати по-нататъшните престъпления, както и да премахне недоверието. Ще останеш при тях под предлог, че трябва да се подготвят хората за диверсионната дейност, като се задълбочи обучението им. Разработи с тях локализирането на площадки за парашутни скокове и хвърляне на пратки с парашут, разкрий им, че „щабът за диверсии“ разполага с късовълнова връзка със Запада, подготви психически Харнаш и Гриф за сътрудничество с диверсионните групи от съседните области. Старай се да разбереш къде са най-важните им явки и помагачи, трябва да разшифроваме тяхната мрежа сред населението. Предай поръчението на „щаб“ да се установи връзка с организацията в Буковина, за която ти е говорил Харнаш. Кажим, че ръководството възнамерява да я използва за постоянна връзка през словашката граница. Нека ти уредят среща, в Буковина се представи със същата легенда. Главтарят на бандата да предаде чрез свръзката си снимките на тези свои хора, за които трябва да се изработят документи за самоличност. Трябва да ги накараме да свикнат с мисълта, че все някога може да се наложи да напуснат гората. Също чрез свръзката ние ще им предадем няколко от последните броеве на „Ожел бяли“¹⁰. За тях реакционният

андерсовски печат вероятно е убедителен аргумент. Сам разбираш, че не можем да им дадем нито оръжие, нито боеприпаси. Ако няма как, кажи им само, че ще получат боеприпаси от групата, действаща отвъд Бабя Гура. Но това не може да стане веднага. Отлагай под различни предлози.

– За кога предвиждате края на акцията, другарю майор? – попитах.

– Още е рано да организираме засадата – обобщи Стария. – Във финала на акцията главна роля ще изиграе не силата, а оперативната мисъл. Дори ако заловим щаба на бандата, ще останат нейните помагачи, ще се почувствуват в опасност и ще преминат в нелегалност. Така стана с много банди досега, раждаха се от корените, останали в нелегалната мрежа. Не бива да допускаме това.

– А как ще контактувам с вас, другарю майор, ако се наложи да останан в бандата продължително време?

– Познаваш добре главната насока на цялата комбинация – отвърна Стария. – Не можеш да идваш специално, за да се срещаш с мен. Всички пътувания до Краков трябва да имат сериозно основание в очите на Харнаш и да произлизат от необходимостта да се разговаря с „щаба за диверсии в южните области“ с условното название „Нурт“. Уточняваме се, че шефът на щаба е майор, служи си с псевдонима Мачей; негов адютант е капитан Антони. Така адресирай и своите донесения. Това се отнася и за главатаря на бандата. Ще използваме вече установената с Харнаш двустранна връзка и парола. Значи всеки петък в тринайсет часа нашата свързка ще чака в бар „Зачише“.

Майорът провери дали в предадените от мен материали се намира частта от петзлотовата банкнота, която трябваше да послужи като разпознавателен знак.

– Налага се да промениш мястото на срещата в Нови Тарг. Ние успяхме да използваме мястото, паролата и разпознавателния знак, които бандата беше предала в Центъра на Запад. Благодарение на това и ти успя да се свържеш с тях... Можем да предположим, че на същото място ще се опита да се срещне със свързката на Харнаш истинският пратеник на ръководния Център от Западна Германия. И тогава какво ще стане? Даваш ли си сметка каква опасност застрашава теб и цялата наша операция, ако човек на онези се срещне на моста в Нови Тарг със свързката на бандата? Логично е да допуснем, че тогава ти ще бъдеш разкрит и погубен. Вече ти беше изнесен нагледен урок какво може да се случи – по

време на първата ти среща с Харнаш!

Да, действително. Направил бях капитална грешка. Разбрах колко прав е Стария.

– Часът на срещата, разпознавателният знак и паролата могат да останат същите. Кажу ми на главатаря на бандата, че неговата свързка трябва да чака всеки понеделник в единайсет часа... – майорът се замисли за миг – е, да речем, на пейката пред пощата в Рабка. Ако вали, вътре в пощата. Обоснови се със съображения за сигурност. Като околийски град Нови Тарг е по-опасен. В курорта се обръща по-малко внимание на чуждите хора. Няма да променяме другите елементи на срещата, за да не събудим подозренията на Харнаш. Друг е въпросът, че в най-близкия период ще се наложи да наблюдаваме най-зорко моста в Нови Тарг. Може пък да успеем да пробутаме на тоя спец по диверсиите наше момиче с борово клонче. Трябва да го демаскираме! Но това вече не е твоя работа – завърши Стария.

Обсъдихме още няколко подробности, свързани с моето заминаване. Цялата информация, която щях да получа при пребиваването си в бандата, трябваше да предам чрез посредничеството на свързката на Харнаш. Този начин на връзка би трябвало да представлява още един аргумент пред главатаря на „Вярусите“. Засага обаче ми беше трудно да си представя как щеше да изглежда на практика всичко това.

Както винаги Стария бързаше за изпращането на някаква група в акция; излезе, оставяйки на масата парите, плика с лондонските вестници и ключовете от „моего“ ново жилище.

– Запознай се с това – каза ми, преди да тръгне. – Ще им ги изпратим по свързката, нека четат. Пригответи се за различни техни въпроси. Обмисли всичко, а утре ще поговорим.

Останах сам. Значи това би трябвало да бъде „мястото на разполагане“ на Мариан Сковронски, псевдоним Хенрик. Претършувах всички кошета. На нощното шкафче до застланото легло намерих бележка:

„Инструкция за поручик Херник: Вода вземай от чешмата в коридора – точка. Тоалетната е на полуетажа – точка. Пешкир и сапун ще намериш в гардероба, електрическата самобръсначка, чайникът и двете тенджери зад завесата до вратата – точка. Чиниите, канчетата и приборите на поличката – точка. С останалото се обзаведи сам – точка. Входната врата се заключва в единайсет – точка. Заминавам в акция – точка. Успех – Жутек. (Унищожи инструкцията след прочитането ѝ!)“

Ето един човек, който никога не губи чувството си за хумор. Къде ли е сега Жутек? Сигурно участва в преследването на бандата след

нападението на дъскорезницата в Охотница. По невидими оттук пътища се носи главоломно с газката, в убийствен марш с войниците от оперативната група на Корпуса за вътрешна сигурност претърсва околността, нахлувайки в предполагаемите явки на „Вярусите“, търсейки техните скривалища. Ще постигнат ли успех? Ако не обкръжат бандитите, утре по това време ще разговарям с главатаря на бандата и дори с една думичка не бива да му давам да разбере, че знам какво е ставало вчера и днес.

И така, следващият ден сутринта ме чакаше пътуване до Рабка. После катерене в планината, към Старе Верхи, към бандата...

5

Облъхна ме пронизващата хладина на утрото. Загърнах се плътно с мушамата си. Ситният дъжд биеше право в очите ми. Сивите тежки облаци се местеха на запад.

В Рабка вече трети ден валеше. Обаче местните жители предвиждаха, че ще просветне.

„Дано!“ – рекох си и тръгнах на път към Старе Верхи. Бях сигурен, че при такова време няма да срещна по туристическия маршрут от Рабка за Турбач каквито и да било любители на планината. Пътеводителят, който преди бях купил за „декорация“ и допълване на моята легенда на турист, сега ми свърши добра работа. Лесно намерих маркирания маршрут, започваше от центъра на курорта. Още предната вечер бях разучил трасето, по което трябваше да мина.

Според едно народно предание преди много години на Старе Верхи имало кръчма. Нападнали я разбойници от Орава. Собственикът ги отблъснал и убил един разбойник. След години неговите другари си отмъстили – завързали кръчмаря с нагорещен синджир и го удавили в реката.

Може би на същото място, където някога според местната легенда е била кръчмата, после са построили хижата. По време на окупацията там имало база на партизани, борещи се против германците. През есента на 1944 година хитлеристите нападнали временно отседналия в хижата отряд на Бартек и я изравнили със земята. На това място сега трябваше да се срещна с командира на последната банда в Подхале.

Трябваше да покоря пътя дотам за четири часа. Вървах нагоре, не беше много стръмно. След един час ход вече не виждах курорта. Над Рабчанската котловина беше надвиснал сивият килим на мъглата. Дъждът ръмеше все по-слабо и накрая спря. Към запад подухваше вятър, който изсушаваше подгизналите планински ливади.

„Може пък наистина да се разясни“ – заговорих си сам. Чувствувах се ужасно самотен. Сега вървах през гората, цялата обвита с леко люляна от вятъра мъгла. Освен мен нямаше жива душа. Колкото повече приближавах, толкова по-упорито мислите ми се връщаха към получената от Стария задача. Той беше прав, несъмнено. Концепцията се основаваше на логични размишления. Но после какво?

Засега нито Стария, нито аз можехме да отговорим на този въпрос. Ще успеем ли да реализираме начертаната програма? Съмнявах се дали

ще мога да преодолея недоверието на шаба на бандата.

Погледнах часовника си. След по-малко от час ще стигна на уговореното място, може и по-рано. Вървах доста по-бързо от обикновените туристи, никъде не бях спирал. Някъде по пътя се падаха склоновете на Ма-чейова, за която спомена Харнаш. Възможно беше да съм я минал. Хоризонтът беше все така скрит в мъгла. Не можех да се ориентирам къде се намирам. От време на време откривах знаците. Ако не бяха те, толкова пъти щях да объркам пътя! В един момент ми се стори, че в гората се мярна фигурата на някакъв мъж. Спрях се, ослушах се, обаче не видях никого.

След десетина минути разбрах, че не ми се е привидяло. От гората се показаха двама войници с автомати в ръце.

– Стой, ще стрелям! – извика единият. Застанах на няколко метра от тях.

– Кои сте вие?

– Корпус за вътрешна сигурност, приближете се! – наредиха ми.

„Ама че история! – помислих си. – И какво да им кажа сега? Че при такова време съм тръгнал на екскурзия, няма да повярва и най-наивният човек. Само това оставаше – да ме задържат. На сто-двеста метра оттук може да са се притаили «Вярусите». Възможно ли е заповедта да се прекрати преследването на бандата да не е стигнала до някоя военна част? Нали те могат да ме обвинят, че съм помагач на бандата, могат също успешно да провалят всичките ми шансове да установя контакт с Харнаш. Разузнаването на «Вярусите» по тези места е толкова добро, че вестта за моето задържане ще достигне до тях – тези войници трябва да ме заведат някъде. Каква полза, че после всичко ще се изясни, че ще бъде достатъчно да разменя само няколко думи с командира на това подразделение? Ако бандата разбере, че съм бил задържан и освободен, толкова по-зле, в такъв случай ще се проваля и цялата акция ще отиде на кино.“

Погледнах трите нашивки на този, който пристъпи към мен. Поколебах се дали пък да не му кажа, че отивам при бандитите с важна мисия... Ще повярва ли? При това положение едва ли.

– Моля, документите – нареди той.

Извадих паспорта и му го подадох, без да кажа дума.

Напрегнато чаках решението му. Добре че и този път не взех пистолета си.

– Какво правите тук? А може би е член на бандата? – обърна се към своя колега.

– На почивка съм в Рабка – казах адреса и името на хазайката, както и адреса на моето ново жилище на улица „Кармелицка“, в което ме беше завел Стария, – тръгнах на екскурзия до Нови Тарг през Турбач, мислехме времето ще бъде по-хубаво.

– Какво ни будалкате? Като ви заведем в Държавна сигурност, гражданино – с презрение изрече той, – ще запеете друга песен!

Другият през цялото време мълчеше и само ме гледаше изпитателно. Правех се, че не разбирам за какво става дума. Сержантът разгледа внимателно моята поомачкана лична карта.

– А удостоверение за работа? – попита. Извадих от портфейла удостоверението, че работя в пощата в Краков. Зарадвах се, че го взех от Стария преди заминаването.

– Не разбирам защо е тази проверка – обърнах се към сержанта. – Виждате, че всичко е наред.

– Ще видим – измърмори той под носа си. – Засега сте свободен.

Не бих искал да се възползувам от това разрешение подозрително бързо. Камък ми падна от сърцето. Извадих пакетче цигари, почерпих военните, размених с тях няколко приказки и едва тогава продължих. Изминах може би петдесетина метра, но все още се опасявах, че ще размислят и ще тръгнат подир мен. „Ама че приключение! Кой би допуснал, че именно наши хора ще провалят подготовената с толкова усилия акция! Не са виновни тези от патрула; виновен е някой отгоре, че нещо в нашата машинка не върви както трябва“ – мислех си с тревога.

През цялото време се придържах към маркирания маршрут. Минах някаква разорана поляна и по склона стигнах до гъста гора. Пътеката водеше през извиваща се долина, по чиито стени се стичаше вода. Къпините се вкопчваха в мокрия ми панталон. Внушителните ели се полюшваха на вятъра. Около два километра бях изминал от мястото, където ме задържа патрулът на КВС. Но в планината разстоянието се измерва с времето, необходимо за изминаване на определен отрязък от пътя.

Мъчеше ме безпокойство. Все си мислех за онези от патрула. Доста лесно ме пуснаха, може би дори прекалено лесно. Аз не бих постъпил така, ако бях на тяхно място, в район, където действа бандата, и то при такива условия. Бях подготвен във всеки момент да попадна на още един патрул. Нали не се изпращат само двама войници в толкова опасна зона! А ако те са били само разузнавачи? След тях може би върви цяла група.

С тези мисли излязох на голяма поляна и там открих следите от някогашната хижа. Огледах се, да, това би трябвало да бъдат Старе Верхи.

Тук е. Широката поляна тънеше в сребриста, разпенена мъгла. Видимостта беше толкова лоша, че не можех да различа края на гората, та камо ли човешка фигура. Застанах нерешително, не знаех какво да правя по-нататък. Бях дошъл на срещата по-рано. Погледнах часовника. Оставаша повече от трийсет минути. Мъглата се просмукваше в дрехите, под яката ми се стичаха студени капки, а краката ми мръзнаха под мокрия панталон. Добре че предвидливо бях облякъл два пуловера и мушама и бях обул непронускащи вода обувки. През издутата раница бях преметнал набъбнало от влагата, сгънато на руло одеяло. Подготвил се бях за продължителен живот в бандата. А на Старе Верхи нямаше жива душа, напразно се вирах наоколо.

Трябваше да чакам. Мисълта за ония от КВС не ми даваше покой. Ако Харнаш разбере, че районът е под наблюдение, със сигурност ще се притаи в някоя явка и няма да дойде на срещата. И не само това! Той можеше да реши, че именно аз съм домъкнал КВС по следите на бандата. Как да му обясня, че беше просто стечение на обстоятелствата?

Вече се бях подготвил, че мога да се срещна както с бандата, така и с оперативната група на КВС, за чието присъствие сигнализираше патрулт. Имаше също вероятност Харнаш да се появи във всеки момент и след срещата с мен да се стигне до сражение с войниците. Те сигурно са наблизко. И тогава какво?

Отидох до края на гората. Открих един дънер на ела, целия покрит с мъх. Ставаше ми все по-студено. Седнах и дръпнах от бутилката глътка водка, която предвидливо бях пхнал в раницата, отхапах салам и залък от твърдото хлебче. Алкохолът се разнесе но тялото с приятна топлинка. Стига лоши мисли! Каквото и да стане, не зависи от мен. И за какъв дявол тъкмо сега се появи КВС?

Най-напред чух изпращяването на счупено клонче и едва след това на двайсетина метра видях човек. Вървеше в края на поляната с леко наведена глава и автомат в ръка. В първия миг не ме забеляза. Седях, сякаш се бях сраснал с дънера. Той се спря. Огледа поляната. След това се появиха следващите двама, промушваха се между дърветата като вълци.

Познах Шатан. Значи са те! Тихо подсвирах. Той скочи зад едно дърво, но тутакси ме забеляза. Дойде, вдигна ръка до баретата си, здрависахме се. Появиха се също Харнаш и другите. Бяха петима. Двама влачеха леки картечници. Всички бяха оплескани с кал. Явно изминали са дълъг път.

Кратко се колебах, преди да взема решение – не можех да допусна сблъсък на бандата с армията. Казах на Харнаш, че ме е спрял патрул на

КВС и едва съм им се измъкнал.

– Колко бяха? – попита той бързо. – Двама.

– Колко далече отгук?

– По маршрута, на половин час път от нас. Изненадах се – Харнаш видимо се успокои.

– Видях двама, но те може би са повече – добавих.

– Какво им казахте?

– Заплашиха ме, че ще ме заведат в ДС, обаче аз дума не обелих.

Показах им фалшивата карта и удостоверението за работа, казах им името на хазайката в Рабка и обясних, че отивам в Нови Тарг през планината...

Прекъснах наред дума. На няколко десетки метра забелязах размазани в мъглата фигури на двама мъже в зелени униформи. Промъквах се покрай гората към нас. Трепнах. Харнаш забеляза това, погледна нататък, също ги видя.

– Внимание! КВС! – прошепнах с приглушен глас и дръпнах главатаря зад дървото.

– Те са от нашите – обясни той.

– Как така? – запитах слисан. Те вече бяха наблизо, познах двамата войници от патрула, който ме спря.

– Това са Гриф и Гранджаж¹¹ – обясни Харнаш, – връщат се от осигуряване.

Загубих ума и дума, пословичните мравки ми пропъзляха по гърба. Достатъчно беше да изрека една необмислена дума пред онези, които по пътя действително взех за патрул на Корпуса за вътрешна сигурност, и щях да се издам. Буквално беше въпрос на късмет, по чудо не се разкрих сам пред бандата. Страх ме беше да си помисля какви щяха да бъдат последиците от това.

Бях чувал за подобен случай в Новосондецка околия. Бандата на Салва¹² нападнала магазина на Кооперацията за селска взаимопомощ и обкръжила селището. На служба в местния участък били двама милиционери, които напразно се опитвали да извикат помощ. Бандитите били прекъснали телефонната линия. Милиционерите се барикадирани в участъка, безсилни пред многочислената, въоръжена с автоматично оръжие банда. Салва поискал високи контрибуции от няколко стопани, неговите хора вилнеели из селото, заплашвали със смъртни присъди

11. Мошеника. (Б. пр.)

12. Залпа. (Б. пр.)

онези, които правели опит да им се противопоставят, други ограбвали складовете на кооперацията. Единственият път от Нови Сонч до селото се охранявал от членове на бандата, облечени във военни униформи. Не предполагал това синът на един от стопаните, който грабнал велосипеда и успял да се измъкне на пътя от стопанството, разположено в края на селото. Понесъл се към града, искал да уведоми какво става в селото, да поиска помощ. На няколкостотин метра от селището го спрели униформени хора, които той взел за войници. Решил, че вече идва помощ, че до Нови Сонч е достигнала вестта, че бандата ограбва селото. Заплатил за своята грешка с живота си. Изтезавали го жестоко, а после го убили. За случилото се после ми разказа очевидец, с когото се запознах съвсем случайно. Може би затова този факт се беше запечатал в паметта ми по-ясно от другите, още по-трагични може би, но познати ми от писмени документи и телеграфни донесения...

„Значи срещата ми с «патрула на КВС» не е била случайна – помислих си. – В такъв случай каква е била целта на поредната коварна измама на главатаря на бандата? Дали Харнаш все още дотолкова не ми вярва и е разчитал, че аз ще се издам, или просто е искал да види как ще реагирам на неочакваната среща?“ Беше ми казал, че подлага на изпитания дори своите, вече проверени хора. Много важно беше какъв извод ще си направя от станалото. Трябваше да избира определена линия на поведение. Като представител на Центъра не биваше да отмина без внимание този факт, трябваше да реагирам по някакъв начин.

След миг двамата във военни униформи бяха при нас. Главатарят на бандата ми представи своя заместник и другия член на бандата, който си служеше с псевдонима Гранджаж. За разлика от простоватия и елементарен Гранджаж Гриф още на пръв поглед правеше впечатление на доста по-отракан и значително по-интелигентен. Той се здрависа с мен изискано, почти куртоазно, изрече няколко любезни фрази от рода на че съжалява, че едва сега може да се запознае с мен, а не при предишната среща, колко жалко, че е бил принуден да ме забаламосва там, по пътя, но не е бил сигурен, че съм аз, нали чак сега се запознаваме лично...

Заместникът на Харнаш – само преди час фалшив ръководител на патрула на КВС – ме гледаше сега с огромен интерес. Честно казано, не можех да отрека, че добре играеше и предишната, и сегашната си роля.

„Не бива да го подценявам в по-нататъшната игра“ – помислих си.

Когато се отърсих от първото впечатление и си дадох сметка, че заплашващата ме в този инцидент опасност е вече отминала, се

изпълних с чувство на задоволство, не толкова от себе си – защото каква заслуга имам аз, просто щастливо стечение на обстоятелствата.

Лекият полъх на вятъра полюшваше мъглата. Стоях с Харнаш и Гриф. Гранджаж отиде при другите членове на бандата, говореха си нещо тихичко край гората. Шатан наблюдаваше откритото пространство на поляната и замазаните очертания на растящите от онази страна смърчове, сега провиждащи се през мъглата. Когато вятърът духваше по-силно, върху нас падаха капки дъжд, задържали се между игличките на дърветата. Харнаш се оглеждаше нервно наоколо, беше притеснен.

– Да изчезваме оттук – предложи най-сетне, – ще поговорим другаде.

– Накъде отиваме? – попитах.

– Към Юркув – той посочи с ръка към североизток.

Вече искаше да извика своите, но аз сложих ръка на рамото му. Погледна ме въпросително. Искях преди това да разменя с него и Гриф няколко думи. Именно това беше планът да използвам ситуацията, който така внезапно ми беше хрумнал. Навлязохме десетина метра по-навътре в гората.

– Това, което сега ще ви кажа, не бива да слушат вашите хора, естествено, за Гриф не се отнася – казах на главатаря и продължих още по-нататък.

Спряхме под някакъв многогодишен смърч. Опрях се небрежно на дънера му. Главатарят на бандата стоеше пред мен в очаквателна поза, а до него заместникът му изглеждаше малко объркан. Сложих ръка в джоба си, като че ли си търсех цигарите, и с остър, почти заповеднически тон подхвърлих в лицето на Харнаш:

– Така постъпва последният негодник, а не един командир на група! Знаете за какво говоря, нали!? – обърнах се и към двамата.

Харнаш мръдна нервно мустака си, отстъпи назад и инстинктивно сложи ръка на кобура с пистолета си – сякаш искаше да скочи върху мен. Гриф го задържа. Престорих се, че нищо не съм забелязал, продължавах да държа ръката си в джоба.

– Е, за какво говоря? – подхвърлих.

– С тоя патрул, осигуряването де, ние... – започна също остро Харнаш.

– Пука ми какво сте мислили вие! – прекъснах го на половин дума. – Осигуряването си е осигуряване, но трябва да се спазват законите на конспирацията! А ако носех пистолет и материали от организацията? Някой от нас сега нямаше да го има – или аз, или той – посочих Гриф –

вече да е заминал на она свят. Да ви пикая на осигуряването! Добре че инструкциите и материалите ще бъдат изпратени по свръзката. А какво беше при първата среща? Вашата идиотска предпазливост може да ни струва скъпо. Нека бъдем предпазливи спрямо враговете, към своите също, но не бива да насочваме един към друг дулата на pistolетите! Когато ти тук си си играл на война – подхвърлих към главатаря на бандата, – аз воювах сериозно, от четирийсет и трета, в Швентокшиските гори, в Швентокшиската бригада на Националните въоръжени сили, а после на Запад... Пред теб стои инструкторът по диверсии, който преди година беше обратно прехвърлен в Полша. Какъв чин имаш?

– Командир на група – отвърна Харнаш.

– Питам какъв чин!

– Подофицер – поясни той, съвсем неподготвен за такава атака.

– Досега си бил самозван командир, от нас ще получиш назначение, може би и повишение, но не можеш да постъпваш като сополанко! В противен случай ще останеш най-обикновен бандит, а не командир на група, бореща се против комунистите. Техните дни са броени, но никой от нас не бива да действа на своя глава. За тази работа си има ръководство, което ръководи борбата и на по-различни от теб. Как мислиш, трудно ли ще ни бъде да предадем на Запад, че си обикновен престъпник, който се прикрива зад идеалите на нашата трудна борба за по-друга Полша? И какво ще направят тогава всички онези, които ни вярват и ни подкрепят, какво ще направят, когато чуят такава информация в полско-то комунике от Лондон?!

Харнаш направи жест, че иска да се намеси. Не му позволих обаче, продължих, може би по-малко агресивно, но с тон, нетърпящ възражения.

– Аз съм офицер, следователно по-висшестоящ от вас и по чин, и по заемано положение. Като представител на щаба имам право да изисквам съответно отношение, това едва ли е толкова много. Това, което казах, ще си остане между нас. Авторитетът на командира и на неговия заместник трябва да се пази, затова говоря с вас насаме. Военната дисциплина трябва да бъде задължителна на всяка крачка! Ако изисквате подчинение от своите хора, сам им давайте пример.

– Вие не ме разбрахте правилно – вмъкна Харнаш.

Забелязах, че иска да се оправдава. „Това е добре“ – помислих си.

– Още не съм свършил – прекъснах го със служебен тон.

– Тъй вярно! – не се сдържа Гриф.

– Нашето ръководство оцени високо вашите заслуги.

Информирахме Центъра, че сме установили контакт с вас. Шефът на щаба за южните области майор Мачей разговаря с мен лично и ми предаде директивите относно дейността на вашата група и мрежата по места. Конкретните инструкции ще бъдат предадени от свръзката, която ще донесе и вестници, които получаваме от Запада. Денят на въоръжения конфликт е съвсем близък. Трябва да бъдем готови за него. Във връзка с това имам за вас редица задачи, която трябва да обсъдим подробно. Това ще изисква поне няколко дни, затова ще остана през това време в групата. Ще организираме обучение, ще обсъдим възможностите на мрежата от помагачи, ще разработим план за разполагане на площадки за парашутни скокове и хвърляне на пратки. В понеделник свръзката на щаба, който действа под псевдонима Нурт, ще ни донесе инструкциите. Адютантът на началник-щаба, капитан Антони, промени мястото на срещата със свръзката на вашата група: не на моста в Нови Тарг, а пред пощата в Рабка. В Нови Тарг ДС е по-активна, докато в курортната местност чуждите хора по не се набиват на очи. Разумната предпазливост не е излишна. Паролите, разпознавателните знаци и времето на срещите остават същите, както ги уточнихме при предишната ни среща. Мястото на срещата с щаба в Краков – също. Останалото ще обсъдим спокойно, не тук, имаме достатъчно време. Донесох също пари за групата. Бихме предпочели да ви изплатим известна сума в долари, както ние получаваме парите от чужбина, но ако нямате условия да ги обмените изгодно, наш човек ще уреди това в Краков.

Харнаш и Гриф слушаха думите ми с нарастващо внимание. Не беше трудно да се забележи. Аз поех инициативата – именно на това се основаваше планът ми, който се роди внезапно при срещата с бандата. Значи успех да използвавам добре ситуацията. Неочакваното нападение е най-добрата отбрана. Достатъчно беше да се отнеса с главатаря на бандата високомерно, и той загуби самоувереността си. Така в доста кратък разговор спечелих преимуществото, което не бих постигнал може би дори след няколкодневно пребиваване в бандата.

– Нямам намерение да се намесвам във вътрешните работи на вашия район – продължих, – вие ще действувате напълно самостоятелно в рамките на получаваните от ръководството заповеди. Но не като цивилна команда, а като организиран отряд. Ясно ли е?!

– Ясно! – отвърна Харнаш. Беше приел служебния тон, с който аз се обръщах към него.

– Преди да пристъпим към обсъждане на подробностите – обобщих, – бих искал да ви попитам, както е редно, господа: приемате ли

нашата платформа за сътрудничество?

– Приемаме – пръв не издържа Гриф. Погледнах Харнаш, който продължаваше да мълчи.

Май разсъждаваше интензивно върху нещо. Гледаше изпод вежди. Трудно можех да отгатна какво го вълнува. Но че нещо го вълнува, нямаше съмнение.

– Това мнението и на двамата ли е? – обърнах се към Харнаш. – Ако нещо ви смущава, кажете го искрено, трябва да изясним всичко.

– Вие ще останете ли с нас?

– За няколко дни. Колкото да обсъдим диверсионните задачи.

– А кой ще ръководи групата?

„А, ето къде те боли!“ – засмях се наум.

– Нейният командир или заместникът му. Аз съм представител на щаба, но нямам намерение да се меся във вашите вътрешни работи. Аз съм ваш гост и вие отговаряте пред майор Мачей за моята безопасност. А пред мен вие и Гриф отговаряте как се изпълняват задачите на ръководството. Как ще ги изпълнявате, си е ваша работа. Вие се грижите за сигурността на своите хора, а не аз, и вие отговаряте за това пред наше-то общо ръководство. Съгласен ли сте?

– Да – отговори Харнаш.

Разкопчах раницата си и извадих вече отворената бутилка водка. Нямах чаша, затова вдигнах ръка с поздравителен жест към Харнаш, отпих направо от бутилката и след това я подадох на главатаря. Той я надигна, изпи няколко големи глътки и я предаде на Гриф. Мъглата се разреди. През дърветата виждах ясно поляната и останалите членове на бандата, приклекнали на края ѝ. Нервничеха...

– Не ми се сърдете, че ви понагазих – обърнах се към Гриф, – но вие какво бихте направили на мое място?

– Каквото е било, а не е, не се записва в тефтера – отвърна той полунашега, извади пакетче цигари и почерпи най-напред мен, а после своя командир.

– Хайде де изчезваме – обърнах се със същия тон към Харнаш. – Вие сте командирът, води ни, вожде!

Командирът на „Вярусите“ пръв изтича към своите хора. Поговори с Шатан, после даде знак на мен и Гриф. Тръгнахме – най-напред двамата с автоматите, после на известно разстояние Харнаш и останалите с картениците, а подир тях аз и Гриф.

Вятърът ни духаше в гърба, вървахме все по-навътре в гората, без да търсим пътеки. Те познаваха тук всяка скална издатина, всяко

затънтено кътче, скривалищата в шубраците, недостъпните проходи, едва сълзящите между каменните блокове водни струи, които след дъжд се превръщаха в стремителни, опасни потоци. Провирахме се като глутница вълци, заобикаляхме селищата и оживените пътеки, вървахме там, където нямаше пътища, за да избегнем неочакваната засада, в която бандата можеше да попадне при всяка своя крачка.

Вървах до Гриф към неизвестното, към явката на бандитите. После ще има други явки, други дни и нощи в нелегалност, в живот извън закона. Колко от тях ще преживея в бандата? Кой можеше да ми каже тогава?

6

Вече се смрачаваше, когато приближихме село, свило се в долината. Отдалече различихме очертанията на сградите в някакъв двор. Малко по-надолу светлинките от къщите край пътя нахъсваха вечерната мъгла. Усещах умората след няколкочасовия бърз марш. Шатан вървеше все така напред. Почти се стъмни. Едва забелязвахме фигурите на хората от предното осигуряване на бандата. Двамата, които вървяха най-отпред, се спряха до крайпътен кръст. Останалите се притаиха от двете страни на пътя. Гриф ми даде знак и ние също спряхме на петнайсетина метра зад тях.

– Това вече Юркув ли е? – попитах.

– Любомеж – отвърна Гриф. – Трябва да поразпитаме дали е чисто.

След миг при нас дойде Харнаш, погледна часовника си и се обърна към Гриф:

– Яшек трябваше да е тук вече.

– Нека Шатан иде до къщата – посъветва го Гриф.

Главатарят на бандата се огледа на всички страни, сякаш искаше да проникне с очи в непрогледната тъмнина. Над нас се кълбяха облаци, закриваха небето, този ден вечерта падна по-рано от обикновено. Харнаш продължи да се ослушва. После безшумно отиде до залепилия се за кръста Шатан. Казаха си нещо. Откъм селото се дочуваше сегиз-тогиз само кучешки лай.

– Бих заповядал да ги изтровят – прошепна Гриф. – Те винаги ще подушат човека, ще вдигнат шум.

Шатан побягна крадешком към близкия двор, прескочи плета и се приближи до къщата. Завързаното на колибката куче дръпна веригата и заскимтя. Чух тихо потропване по стъклото, светлината в прозореца угасна, някой отвори вратата. Две приведени мъжки фигури притичаха към шефа на бандата, който чакаше при кръста. Шатан и вероятно онзи, Яшек. Явно му е било омръзнало да стърчи край пътя.

– Той е наш човек, от мрежата – обади се Гриф. „Значи срещнах първия“ – помислих си. Едно от звената на веригата...

Харнаш даде знак – приближихме се до тях.

– Наоколо е спокойно – информира Яшек. Беше местен жител, на двайсет и няколко години. Виждаше се, че от всички е най-близък с Шатан.

– А как е в Пшислоп и Шчава? – продължаваше да разпитва Харнаш.

– И там е спокойно – отговори селянинът. В ръката му тлееше прикрита цигара.

– Отиваме към Шчава – реши Харнаш. – Ще ни заведеш ли? – обърна се към Яшек. Той кимна.

– Ще почерпите водчица – промърмори.

Минахме откъм задните дворове на селцето. Черковната кула се забелязваше отдалече. След десетина минути мижавите светлини на Любомеж изчезнаха в мъглата. Сега вървахме в друг ред. Първи водачът, който като местен човек можеше без опасения да се движи из околността, едва на известно разстояние след него осигуряването на бандата и ние, „основната сила“ с картечниците.

Аз с мъка си мърдах краката, тежах като оловни, но се стараех да не изоставам. А те цепеха напред, закалени от вихрушки, дъждове, снежни фъртуни, прескачаха като елени острите камъни, хлъзгавите скални издатини и стърчащите клони на дърветата. Бяха като дивите животни, част от тази планина и тази гора.

Отдалеч пробляснаха светлините на нечии прозорци. „Това е Пшислоп“ – обади се някой. Преминахме после бързото течение на Каменица през брода. На моста можеше да има засада. Придошлата вода стигаше над коленете, пълнеше обувките, мокрите панталони прилепваха към прасците. И пак нагоре, и пак надолу, после през поляната. Тъмно, на няколко крачки не се вижда нищо. Загубих представата за време. Колко дълго траеше този убийствен марш?

Накрая пак замига някаква светлина. Дано е вече тук... Харнаш подсвири през зъби. Спряхме на часа.

– Яшек, провери явката – нареди Харнаш. Достигнали сме целта. Испитах облекчение, което трудно може да се опише. Чакахме петнайсетина минути, а може и повече, докато Яшек се върна. Най-сетне се появи.

– Можем да влезем – подхвърли на главатаря. Промушихме се през дупката в плета и открехнатата врата на пруста. В стаята ни посрещна сънена жена с опушена лампа в ръка.

– Закрийте прозореца – посъветва Гриф, – светлината се забелязва отдалече.

В стаята влезе възрастен мъж, сигурно беше стопанинът. Оправяше припряно своя омазнен сукнен панталон.

– Да не ви е видял някой, че лоша работа!

– Кой ще ни види, тъмно е, да си извадиш очите! – отвърна му Харнаш. – А вие, дядо, какво сте такъв страхлив? Умрелия от страх изпращат го с пръдня... Нашата кожа скъпо струва.

– Абе скъпо – обади се стопанинът, – ама всяка би могла да се купи. Кога ще ви омръзне да разбойничите?

– Когато прогоним болшевиките и настанат други времена – отговори Харнаш.

– От толкова години все тази песен слушам. Ти ли ще ги прогониш? Вие сили нямате.

– А вие имате ли? – запита Шатан.

– Нямам – отсече старецът, – затова се боя. И пари няма, мизерия...

– Ама ние пари имаме – вмъкна Харнаш. Старият мъж погледна изпод вежди, но с интерес главатаря.

– Ще погледна дали всичко е наред навън, оставете ми глътка водка – измърмори и излезе от стаята.

– Той сигурен човек ли е? – попита Харнаш.

– Дума няма да обели, ама е алчен.

Харнаш изпрати двама души на пост. Стопанката разпали огъня и ни даде хляб и някаква гореща течност, която напомняше по цвят на чай. Лакомо изпих цяло канче. Гриф и Гранджаж извадиха от раниците си няколко консерви и салам. Манерката на Шатан обиколи всички, после отнякъде се появи и една половинлитрова бутилка...

Бях изтощен до крайност. Вдигнах наздравица веднъж-дваж. Чувствавах, че повече няма да издържа, че ще угасна като догаряща свещ. Нашият водач от Любомеж изведнъж запя с тих, пресипнал глас:

Няма да съм газда, нито пък селяк,
ще съм си разбойник във гората пак.
Хей, а щом ме гелят, знам, ще се люлея
на бесилка горска, докато онемея.

Яшек прекъсна куплета изведнъж. Пиеха настъргено, с една чаша, която обикаляше в кръг. След всяка обиколка все повече правеха главите, духът им придобиваше фантазия и дързост. Шатан обърна половин чаша водка, изкашля се и продължи проточено със същия тон:

Ще усмъртя някой или пък той мене,
космите ми щръкват върху голо теме.

Ниският му глас чак закънтя в стаята.

– Затвори си човката! – кресна Харнаш. – Ще ни домъкнеш някой на главата! Ехото стига далече.

От нагорещената печка в стаята ставаше все по-топло. Намокрените дрехи вдигаха пара. Гриф седеше до мен, прескочи една обиколка на чашата, аз последвах моментално примера му. Той правеше опити да завърже разговор с мен за ситуацията в света, кога най-сетне „нашите“ от Запада ще ударят болшевиките, кога ще дойде генерал Андерс, само той ще въведе ред, тогава ние ще управляваме...

Отговарях с общи фрази, не подемах темата. Прошепнах му, че чуждите хора не бива да разберат кой съм. Новината за установяването на връзка с групата не трябва да се разгласява. Ако стигне до ДС, тогава вече наистина ще тръгнат по петите на „Вярусите“, а ние държим работата да се върши в най-дълбока конспиративност. Гриф беше любопитен, а аз няхах сили да говоря. Умората ми пречеше да мисля.

Потънах в каменен сън. Натъркаляли се бяхме на разхвърляната по пода слама. Един от бандата, на смяна, стоеше на пост през цялата нощ. Призори бяхме на крак. Стопанката беше издоила кравите, донесе още топло мляко и наля в канчетата. Направо от кравата беше по-вкусно от купуваното в Краков.

Харнаш подканваше да побързаме, трябваше да тръгнем, преди да просветне. След час селото щеше да се оживи. Не биваше да ни види никой. Гриф прибра хляба, който стопанката му донесе от килера, след което ѝ заплати за консумираните от нас продукти.

Излязохме от конспиративната квартира, с бърза крачка приближихме гората. Водеше лично Харнаш. Нашият водач от Любомеж се отдели веднага след като напуснахме селото. Пред него главатарят каза, че отиваме към Охотница, обаче, щом Яшек изчезна зад завоя, промени посоката.

– Отиваме в планината – каза ми. – Близо до Явожина Горцовска има няколко наши колиби, там ще бъдем в безопасност.

Вървах отпред с главатаря, а другите в същия ред, както вчера, непрекъснато нашрек. Отлагах сериозния разговор за по-късно, когато стигнем до тези колиби. Обувките ми не бяха успели да изсъхнат през нощта.

Най-после се проясни, очертаваше се хубаво време. Лъчите на изгряващото слънце позлатяваха върховете на Горци. Отминахме покрития със зелени гори връх на Кичора. На няколко километра под нас, малко по-надолу, неясно се чернееха постройки на някакво селище.

– Това е Курошица – обясни ми Харнаш. – Имаме да уреждаме там

сметки с двама мръсници, доносници на ДС, ще трябва да им светим маслото.

– Но не сега – рекох категорично, за да пресека веднага ентузиазма на главатаря. – Чак след като обсъдим спокойно всичко. Вие сам разбирате, че ни чакат къде-къде по-важни неща. Майор Мачей ми предаде за вас цяла редица задачи. И за доносниците ще помислим, обаче по-късно.

За мен беше по-добре, че имаше естествена причина да отложва важния разговор. Щях да се чувствавам по-уверен след първоначалния период на аклиматизиране в бандата. Повтарях си наум какво щях да кажа на Харнаш. Изхождах от предпоставката, че трябва да наблегна най-силно върху анализа на подготовката на бандитите за диверсионна работа. Не се съмнявах, че те умеят добре да стрелят, но това не беше всичко, възнамерявах да повиша изискванията, да изтъкна липсите в обучението им. Няма да е трудно. Освен Гриф както главатарят на бандата, така и неговите хора бяха примитивни, подивели типове, без образование, ръководеха се само от инстинктите си. Разчитах, че занятията и тяхното обучение ще послужат за най-добрия претекст да остана но продължително време в бандата.

Около пладне стигнахме до пасище, простиращо се далече надолу. Там имаше някаква овчарска колиба. Разположихме се в края на гората. Денят беше безветрен, слънцето приличаше. Останахме там до свечеряване. От ниското достигаше до нас песента на звънците на пасящите овце и виковете па овчарите. Харнаш беше предпазлив, приближихме до колибата чак привечер.

Лъхна ни прокиснал мирис на сирене и суроватка. Кехаята опушваше сирене. Главатарят се здрависа с него като със стар познат. Прекарахме в пасището три дни, спяхме в сеното, денем се криехме в гората, а вечер се връщахме в колибата на печено овнешко. Шатан закла един овен, който купиха от собственика на стадото.

Ядохме пушено сирене и пийвахме овче мляко. Водката, която хората на Харнаш бяха донесли, свърши още на втория ден. За моя радост.

Първите дни в бандата бяха изпълнени преди всичко с разговори с Харнаш и Гриф. Те слушаха съсредоточено всяка моя дума, после си говореха само двамата и пак се връщаха към разни подробности. Харнаш беше по-недоверчив от своя заместник. Ходеше замислен и все претегляше това, което говорех, преценяваше какво ново ще внесе то в живота на бандата. Размишленията на главатаря на бандата будеха моята тревога не веднъж и не дважд.

Няколко пъти напомних на Харнаш да изпрати някого за материалите и пощата, които трябваше да донесе свръзката на майор Мачей от Краков. Бивахът ни беше вече доста далече от Рабка.

„Кого ли ще изпрати Стария?“ – мислех си. Трудно можех да отгатна, но се безпокоях дали нашето момиче, което ще дойде на срещата с доверения човек на бандата в Рабка, ще изиграе добре своята роля. Всяка грешка на новия човек, въведен в нашата комбинация, внасяше потенциална опасност. Тогава не всичко ще зависи само от концепцията, разработена от Стария, и от мен – изпълнителя.

Интересно ми беше също какви инструкции ще получим от „щаба за диверсии“. Сега Стария не можеше да ми предава напътствията си непосредствено. Вероятно има предвид, че предназначенията за мен поща може да мине през ръцете на главатаря, преди да стигне до мен. И все пак това беше единственият път да контактуваме със Стария.

Харнаш реши, че трябва да сменим скривалището си. Отивахме някъде в околностите на Кичора. Оттам някой щеше да отиде на срещата със свръзката в Рабка. През последния ден, прекаран на пасището, Гриф отиде за храна. Върна се с претърпкана торба – водка, хляб, салам и няколко вестника. Отседнахме в гората. Времето беше все така хубаво. Гриф се зачете в „Газета Краковска“.

– Всичко това са лъжи – иронизираше Харнаш, – комунистическа пропаганда.

Но Гриф продължи да чете. Забелязах на първата страница на вестника голям некролог. Гриф зачете на глас:

„На 6 юни тази година загинаха от куршумите на реакционните нелегални сили в Скотники край Краков: Ян Юргала, Стефан Жемба, Чеслав Стрилински. Хвала на паметта им!“

Заинтригувани, членовете на бандата се струпаха около четящия. Гриф откри статия под заглавие ГНУСНО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ НА РЕАКЦИОННИТЕ СИЛИ В СКОТНИКИ КРАЙ КРАКОВ, отпечатано с едри букви, и продължи на глас:

„На 6 юни тази година в Скотники край Краков въоръжена банда извърши гнусно престъпление върху участниците в забавата, организирана в местното читалище от родителския комитет за събиране на средства за лятната почивка на най-бедните деца.

След като тероризирали събралите се хора, бандитите убили по жесток начин, с изстрел отзад в главата, председателя на родителския комитет и секретар на партийната организация др. Ян Юргала, работника Чеслав Стрилински и Стефан Жемба, служител на Гражданска

милиция, който също вземал участие в забавата.

Били ранени също, служителят на ГМ Станислав Банаш и работникът Станислав Частек.

При нападението бандитите използвали познатите от окупацията на хитлеристите методи на терор, биейки събралите се, малтретирайки жените и опустошавайки сградата на читалището.

След извършване на престъпленията бандитите ограбили от касата парите, предназначени за лятната почивка на децата.

Погребението на зверски убитите работнически активисти и служители на Гражданска милиция – жертви на реакционното нелегално движение – ще се извърши в петък, 10 юни тази година...“

Гриф млъкна, сгъна вестника. И останалите се смълчаха за миг. Харнаш се изплю през зъби и рече:

– Добра работа. Само дано не ги хванат. С какъв кеф бих пусал серия от автомат по тия, дето ще отидат на погребението. Нека гризат земята...

Късно вечерта наближихме Рабчанската котловина. Изминахме дълъг път по съвсем див и безлюден маршрут. Както винаги любезен, Гриф ме забавляваше по време на похода с разговор. Информираше ме за имената на възвишенията, пасищата и селищата, край които минавахме.

Някъде там се намираше и Збуйецка яма. Моят гид използва случая да ми разкаже, че наблизко „Вярусите“ имали скривалище в някогашен бункер. Войници от Корпуса за вътрешна сигурност го открили при една от хайките. Притаили се и чакали бандата да се върне в скритата в гората земянка. И свършено било с „Вярусите“, ако някакъв селянин не ги бил предупредил.

Оглеждах се любопитно наоколо. Знаех, че именно с тези места са свързани многобройните предания, които по-старите планинци така обичат да разправят на чашка. Дори си припомних някои от тях. Тая Збуйецка яма например... Говорят, че преди години тя се простирала на километри под земята, а в нея се криели разбойниците. И че уж веднъж овчари пуснали в нея коза, която, както и до днес се разказва, излязла чак някъде край Дунаец. Според легендата в Збуйецка яма живеят земни духове със страшни лица и деформирани тела. Друг вариант на легендата кара духовете да танцуват нощем, припявайки регионални песнички.

Тогава в Явожина, пък и после, чух много местни предания, приказки и легенди. Те се бяха раждали цели векове в буйното, но примитивно въображение на хората, живеещи в безпросветност и

изостаналост, предавали се бяха от поколение на поколение, свързвали се бяха с природата и недодяланата натура на планинците. И звездите имаха тук други имена и свои легенди, и скалите, и пещерите, и планинските потоци.

За двете скали, изправили се като тояги при входа към долината, ми разправяха, че са вкаменени две сестри, които не дали вода на издъхващата си майка... За камъните – че някога са растели, но Богородица си смазала пръста на един от тях и ги проклела в яда си „да се вкаменят“ и камъните престанали да растат... За зорницата и вечерницата – че са зеници, едната предвещава деня, другата го завършва... За заклинанията в нощта на свети Ян, които изричат момичетата и без да обръщат внимание, че си разраняват ръцете, късат магарешки бодил, оня същия, дето краси мъжките панталони, късат листчетата чак до голия цвят и броейки неговите листенца, гадаят ще се сбъднат ли копнежите им за любим, за любов...

Но в повечето от местните песни и легенди, които съм слушал, се говори за разбойници. Географските условия, горите и недостъпните планински скали, близостта на границата са спомагали за поддържане на традициите на разбойничеството в Татрите. През определена епоха разбойничеството е било резултат от мизерия и потисничество, израз на класова борба.

От ранна пролет до есента ходели планинците по разбойническите пътеки, нападали именията, домовете на енорийските свещеници, богатите собственици на стада, крадели овце от стадата по пасищата от другата страна на границата с Липтув или Орава. Хората от Подхале мразели хората от Липтув, а те – онези от Подхале, враждували помежду си десетки години. Живеели в съгласие с природата, не се отдалечавали от нея, цивилизацията дошла при тях късно, живеели сурово и примитивно, не знаели що е милосърдие или доброта.

Песните, изпявани с пълно гърло, почти с вик, с недодялана волност, и легендите, чийто герои са разбойниците, бяха оказали силно влияние върху съзнанието на днешните, макар и по-различни планинци. Колко от тях вече бяха помагали най-напред на Оген, а после и на Харнаш, чийто псевдоним на местен диалект означава именно главатар на разбойниците. А те не бяха разбойниците от легендите и песните, бяха сменили брадвичките с дълга дръжка с автомати, куршумите им бяха погубили много невинни жертви, те нямаха нищо общо с традициите на Яношик и другите герои на народния епос и песни...

– И тоя овчар ни предупреди – върна се към спомените си Гриф. –

Войската разруши бункера, добре че беше празен.

Харнаш и Шатан вървяха най-отпред, на трийсетина метра пред нас. Движихме се почти слепешком, клоните на храстите току ни шибяха по лицата. Месечината просветваше слабо през клоните на дърветата. Изведнъж чух нечий приглушен вик.

– Това е Харнаш – каза Гриф.

Изтичахме напред. Гриф държеше автомата си, готов за стрелба. Шатан беше сграбчил за реверите на дрехата някакъв човек, в тъмнината лицето му не се виждаше. Главатарят стоеше до тях.

– Какво правиш тук? – попита той.

Оня взе да заеква уплашено. Шатан го пусна и с все сила го удари с пестник по лицето. Човекът рухна на земята. В светлината на фенерчето видях, че от носа му потече струйка кръв.

– Говори, копеле, какво търсиш тук?! – викна Шатан и замахна с дръжката на бергмана.

– Стани! – заповяда Харнаш.

Мъжът се изправи. Беше младо момче, най-много да имаше осемнайсет години. Размазваше по лицето си течашката от носа му кръв.

– Кехаята ме изгони да търся една овца – обясни то тихо. – Отделила се е от стадото на пасището.

Харнаш и Гриф се отдалечиха на няколко крачки. аз се присъединих към тях.

– А ако е кука? – говореше на своя заместник Харнаш. – Предпочитам да го пречукаме. Може да донесе, че ни е видял, и като ни подгонят после...

– Ами ако говори истината? – намесих се. Поспорихме, но успях да го накарам да се откаже от намерението си. Гриф разпита задържания младеж и реши, че той действително е овчар на недалечното пасище.

Грабнах го за реверите, както беше направил Шатан преди това, и го заплаших, че само да посмее думичка да писне... Записах си името и фамилията му.

– А сега изчезвай – подхвърлих и го побутнах напред.

Той хукна презглава към пасището и изчезна в тъмнината. Забелязах, че главатарят на бандата не беше доволен от моята намеса.

Най-сетне почивка, бяхме стигнали до празна плевня, в която се подмятаха остатъци от сено. На двеста-триста метра по-нататък беше къщурката на горския пазач, трябваше да бъдем много предпазливи. Разположихме се за нощувка, само Шатан облече мушамата си и тригна. Той щеше да изпрати някого от мрежата на бандата на срещата в Рабка

със свръзката на майор Мачей. Светнах си с фенерчето, написах няколко думи, скрих листчето в кибритена кутийка под клечките и я дадох на Шатан за свръзката. Лаконично информирах Стария, че чакам по-нататъшните инструкции и че ще остана още известно време у познатите. Какво ли не бих дал да можех лично да отида на срещата!

Когато се събудих сутринта, Шатан вече се беше върнал. До вечерта чакахме да дойде някой от Рабка. Скрили се бяхме в гората.

– Може да обкръжат плевнята – заяви Харнаш. – На открито е по-сигурно.

Запалиха огън в горичката с млади дървета, като го поддържаха само със сухи клони, за да няма дим. На пламъците изпекохме салам. Огънят гореше буйно, нависоко подскачаха искри...

При досегашните си разговори с главатаря и неговия заместник още не бях изчерпал всичко, което ми беше поръчал Стария. Целият ден мина в обсъждане на понататъшната дейност в подробности. Предадох инструкциите на Стария кратко и ясно. Общо взето, не забелязах сериозни възражения както от страна на Харнаш, така и на неговия заместник.

Първият аргумент бяха парите, които предадох като аванс за разходи, свързани с дейността на групата и мрежата по места. Под предлог че трябва да уточня размера на месечното възнаграждение, получих известна информация за броя на помагачите, разпръснати по Подхале. Засега не изисквах много, подробното уточняване на разположението и броя на хората от мрежата на бандата отложих за по-късно, когато свръзката щеше да предаде щабните карти на този район. Тогава ще мога да говоря конкретно с главатаря на бандата.

Като най-важна задача пред Харнаш и Гриф поставих искането на майор Мачей групата да се движи из района така, сякаш се е прехвърлила на друго място. Законспирирането на хората би трябвало да убеди ДС в това. С тази задача обясних забраната Харнаш да провежда акции на своя глава. Приспиването на бдителността на службите за сигурност беше свързано със задачите, които в най-скоро време ще бъдат предадени на Харнаш. Обяснявах му как да приспособи тактиката на действие към новите условия, как да се избягва излишното излагане на опасност, защото не дулата на автоматите, а добре законспирираната дейност може да доведе до най-ценните резултати.

Когато поставих пред главатаря задачата да избере няколко места за локализиране на площадки за парашутни скокове и за хвърляне на пратки, забелязах, че това направи на Харнаш огромно впечатление.

Нито той, нито Гриф знаеха как да пристъпят към задачата. Изслушаха със затаен дъх моята лекция на тази тема. Казах им как се избира място за такава площадка, на какви условия трябва да отговаря най-близката околност, как се осигурява правилна сигнализация, как се приемат пратки...

Благодарение на това си осигурих програма на обучение за петнайсетина дни, като при избирането на местата, предложени от Харнаш, щях да присъствам лично. Перспективата да получават пратки по въздуха поглъщаше вниманието им. На същата платформа подчертах колко важно е да се поддържа постоянен контакт с групата, действаща в съседния район. Придържайки се към директивите на Стария, заявих на главатаря, че в най-близко време майор Мачей ще го уведоми по какъв начин Харнаш или Гриф ще установят връзка с диверсионната група, действаща в района Бескиди – откъд Бараня гура. Подчертах, че установяването на такава връзка се налага от необходимостта за постоянно сътрудничество.

Въпреки че се постарях да изложа необходимостта от среща с другата група възможно най-некатегорично, забелязах, че Харнаш и заместникът му се обезпокоиха от тази евентуална среща. Не се върнах повече към темата, която събуди такава тревога у главатаря на „Вярусите“. Разчитах на това, че ще успее да разсея неговото недоверие с нови аргументи. Разбрах, че избързах с това предложение. „Трябва да дозирам информацията по-деликатно – помислих си, – капка по капка...“

Привечер се върнахме в плевнята. Вдигна се силен вятър, за който още през деня сигнализираха предателската тишина и падащият от Татарите сух, топъл въздух. Вихрушката долетя ненадейно, спираше дъха, разсичаше въздуха с шум и свистене, за един миг обхвана целия масив на планината и горите, претърколи се през поляната, подгони тежките облаци, закрили изцяло звездното небе.

Приседнахме в ъгъла на плевнята. Прахът от старото сено дразнеше носа и очите. Старите греди скърцаха и пъшкаха отчаяно. Вихрушката заглушаваше думите дори като крещяхме.

Чакахме идването на човека от Рабка. Възможно беше да закъснее, в такова време не е лесно да се катериш в планината. Мъчех се да подреда в мислите си това, което обсъдих с Харнаш. Дали изчерпах всичко, което ми беше възложил Стария?

Да замразя изцяло дейността на бандата, да обоснова забраната да се извършват акции с необходимостта да се приспи бдителността на ДС – това успях да постигна. Да ги подготвя психически за сътрудничество

с групата, действаща в съседния район, а по-нататък и за среща на бандата с онази група – много важно, но... може да има възражения. Припомних си резервираността и безпокойството на Харнаш. Наистина са много предпазливи. Няма да е лесно да ги вкарам в засадата. Да им изплатя парите – най-лесното, вече ги изплатих. Площадките за парашутни скокове и хвърляне на пратки – добра идея, реализирането ѝ ще ми осигури поне две седмици оставане в бандата. Ще се наложи лично да огледам местата, които предложи за тази цел Харнаш, мога да се познаям, че не всички са подходящи за площадки.

Контактът с организацията в Буковина и връзката със Словакия ще обсъдя с главатаря по-нататък, в подходящ момент, за да не събудя подозрението му. Разшифроването на мрежата от помагачи по места също е важна задача, обаче твърде деликатна, за да пристъпя към нея прибрано.

Чакането ставаше все по-тягостно. Очаквах с нетърпение новините от Стария. Може пък да прочета нещо между редовете... Знам, не може да напише нищо специално за мен. Почтата се цензурира от бандата.

Мислите ми се върнаха към нападението и убийствата в Скотники. Кой ли е бил извършителят? Само дано ги хванат... Сигурно Стария и моят началник знаят вече нещо. За щастие не са „Вярските“. По това време бях вече в бандата и се чувствах до известна степен отговорен за нейната дейност. Пак добре, че успях, да спася живота на момчето, което срещнахме вчера през нощта. Харнаш като нищо щеше да му стреля в челото, ей така, за всеки случай.

Вятърът блъскаше с неотслабваща сила по стените на нашето убежище. Някаква дъска се отчупи от покрива и падна с трясък, удрийки се в подпорната греда на плевнята. Заспах. Тази нощ винаги бдителният Харнаш не постави постове. Не вярваше, че някой ще се осмели да излезе в планината, да тръгне при такъв вятър и тъма.

Чакахме търпеливо.

Две момичета, омотани чак до носа с дебели, големи шалове, вървяха бавно по пътеката към плевнята. При нас бяха около пладне. Вятърът вече беше поотслабнал, оставяйки доста опустошения, само на няколко метра от нас стърчеше голият ствол на пречупен смърч. Над главите ни бяха надвиснали тъмни облаци, толкова ниско, че сякаш беше достатъчно да се изкачиш на най-близкия хребет, за да ги докоснеш.

– Идват – каза Харнаш.

Беше забелязал двете момичета. Тръгна да ги по-срещне по пътеката, извираща се край гората. Аз тръгнах подир него. Спряхме до

пречупеното дърво.

– Страшно е сама да вървиш при такова време в планината – рече задыханото момиче. – За две е по-лесно. Маришка искаше да ви види.

Познах свръзката на бандата, Зошка, която ме доведе на първата среща. Втората девойка беше малко по-висока, русокоса. Имаше интересни, големи сини очи в рамка от тъмни мигли. И двете момичета дишаха тежко, уморени от дългия път.

– Бях там, на пощата – започна Зошка. – Накрая дойде при мен една „градска“. Най-напред седеше на пейката, не й обърна внимание, приближи се чак когато отидох малко по-настрана. Вече си мислех, че няма да дойде. Каза ми, че около пощата се въртял някакъв милиционер, не искала да му се набива в очите, затова изчакала. „Градска“, ама хубава и предпазлива.

– Добре е, дето е предпазлива – измърмори Харнаш.

– Катво ти предаде? – попитах аз. Любопитно ми беше кого е изпратил на срещата Стария. Но не вървеше да разпитвам как е изглеждала.

– Вестници и това – отвърна Зошка, като подаде на Харнаш две кибритени кутийки. – Питаше за господин Хенрик – прибави.

– Ти какво й каза? – запитах момичето.

– Нищо. Че и какво можех да кажа? Че са ми наредили да взема каквото е донесла, и баста. Дадох й пакетчето, което донесе Казек.

Значи Шатан лично не е бил у Зошка, изпратил е там някой си Казек.

Седнахме до плевнята откъм защитената от вятъра стена. Момичетата влязоха вътре, взеха да се закачат с Шатан и с още някой от вярусите, през пролуките на непълтната стена до нас долитаха гласовете им. Към нас се присъедини и заместникът на главатаря. Протегнах към Харнаш ръка за двете кутийки, които му даде Зошка. Той се престори, че не забелязва, и побърза сам да ги отвори. Изсипа кибритените клечки и намери под двойното дъно гъсто изписаните листчета. Предния ден беше видял, че именно там скрих листчето за свръзката. Едното листче беше предназначено за мен, а другото – за командира на групата.

В същото време Гриф разгъна пакета с вестниците. В него имаше три шабни карти и два броя от излизания в Лондон реакционен вестник „Ожел бяли“, замаскирани отгоре с няколко броя от органа на воеводския комитет „Газета Краковска“. Плъзнах поглед по купчината вестници. Забелязах едно заглавие на първа страница. Грабнах „Газета Краковска“ и забравяйки пощата и Лондонските вестници, зачетох на един дъх.

ГОЛЯМ УСПЕХ НА СЛУЖБИТЕ ЗА СИГУРНОСТ –

ЛИКВИДИРАНЕ НА БАНДАТА, КОЯТО ИЗВЪРШИ УБИЙСТВОТА В СКОТНИКИ КРАЙ КРАКОВ: „По време на акцията двама бандити бяха убити. Те са Мечислав Спула, псевдоним Фелуш, живеещ в село Врублунка, Вадовицка околия, и Мечислав Кудлачки от Скотники. Третият от предводителите на бандата, Витолд Чехович, син на богат селянин от село Пулвеш, Вадовицка околия, беше арестуван. Арестувани бяха също и останалите членове на бандата...

От 1945 година бандата е извършила трийсет и седем убийства на активисти на демократичните партии и служители на службите за сигурност... Въпреки доброволното разкриване при амнистията бандитите не прекъснали престъпната си дейност.

Ликвидирането на бандата от службите за сигурност беше прието с облекчение и задоволство от местното население...“

Бях така погълнат от вестта за разгромяването на бандата, този успех на момчетата от нашия отдел в Краков, че забравих за миг къде се намирам. Откъснах поглед от колоните на разгънатия вестник. Харнаш ме гледаше странно, изпитващо... Дойдох на себе си. Усетих как мускулите на лицето ми се стегнаха, обаче това трая само части от секундата. Трябва да внимавам, да контролирам всеки жест, всяка своя реакция. Бързо овладях объркването си. Може да не го е забелязал. Посочих им с пръст заглавието на статията. Зачетоха го заедно с Гриф.

„Ще дойде и вашият ред“ – помислих си.

– Пак такава загуба – процедих през зъби. – Майор Мачей е прав, днес не бива да се провеждат необмислени акции. Главите на комунистическите пионки не струват такива жертви. Да се провали цялата група...

Длъжен бях да се науча на изкуството да скриям своите мисли, да не разкривам истинските си чувства...

– Кои са те? – попита Гриф.

– Сега мога да ви кажа – започнах да импровизирам. – Поддържаме контакт с тях, но това нападение сигурно са провели на своя глава. Със сигурност знам, че не е по наше нареждане. Възнамерявахме да предадем именно на тази група тайна радиостанция. Радиопредавателят е важно нещо, главно звено на връзката ни с Лондон. Капитан Антони прекара при Фелуш няколко дни преди моето идване тук. От станалото се вижда, че те не са се придържали стриктно към нашите инструкции. Не може да се действа на няколко фронта.

Престорих се, че съм ядосан от провала на бандата на Спула, псевдоним Фелуш.

– Какво ни е изпратил майор Мачей? – обърнах се към Харнаш.

Той разгъна на коленете си извадените от скривалищата в кутийки-листчета и започна да се взира в тях безпомощно – нищо не разбираше от написаното. Взех едното, предназначено за командира на групата. Беше изписано нагъсто с цифри. Извадих от джоба на винтягата си чист лист хартия. Начертах на него таблица, в горната и лявата страна на получените полета вписах цифрите, а в централните квадратчета – всички букви от азбуката, чиито места знаех наизуст. Изглеждаше като таблица с резултатите от футболните мачове за първенството на страната.

Въз основа на този ключ пристъпих към разшифроване на пощата от „щаба за диверсии“. След десетина минути връчих на Харнаш предназначенията за него инструкции, подписани от капитан Антони.

Главатарят на бандата и неговият заместник наведоха глави над разшифрвания текст.

„От Нурт за Мариан. Препоръчвам да се разработят съвместно с поручик Хенрик: 1) план за локализирането на пет площадки за парашутни скокове и хвърляне на пратки със запазване на съответната дистанция; 2) калкулация за месечните разходи на групата и мрежата; 3) списък на известните ви сътрудници на ДС, живеещи във вашия район; 4) справка за разположението на мрежата по места и възможностите за нейното използване (военна подготовка, подготовка за диверсии, възможности за придвижване и пр.); 5) да се помогне на поручик Хенрик да установи лична връзка с организацията на словашката граница; 6) досегашните места и начини за контакт – петък, понеделник – остават в сила до ново нареждане. От името на щаба и лично от свое име майор Мачей ми поръча да изразя задоволството от установяване на контакт с групата и да предам на командира й бойни поздравии. Капитан Антони.“

Докато командирите на „Вярусите“ изучаваха писмото ма капитан Антони, аз разшифровах предназначенията за мен препоръки:

„От Нурт за поручик Хенрик. На командира на групата дадохме псевдоним Мариан. Препоръчвам да останете в групата, докато бъдат изпълнени инструкциите за Мариан. Анализирайте нуждата от изготвяне на документи за самоличност за неговите хора – евентуално изпратете снимки. Една от нашите групи понесе големи загуби. Майор Мачей пребивава временно в друг район. По непроверени данни ДС планира акции в съседния район. Запазете повишена бдителност – не деконспирирайте дейността. Капитан Антони.“

Дадох на главатаря предназначенията за мен инструкция. Прочетоха я заедно с Гриф. Отложихме за по-късно обсъждането на плана за

действия. Върнахме се в плевнята, от която се носеха все по-разгорещени гласове. Докато ние отсъствахме, членовете на бандата бяха изпразнили вече две бутилки от запасите, които момичетата бяха донесли.

Шатан беше седнал до стената на дъска, опряна на два камъка, държеше на коленете си Маришка. Като ни видя, тя безуспешно се опита да се измъкне от прегръдката му. Може би се стесняваше от мен?

– Като не можеш да я задържиш, пусни я! – викна му Гриф.

– Ще ти пусна аз на теб кръв от носа – отсече пийналият си Шатан.

Но само дръпна русокосата за ръката. Мушнаха се през дупката в стената, където липсваше една дъска, и изчезнаха в храсталака.

Ядохме салам и пресни хлебчета, които беше донесла „отдолу“ Зошка, и пиехме водка. Нямаше топло ядене. Харнаш не позволи да се запали огън. Съчките бяха влажни и димът щеше да се вижда отдалече. Шатан и момичето не се връщаха, останалите спяха в плевнята. Харнаш извика Зошка и тръгна към гората „да търсят гъби“.

Останах сам с Гриф. Той преглеждаше лондонския вестник. На първата страница беше поместена голяма снимка с надпис „Генерал Владислав Андерс“.

– Баща ми разчиташе на Миколайчик – разприказва се Гриф, – дори постъпи в Полската народна партия, ама Миколайчик избяга и прати за зелен хайвер онези, които разчитаха на него. Аз залагам на Андерс.

– Какво работеше баща ви? – попитах.

– Имаше мелница край Нови Сонч, но комунистите му я взеха. Сега живее от спестеното през окупацията, тогава мелничарите живееха най-добре от всички.

– И аз залагам на Андерс – казах. – Англичаните ще му помогнат.

– Комунистите се смеят, че нищо няма да излезе от неговото победоносно завръщане на бял кон. Но те ще видят, аз ще им покажа къде зимуват раците – пророкуваше Гриф.

Заразправя за баща си. Разказваше как Оген разпуснал част от хората през зимата в конспиративни квартири, тогава той заминал при шурей на баща си, укривал се у него в Познан. Преди войната този шурей бил професионален офицер, а дъщеря му отишла при червените, записала се в Младежкия съюз за борба. Гриф се страхувал от нея и сменил квартирата си. После се върнал в отряда. Роднината на баща му имал познати в чужбина, също офицери, познавал и някого от пристанището в Щечин. Гриф му написал писмо с молба от „Вярусите“ да ги свърже със Запада. Това писмо трябвало да бъде изпратено в чужбина.

– И дойдохте вие – обърна се той към мен. – Тогава Казек занесе

писмото на вуйчо ми в Познан. Той обеща, че ще го изпрати където трябва. Харнаш първом беше против...

Значи пак Казек, същият, при когото вчера е ходил Шатан. Него го познава и Зошка, свръзката на бандата...

7

През следващите няколко дни не дадох на „Вярусите“ дъх да си поемат. Реализирахме препоръките, които бандата беше получила от „щабна за диверсии“.

На предстоящата среща в Краков щеше да замине Зошка. Така реши Харнаш, който на нея най-много ѝ имаше доверие. Тя му беше любовница, работеше за бандата от дълги години, още от времето на Оген. И умееше да си държи езика зад зъбите. Дадох ѝ пари и кратко донесение, като ѝ наредих да го предаде на свръзката в бар „Зачише“. Инструктирах я как да стигне дотам, казах ѝ паролата. Барът се намирал на улица „Потоцки“, до Плантите, на две крачки от железопътната гара. Много държах Стария да получи някаква вест от мен – това ще е достатъчно, за да разбере, че всичко е наред.

Зошка трябваше да се върне в събота. Харнаш уговори с нея среща у един гурал в Сромовице Вижни. Поради информацията за акция на ДС се прехвърлихме в конспиративните квартири в Пенините.

Четири пъти се местихме от място на място. По пътя избрахме с главатаря на бандата и неговия заместник площадките за парашутни скокове и приемане на пратки. Означих тяхното разположение на щабната карта, която ни изпрати „капитан Антони“.

Използувах ги за провеждане на „диверсионни упражнения“. При всяка възможност изваждах душата на „Вярусите“. Изисквах да научат на какви условия трябва да отговаря мястото, на което се установява такава площадка, как се приемат пратки, каква сигнализация се използва, какво представляват контейнерите...

Провеждах теоретични лекции, а след тях – практически занятия. Започнах от топографията. Само Гриф умееше да си служи с щабна карта. Изисквах дори повече – всяка означена на картата площадка трябва да се разположи на собственоръчно начертаната скица на терена.

Седях с водачите на „Вярусите“ над усвояване на изкуството на шифровката. Този метод за контакт с „щабна“ беше избран от съображения за впечатляване на бандата, което беше постигнато. Стария твърдеше, че ние трябва да им покажем нещо повече от онова, което те знаят, и не сгреша. На тях им допадаха перфектните конспиративни методи, а именно на този психологически фактор разчитахме ние. Дадох им ключа, начертах таблицата с шифъра и зашифровах няколко примерни

текста. Гриф беше схватлив, само за няколко часа овладя шифъра. Харнаш само си губеше времето, първоначално се опита да схване принципите на шифровката, но не му вървеше, та се ядосваше и гледеше накриво, със завист своя по-способен заместник.

Приготовихме съобщение за майор Мачей относно разположението на площадките. Зашифрова го Гриф, Харнаш се измъкна под предлог, че го боли глава, а после изведнъж се сети, че трябва да отиде при някакъв свой агент да разбере спокойно ли е наоколо. Не искаше да загуби авторитета си преди всичко пред своя заместник.

– Командирът трябва да има свой шифровчик – подхвърли уж на шега, преди да тръгне.

Най-трудно ми беше да конкретизирам целите, към които се „стремим“. Гриф ме затрупваше с въпроси на тази тема. Беше прочел няколко пъти от началото до края лондонските вестници, донесени от свръзката.

Познаваше съдържанието им по-добре от мен. Аз бях прегледал статиите преди заминаването си само бегло. Не придавах на тази част от задачата си особено значение. А сега се налагаше да обсъждам и да отговарям на много въпроси – за Миколайчик и Полската народна партия в чужбина, за Андерс, за техните взаимоотношения, за разногласията в лондонското правителство.

Точно по това време в Лондон имаше криза на лондонското правителство. Господа министрите се караха не в името на политическите цели, а за постове в марионетното правителство, което почти никой не признаваше. Колко по-различно си представяха все още тези неща някои хора в Полша, които се надяваха на промяна в посоката на историческото развитие.

Гриф четеше по няколко пъти на другите членове на бандата някои фрагменти.

Винаги започваше от името на вестника „Ожел Бяли, Полша се бори за свобода – ще победим“, а след това минаваше към заглавията на отделните статии: „Преди конференцията на четиримата“, „Студена битка в студената война“, „Германия заема ключова позиция не само в Европа, но и в мащабите на световната стратегия. Трудно може да се допусне, че руснаците ще оставят Германия на западните страни“, „Няма никакви поводи доброволно да се намалява територията на завоюваното, още днес – цяла Германия за Запада!“.

– Оттук се вижда, че ще има война – коментираше той с надежда в гласа. – Още мъничко, момчета, днес блокада на Берлин, а утре може би...

Той разчиташе на това, че войната ще даде оправдание на извършените от бандата престъпления, а на баща му ще върне топлото гнезденце, мелницата, от която той е трупал пари през окупацията.

И ония от Лондон също разчитаха на война – само да доживеем до пролетта, – свързваха с нея надеждите си да се завърнат към оставените в страната имоти, към старите постове.

Гриф продължаваше да чете:

„Атлантическият пакт образува сплотена общност на държавите, застанали против Русия... Като нямаше възможност да се противопостави на комунистическата експанзия едновременно в целия свят, Америка реши да съсредоточи своите сили в Европа, занемарявайки Азия... Дали от гледна точка на Кремъл си струва да се рискува да бъдат загубени Полша и Чехословакия, за да бъдат укрепени позициите в Китай...“

„Отговорът на папа Пий XII на юбилейното послание на президента Залески и генерал Андерс... Папата поръча да бъде предадено чувството му на дълбока благодарност на Негово превъзходителство господин Залески и на полското правителство в Лондон... за генерал Андерс – апостолска благословия...“

– Това все едно че е и за нас – отбеляза Гриф. – Нали се борим за едно и също дело.

Периодът беше богат на политически събития. Западните велики сили и преди всичко Съединените щати подклаждаха „студената война“.

Гриф прелистваше и „Газета Краковска“, като се опитваше да намери на страниците потвърждение на своите надежди за въоръжен конфликт. По това време нашият печат пишеше за прибирането на селскостопанската реколта в района на Краков, за фестивала „Краковски дни“, за пускането в експлоатация на нови пътища, за строежа на нова радиостанция, за Първата воеводска партийна конференция в Краков.

Същевременно правеха впечатление отпечатаните с едри букви заглавия на статиите: „Меморандум на съветското правителство – Атлантическият пакт противоречи на принципите и целите на Хартата на ООН“, „Народната армия преследва отрядите на Гуоминдана“, „Министър Вишински демаскира лицемерието на западните велики сили по отношение на Германия – Бевин, Вишински, Ачесън, Шуман на сесията на четиримата министри на външните работи“, „Франция не иска да бъде бойно поле във войната против СССР – бурни дебати във френския парламент“, „Предателят да полския народ, хитлеристкият шпионин, агентът на англо-американските империалисти фашистът Адам Добошински пред съда на народна Полша“.

Процесът на Добошински се следеше в Подхале с голям интерес. Хората си припомнях неговата предвоенна фашистка изява – походът към Мишленице.

Атмосферата на „студената война“, насаждана от предаванията на вражеските радиостанции, благоприятствуваше за дейността на бандата. В Подхале я подкрепяха тези, които бяха останали в пасивната позиция на изчакване – какво ще стане?

Отседнахме край Чоршин в една гуралска къща, разположена извън селото. Тази вечер трябваше да се върне от Краков Зошка. Харнаш беше уговорил срещата с нея в Сромовице Вижни, на около четири километра от нас.

Още преди това Гриф, облякъл цивилни дрехи, тръгна към Букови-на. Той остави на Шатан своя автомат, като взе само пистолета си и гранати. Трябваше да уговори моята среща с онзи, който ръководеше заедно с някакъв свещеник нелегалната организация. Действайки в граничния район, тя достигаше и до Словакия. Харнаш се колеба и умува цели три дни, докато взе това решение, и най-накрая изпрати своя заместник. Настоявах за това неведнъж: „Нали такава беше заповедта, която получихме от капитан Антони“ – говорех. Дори се преструвах, че нямам никакво желание да се мъкна до Буковина, но нареждането си е нареждане, трябва да се изпълнява.

Свечери се, Харнаш взе двама души и тръгнаха край Дунаец към сътрудника на бандата, у когото щеше да чака Зошка.

– Винаги предпочитам – каза ми той, преди да тръгне – да се установим не там, където имам уговорена среща с някого, идващ в отряда отвън. И най-сигурният човек може да се провали, да се огъне и да издаде мястото на срещата. Тогава засадата е готова.

Беше топла юнска вечер. Откъм ливадата до нас долиташе крякането на жаби. Седнахме с Гранджаж под ясена. Стопанката се въртеше из обора, заета с обичайните вечерни задължения, а мъжът ѝ отиде към Чоршин. Всеки от домакините, у които се укриваше бандата, се притесняваше и се старееше да я пази. Грижеха се не толкова за „Вярусите“, колкото за собствената си кожа.

Гранджаж беше най-младият член на бандата. Към „Вярусите“ се присъединил веднага след разгромването на Оген. Произхождал от тези места, където бяхме сега.

– Тук ме познават – обърна се той към мен. – За един час мога да си ида у дома, ама Харнаш не дава. ДС държи под око цялото ни

семейство. Няколко души вече се провалиха, отивайки в родните си села, дори Оген го спипаха така и загина. А на мен баща ми и майка ми са сами, няма кой да се грижи за стопанството. Брат ми загина през окупацията, беше партизанин в отряда на Лампарт¹³.

Гранджаж гледаше със завист как стопанката се върти по двора. Острите черти на лицето му се отпуснаха. Махна с ръка отчаяно.

– За мен вече друг живот няма – каза. – А ако няма война, тук никой няма да издържи. Къде ти е Лондон, а пък къде Краков или Варшава. Хич не ми се вярва в това.

Погледна ме очаквателно, сякаш разчиташе на някакъв отговор. Попитах го защо е постъпил в групата.

Пак започна да говори, имаше нужда да си излее душата, като че ли от това щеше да му олекне. Още преди това бях забелязал, че често се навърта около мен. Очевидно е търсил случай да поговорим. Смяташе ме за по-различен. Търсеше нечие друго мнение, може би искаше да се самоуспокои. Но в какво можех да му помогна аз?

Заговори за стопанството на баща си, за болната си майка, за това, че вкъщи е мизерия, че няма кой да им помогне, че ги сънува нощем, че всичко му е дотегнало. Говореше просто, на местен диалект, говореше как е дошъл при „момчетата“, защото го издирвали за контрабанда. Преминавал през границата в Словакия, носел спирт и пушена сланина, а оттам донасял други стоки, искал да се позамогне, да стегне стопанството. Няколко месеца имал късмет, но после граничарите го заловили, отнели му стоката и го арестували. Избягал. Върнал се на село, укривал се някъде. Започнали да го търсят. При баща му идвала милиция. Най-напред заплашвали, после започнали да говорят на техните че най-добре ще е сам да се предаде, че така ще си съсипе живота, че не го заплашва сериозна присъда, а може би дори ще получи условна. Колебаел се, но не им вярвал.

До „Вярусите“ стигнал случайно, един негов познат от съседното село бил при тях още от времето на Оген.

Дошли там, където се укривал Гранджаж, заявили му, че рано или късно ония ще го заловят и ще лежи няколко години. Взели го със себе си и така останало. „С Харнаш шеги няма“ – каза ми той.

В бандата бил от месец-два, когато отряд на Корпуса за вътрешна сигурност обкръжил бункера, в който се укривали бандитите. Тогава той за първи път взел участие в сражение. При бункера загинал онзи,

13. Леопарда. (Б. пр.)

който го привлякъл при „Вярусите“. Гранджаж получил неговия автомат. Разкъсали пръстена на обсадата, бягали като подгонени зверове. Преследването продължило няколко дни. Войската разрушила бункера, в който бандата си била устроила удобно скривалище и складирала запаси от храна.

В бандата Гранджаж бил „оня, новият“. Харнаш все го изпращал в акции, за да се „учи“ и да се закали. Взел участие в няколко нападения предимно на кооперации. Вземали стоки и пари, налагали контрибуции тук и там, заповядвали на стопаните да приготвят за определен ден някаква сума. Тогава било най-опасно. Кой можел да бъде сигурен, че потърпевшият не е уведомил за това в Нови Тарг? Лесно можели да попаднат в засада. Обаче хората се страхували от отмъщението на Харнаш – в случай на нещо бил в състояние да запали и къщата, и стопанските постройки.

Гранджаж се разприказва. Бях идеален събеседник. Не го прекъсвах. А той нямаше пред кого от своите да си излее душата, от главатаря просто се боеше.

– Тогава бяхме на едно пасище под Турбач – продължаваше спомените си. – Дойде някой отдолу и каза, че в едно от селата край Рабка се укрива някакъв човек. Питал дали някъде наблизко не действа някаква група. През нощта Харнаш изпрати мен, Шатан и още един от нашите да проверим що за птица е той. Открихме го и го заведохме в групата. По пътя ни разказа, че през окупацията е действувал по тези места като партизанин в Армия Крайова, в отряда на Лампарт. В отряда на Лампарт се беше сражавал и моят брат. Попитах тоя, дето го водехме при Харнаш, дали го е познавал. Той потвърди, знаеше дори псевдонима му. Разказа ми къде и как е загинал брат ми в един сблъсък с германците. Спомена и своя псевдоним, но вече не го помня. Стана ми симпатичен. Помислих си, че ако остане при нас, ще ми бъде другар. Харнаш го подложи на остър разпит, подозираше, че е специално изпратен от властите. Оня обясняваше, че е бил в отряда на Лампарт, в Армия Крайова, че се е сражавал в Подхале, споменаваше имената на свидетели, на познати. И аз потвърдих, че е познавал брат ми, че знае подробности, дето не е можел да ги научи от никого. След войната се бил върнал от Подхале в Краков. Там било семейството му. Постъпил в някаква организация, не съм сигурен как ѝ беше името, май „СиН“¹⁴. Не знам какво значи това...

Гранджаж продължи да говори. Случилото се с онзи човек се беше

14. „Свобода и Независимост“ – реакционна организация. (Б. пр.)

запечатадо дълбоко в паметта му. Каза, че в организацията, член на която бил в Краков, имало провал, но той успял да избегне арестуването и така се върнал в познатите му места в Подхале.

– Като дойде при нас, имаше пистолет, сега е у Харнаш, и поне сто хиляди злоти. Остана в групата, ходи с нас няколко дни, както вие сега, и беше учен човек, също като вас – Гранджаж замълча за миг. – И неочаквано една нощ Харнаш дойде при мен, беше пиян, и ми нареди да го застрелям. Опъвах се, дотогава никого не бях убивал, не ми беше ясно защо пък точно аз трябва да го застрелям. Харнаш ми перна един в зъбите и ме накара да отида с него. Оня спеше. Харнаш му извади изпод главата пистолета и го ритна в ребрата. Човекът скочи, не разбираше какво става. Харнаш го гръмна в челото, тръшна го с един изстрел. „И с тебе, пикльо – рече, – ще направя същото, ако още веднъж откажеш да изпълниш моята заповед.“ После отседнахме край Шчавница – продължи Гранджаж. – Харнаш взе трима души, и аз бях сред тях, и отидохме в някакво селце в Пенините. Един стопанин не бил заплатил наложената му контрибуция. Заобиколихме къщата му около полунощ. Не искаше да отвори. Тогава до прозореца отиде един от нашите, в милиционерска униформа. Чак тогава жена му отвори. Другите нахлуха вътре, стопанина го нямаше, беше избягал в обора. Харнаш го откри в сламата под яслата, доведе го в къщата и ме извика. Аз стоях дотогава на пост. Заповяда ми да го застрелям. През живота си никого не бях убивал, но трябваше да го направя, иначе мен щяха да утрепят. Всеки новопостъпил в групата трябва да изпълни присъда. Така е наредил Харнаш, казва, че това обвързва, Оген го бил научил. Стопанинът имаше дъщеря, горе-долу на осемнайсет години. Хубаво момиче, с дълга плитка. Същата нощ я взеха със себе си. Трима отидоха с момичето в гората. Мен ме оставиха да пазя. После се върнаха, смееха се, че са си „поиграли“ с нея и са я пуснали. В това село мен ме познаваха. Харнаш знаеше, че съм от тия места. И всички там знаят, че аз съм застрелял оня, дето не искаше да плати контрибуция, и сигурно си мислят, че аз съм изнасиллил неговата дъщеря...

Гранджаж млъкна и пак ме загледа, като че ли очакваше как ще реагирам. Може би реши, че е казал повече, отколкото е трябвало. Погледнах го, но не можах да кажа нищо. Преди да си отворя устата, дочухме стъпки. Все така седяхме в сянката на клонестия ясен. В лунната светлина до вратичката в плета видях мъжка фигура. Мъжът вървеше с девойка, държеше я за врата. Чухме част от разговора им:

– Обичаш ли ме? – попита тя.

– Като ми даваш, те обичам – отвърна той и я притисна още по-близо до себе си.

Познах гласа на Харнаш. Значи вече се връщат от Сромовице. Не ни забелязаха и изчезнаха в двора. След малко изскърца вратата на плевнята. Гранджаж и аз се върнахме в къщата. Там заварихме ония, които бяха придружавали главатаря, и Маришка. Пиеха водка.

– Харнаш и Зошка отидоха да ви търсят – каза Маришка.

Шатан, вече добре направил главата, дръпна момичето към себе си. С другата ръка изби в коляното си тапата на половинлитрова бутилка и наля в три бурканчета от горчица. Едното подаде на мен, второто на домакина, а третото вдигна нагоре.

– За здравето на господин поручика – изфъфли. – Пийни, Маришка, но внимавай – и ме погледна многозначително.

Маришка отпи и върна на Шатан останалото. Изпих с погнуса няколко глътки самогон и оставих чашата. Русокосата намести кокетно кичурчето коса, което беше паднало на челото ѝ, и подаде чашата на Гранджаж. Той я изпи до дъно. Шатан продължи да опипва Маришка, и тя беше на градус, противеше се или само се преструваше на недостъпна. Продължиха да се закачат. Ятакът, също на градус, затананика на местен диалект. Шатан му пригласяше със своя нисък, пресипнал глас:

Огньовото име няма да загине.
Хей, и в планината,
хей, и в долината, хееей!

Съседът му продължи с пиански фалцет:

Ако знаех само
къде ще увисна,
бесилчица златна
щях да си издигна.

Шатан разля в чашите останалата в бутилката водка. Аз само наквасих устни. Още бях под впечатление на разказа на Гранджаж. В стаята влязоха Харнаш и Зошка.

– Поне си изтърси сеното от полата – подхвърли шеговито Маришка. – Добре сте ги търсили...

– Че на теб да не ти забранявам! – тросна се Зошка.

– Какво сте се разкрещели? – обърна се остро Харнаш към Шатан. – Могат да ви заберат оттук като мед от кошер!

Зошка отиде до стопанката, която се въртеше около печката, и започна да ѝ помага да разбие яйца за пържене. Харнаш извика Гранджаж и му нареди да отиде на пост. Младежът погледна със съжаление към цвърчащите яйца в тигана, взе под мишница автоматa и мълчаливо излезе. Харнаш отиде до стената, приседна до мен на едно трикрако столче, бръкна в джоба на английското си яке и ми подаде две кибритени кутийки. Кимна към Зошка – разбрах. Беше пощата която тя беше донесла от срещата в Краков. Искаше ми се възможно най-бързо да се запозная със съдържанието им. Но моментът не беше подходящ – нямаше да седна да разшифровам нарежданията на щаба пред тия свидетели. Трябваше да спазвам елементарните изисквания на конспирацията.

Командирът на „Вярусите“ ми съобщи новината. Момичетата му казали, че предния ден в Нови Тарг пристигнали два камиона с войници, най-вероятно от Корпуса за вътрешна сигурност. Засега не е известно какви са намеренията им. Изпратената от капитан Антони информация се потвърди.

– Добро им е разузнаването – призна Харнаш.

Разговорът ни потъваше в шума наоколо. Стопанинът дойде и седна между мен и главатаря на бандата на ниско столче, от ония, на които седят жените, докато доят кравите. Зашепна на Харнаш за някакъв Франек от Чорщин, дето много често ходи в участъка, че трябва да се пазят от него, той уговаря хората да се записват в доброволните отряди, би могло да го премахнат, ама ще се вдигне аларма, за новата учителка в местното училище, май е червена, за още някой си, който събира данъци от селяните. Но най-дълго обсъжда местната кооперация – че са докарали нови стоки и че събират добри пари.

Разбрах какво има предвид – подкоросваше бандата за нападение. Той спомена също, че в събота вечер в касата има най-много пари. Може да отидат там, тогава в магазина са само управителят и продавачката. – И на мен нещо ще пуснете – прошепна. Мъжът примигна хитро и стрелна главатаря – чакаше неговия отговор.

Харнаш го слушаше с интерес, но се овладя. Знаеше, че съм чул техния разговор и по-точно думите на алчния за лесна печалба домакин.

Зошка и стопанката ги прекъснаха, слагайки на масата самун хляб и две съдинки с ухаещи апетитно пържени яйца с пушена сланина. Разделихме се на две групи, всяка насочи вниманието си към своята чиния. Шатан грабна лъжицата пръв.

В същия момент в стаята нахлу някакво задъхало се момче, а подир него и Гранджаж.

– Войници в селото! – на един дъх изкрещя хлапакът.

Всички скочиха на крака, зарязаха масата, грабнаха оръжието. Шатан дръпна Гранджаж и двамата изтичаха навън. Хвърлените лъжици издрънчаха, някой бутна бутилката със самогон, тя се търкулна на пода и се счупи с трясък.

– Света Богородичке! – зашепна стопанката.

– Къде са те? – викна Харнаш.

– Спряха пред кръчмата.

– Колко са?

– Двама дойдоха с мотор. След тях – камион, закрит с платнище, под него войници. Не видях колко са. Питаха за участъка.

– Един камион ли? – попита Харнаш.

– Да.

– Угасете лампата, изчезваме. Всички след мен! И вие! – обърна се той към свръзките. – Може да потрябвате!

Зошка веднага заметна на главата си шала, Маришка се поколеба за миг. В стаята стана тъмно – ятакът беше угасил светлината. Втурнахме се към пруста. Харнаш отвори вратичката към полето, застана на прага, ослуша се.

– Още не излизайте – просъска, – може да са наблизо.

В слабата светлина на месечината забелязах притаилия се до вратата Шатан – беше приклепнал с картеницата до плета, готов във всеки момент да започне да стреля по невидимия още противник. Харнаш издаваше светкавични заповеди:

– Тръгваме направо през полето, нагоре към Мизерна. Веднъж да стигнем гората! Пръв тръгва Шатан с картеницата и Гранджаж. После момчетата и вие двамата – посочи мен и още някого. – Отзад аз с останалите. Да се спазва дистанция! Ако ни обкръжат, пробиваме с огън!

Той изтича до Шатан и му прошепна нещо. Първите двамина изчезнаха в мрака. Като напук луната се скри зад облак. А може би за хубаво. По-трудно ще ни видят.

Главатарят скочи към нас, избута мен и другия, после момчетата. Побягнахме крадешком. С няколко скока излязохме от двора. Почти тичах през полето, краката ми запъваха в прясно изораната земя, добрахме се до ръба на ската, разделящ две ниви. Шатан и Гранджаж едва се виждаха, бързо, все по-бързо гонехме носещите се пред нас сенки, само да не ги изгубим от погледа си.

Кучетата в селото лаеха ожесточено. „Лош знак“ – помислих си. Някъде зад нас светна като че ли фенерче. Преследваха ли ни? Може би

ми се привиждаше.

„Аз сега съм един от тях, въпреки че фактически съм чужд – мислех си. – И аз като тях напъвам всички сили, всеки мускул, за да избягам от преследвачите, като див звяр, бягащ от хайката. Ако пътя ни пресече верига от войници, какво ще стане? Нямам оръжие...“ Спомних си, че Гриф остави своя автомат. Шатан излезе само с картечницата, значи картечният пистолет е у някой от задните. Забавих крачка, прошепнах, че ще ги догоня. Изравних се с Харнаш и другите. Разпознавах се в тъмнината като диви животни, които откриват другите от същия вид.

– Какво има? – попита Харнаш.

– Дай ми автомата на Гриф – прошепнах. – В случай на нещо и аз да изпратя някоя серия.

„Само да знаеш кого ще настигне тази серия“ – помислих си.

Май се поколеба, но ми го даде. Преметнах автомата през рамо, а резервния пълнител пъхнах в джоба си. Хукнах да догоня ония. По лицето и гърба ми се стичаше пот, ризата залепна за тялото ми. Спях в стърчащите корени. Паднах веднъж, втори път, заболя ме ожуленото коляно, скочих и продължих да бягам... Настигнах ги. Момичетата дишаха тежко, но продължаваха напред, прескачаха всички препятствия като диви кози.

Ето го и тъмното петно на гората, още двеста-триста метра...

„Не, невъзможно е Стария да допусне някаква акция – мислех си. – А може би той е предполагал, че «моята» банда е на бивак в околностите на Рабка? Може би отрядът на КВС само привидно проверява терена, за да се потвърди изпратеното по свръзката предупреждение, или се опасяват, че на главатаря на бандата ще му се види подозрително блаженото спокойствие, настанало след моето пристигане в бандата? Може и някоя банда от Новосондецка област да се е прехвърлила в Пенините, а ние съвсем случайно да сме попаднали в капана, заложен не за нас...“

Не познавах ситуацията, бях откъснат от Краков вече няколко дни, липсваше ми каквато и да било информация.

Още десетина крачки, и потънахме в гората. Дълбока нощ, хладна постилка от мъх, наоколо тишина... Какво облекчение! Опасността отмина.

8

Когато се пукна зората на новия ден, ние бяхме далече от Чорцин. Спотаихме се в планините зад Кудув. През нощта изминахме немалък път. Харнаш удвои бдителността си. Цяла нощ цепеше напред и напред. Бандата бягаше от невидимия противник, избягваше пътищата и просеките. Нечовешки уморени, призори се строполихме кой където намери в пущинака на старата, гъсто обрасла с ниски храсталаци гора. Чудно ми беше как свързките издържаха този убийствен преход.

Заспах като мъртъв под голото небе. Нощният хлад напомняше за себе си. Събудих се изведнъж преди разсъмване с усещането, че някой стои над мен. Едва-едва отлепах клепачи. Видях Харнаш. Беше застанал до едно дърво, небрежно опрял се на него, все така със своето английско яке. Пушеше и си играеше с парабела, въртейки пистолета на пръста си като чекрък. Често имаше навика да прави така, обаче този път ме обхвана необясним страх.

Веднага си припомних разказа на Гранджаж за партизанина от Армия Крайова, когото главатарят на бандата точно така, през нощта, коварно е убил.

Сега моят ред ли беше дошъл?

Наблюдавах го изпод присвитите клепачи, продължих да лежа неподвижно, за да не забележи, че съм се събудил. Беше ми толкова студено, че треперех като в треска от студ, а не от страх, въпреки че действително усетих боязън. Накрая не издържах – колко дълго може да се чака така! – протегнах се и станах, но с решително движение.

– Замръзнах – обърнах се към Харнаш. – Добре ще ми дойде нещо загриващо. Да ти се намира глътка водчица?

Атаманът прибра пистолета в кобура.

– Сигурно Шатан има – каза и посегна към манерката на заспалия наблизко бандит. Изпихме заедно каквото имаше, но не беше много, четвъртинка.

Цялата банда спеше непробуден сън. Маришка се беше сгушила до Шатан, а Зошка беше сама под одеялото на Харнаш.

Вече се развиделяваше. Вятърът гонеше облаците. Ниско над гората беше надвиснало чисто небе, само тук-там бавно плуваха перести облаци. Отидохме с Харнаш малко по-нависоко, откъдето се виждаше долината.

– Ще имаме хубаво време – отбеляза той.

– Май да – отвърнах несигурно.

Вдигнах яката на винтятата си, наметнах през рамо картечния пистолет на Гриф, който от няколко дни ползувах „под наем“. Оценявах факта, че Харнаш се реши да ми даде оръжие, като осезаемо доказателство за по-висша степен на доверие.

„Това е важно – помислих си. – Но защо се опасявах, че той иска да ме убие? Сигурно съм преуморен.“

– Защо си така кисел? – попитах.

– Как няма, сега човек трябва да бяга като заек от ловджиите. Преди не беше така...

– Още по-добре ще бъде – отвърнах, слагайки ръка на рамото му.

Моментът беше изключителен – винаги затвореният в себе си Харнаш заговори за пръв път някак си по-интимно.

Не може да се каже, че си изливаше душата, главатарят на бандата беше друг сорт човек – различен от Гранджаж. От всяка негова дума лъхаше безогледност и кръвожадна омраза. Беше тип, който не би могъл да живее нормално все едно в какъв строй или в какви условия е попаднал.

Харнаш си спомняше с възхищение Оген, който беше останал за него пример за горещо подражание.

– На Оген му викаха „царя на планината“ – започна Харнаш.

После продължи с това, че е бил при Оген още по време на окупацията. Оген действувал в рамките на отряда на Борови от Армия Крайова. Обаче възникнали разногласия, понеже Юзек (така се казвал Оген) организираше акции на своя глава. Тогава той се откъснал от Армия Крайова и установил сътрудничество, макар и не особено тясно, с руснаците. Те имали силна партизанска група в Подхале. Оген не обичал на никого да е подчинен.

След войната Оген се позовал на своето кратко сътрудничество със съветските партизани, слязъл от планините, заминал за Люблин и се върнал оттам с назначение. Станал заместник-комендант на Гражданската милиция в този район, събрал около себе си своите хора и си мислел, че ще прави каквото си иска. Но не му позволили да властва особено много, затова той направил демонстрация, взел своите хора и отишъл в гората.

– Аз отидох с него – разказваше Харнаш. – И пак започна волният ни живот в Подхале. Бях най-близкият човек на Оген, негов адютант и член на щаба. Тогава нямаше човек, който би се осмелил да ни каже

„не“! През зимата заминах с няколко от нашите в западните земи, на почивка. Оген ми даде фалшиви документи. По едно време изпрати при нас Лис¹⁵ и се върнахме всички заедно в бивака край Островско. Аз съм от това село... После започна да става все по-лошо. ДС и КВС не ни даваха мира, непрекъснато бяха по петите ни, наместваха се в селата, в които преди ние бяхме пълновластни господари. На Оген му мина котка път. Нямах да се провали, ако не го бяха издали. Обкръжиха го и загина през февруари четиридесет и седма година. Не знаех какво да правя и веднага след това, през март, сам се разкрих. Ама не издържах дълго, пак се върнах в гората...

– Имаш хубаво минало – вмъкнах аз.

– Никога няма да го забравя – продължи да говори Харнаш. – Щом се върнах в гората, отидох на мястото, където загина Оген. Чакай, кога беше това? – замисли се той. Бръкна в джоба на якето си и извади малък бележник. – Тук си записвам по-важните събития – каза.

Забелязах няколко дати. По-късно можах да прегледам този бележник в съвсем други условия и спокойно можах да си препиша някои от бележките:

21. II. 1947 г.

– Битка при Островско, Оген загина, Крук¹⁶, Жимни¹⁷ и аз ранени.

31. X. 1947 г.

– Поставих кръст на мястото, където загина Юзек.

Надпис: „Тук загина с геройска смърт командирът майор Оген.“

Същият ден

– Нападение на влака в Лесек.

13. II. 1948 г.

– Сражение в Любен – загина Мшчичел, аз поемам командването на отряда.

19. III. 1948 г.

– КВС разгроми бункера ни в харкловските планини.

12. VI. 1948 г.

– Засада в Островско на моста на Дунаец.

21. X. 1948 г.

– Обкръжиха ни в Хабувка.

Харнаш не споменаваше, не беше написал в своя бележник за важни събития нито дума за това, че от ръката на бандитите, подчинени на

15. Лисицата. (Б. пр.)

16. Гарвана. (Б. пр.)

17. Студения. (Б. пр.)

Оген, в Подхале бяха загинали няколко души. За него това беше второстепенна подробност.

– Сега условията се промениха – обобщи Харнаш. – Не можем да се придвижваме с голям отряд, лесно ще ни проследят. Но аз разполагам с няколко десетки души, които при първия мой сигнал ще се явят с оръжие в ръка. Моята група е ядрото, изпълнителният отряд. Онези си седят в селата, докато не са разкрити. Те са моята сила – завърши зловещо атаманът. – Тепърва ще се види какво значи Харнаш.

Сега разбрах още по-ясно защо майорът приписваше толкова голямо значение на операцията по залавянето на цялата банда – живи, без разгласяване, нали мрежата от помагачи на Харнаш представляваше конкретна опасност, във всеки момент можеше наистина да се прероди в нови банди.

Слънцето изгря. Седнахме на един голям пън. Припомних си за пощата, която свързката донесе от Краков. Отворих кутийките пред Харнаш, не исках в неговото деформирано въображение да се породят подозрения, че укривам нещо от него. Разшифровах двете писма на щаба – до командира на групата и до мен. Те съдържаха лаконична заповед: да установим връзка с патрула на диверсионната група от района на Бескидите. Срещата ще се състои в два часа през нощта в четвъртък срещу пътя на горската поляна Поташня, където се сливат двата потока. Командирът на патрула ще предаде по-нататъшните инструкции. Подписани бяха от майор Мачей–Нурт.

В писмото до мен съобщаваха, че с групата ще бъде и капитан Антони, даваха и паролата.

Съобщих на Харнаш заповедта. Не му хареса особено срещата с „другата група“.

– Колко ще бъдат? – попита подозрително.

– Патрул не означава двайсетина души – отговорих уж на шега. – Сигурно не повече от трима – добавих, – впрочем, знам същото, което и ти.

Поръчението на майор Мачей събуди у главатаря инстинктивна тревога. Мисълта за срещата на планинската поляна не го напускаше. Целият ден Харнаш ходи замислен.

Преди пладне отново тръгнахме. След убийствения нощен поход всички бяха преуморени. Не беше лесно да се устрои бивак в този пущинак. Бандата не успя да вземе храна от Чорцин. Сега вървахме бавно през старата букова гора. Главатарят все още не беше сигурен дали след нас не е тръгнала оперативна група от КВС. Дали беше случайност, че

те така внезапно се появиха близо до нас? Бандата продължаваше до взема строги предохранителни мерки. Свързките вървяха на петдесетина метра пред останалите. Двете самотни момичета представляваха най-добрият преден пост. Те изследваха терена, без да привличат ничие внимание, предпазваха бандата от неочаквана засада.

Командирът неведнъж се връщаше в разговора си с мен към срещата с хората от „онази група“. Какво можех да му кажа? И аз, докато траеше нашият преход, се чудех какво е накарало Стария да определи тази среща. Не смятах, че нашите ще използват този случай, за да вмъкнат бандата в засада. Още не бяха разучили добре местната мрежа на Харнаш, впрочем, доколко майорът можеше да бъде сигурен, че на срещата ще отиде цялата банда?

Така че и аз бях неспокоен, още повече че винаги имаше известен процент несигурност относно взетите в Краков решения. Вървях наравно с главатаря на бандата, с автомата на Гриф през рамо, и на неговите въпроси отговарях неизменно: „Та нали и аз не знам повече от тебе, и двамата знаем само съдържанието на донесената от свързката заповед на щаба.“ До срещата с „онази, група“ оставаха три дълги дни, изглеждащи още по-дълги от несигурността – какво ще се случи през нощта в четвъртък срещу петък?

Колко различни бяха пътищата, по които бягаха нашите мисли: на главатаря на бандата и моите – на офицера от Държавна сигурност, който беше принуден да играе ролята на „човека от отвъд“, който не биваше нито с мигване, нито с жест да издаде, че мисли и чувствава по-другояче. Положението налагаше да бъде разумен, но в напрегнатите мигове на очакване и трезвото мислене можеше да ме изостави.

През следващите три денонощия, които се влачеха безмилостно бавно, не можех да се освободя от измъчващите ме съмнения: как ще се държат хората от „онази група“, ще разиграят ли убедително непосредствената среща с бандата? Нашите все още не бяха се сблъскали с „Вярусите“ така отблизо, както аз. Дали няма да събудят някакви подозрения?

За мен предстоящата среща беше поредният етап от играта, провеждана от Стария, ситуацията още не беше назряла дотам, че да се вмъкна бандата в капан. А може би тези, които ръководят цялата акция, вече са загубили търпение?

Бях успял да опозная достатъчно добре „Вярусите“, бях свикнал да живея в тяхното ежедневиe. Ще успеят ли нашите да намерят верния тон? Това вече не зависеше от мен и вероятно поради тази причина

очаквах още по нервно срещата в нощта срещу петък.

Слънцето се беше изкачило високо, когато достигнахме новото място за укриване. Разположихме се близко до самотно изграден сайвант. Под нас склонът се спускаше постепенно надолу, към сгушеното в долин-ката селце. Бяхме се отдалечили от Чорцин с още двайсетина километра.

Тук Харнаш се чувствуваше в безопасност, изпрати момичетата долу, нареди им да поразпитат какво става, да купят храна и както винаги – водка. Всички чакахме с нетърпение храната, гладът ни мъчеше все по-остро. Главатарят на бандата повече не се върна към въпроса за срещата, само се оглеждаше зорко наоколо и мълчеше.

Какво не бих дал да разбере за какво мисли в този момент...

Притаени в храсталаците, очаквахме да се върнат Зошка и Маришка. Шатан и Гранджаж провериха близката околност, погледнаха и дали няма някой в сайванта. Беше празен.

– Там бихме могли да пренощуваме – заяви Шатан.

– Ще отидем там привечер, като се върнат момичетата – реши Харнаш и като хвърли поглед към долината, подхвърли: – Откъде знаеш дали долу не е ДС!

Всички гледахме към малкото планинско селце, очаквайки с нетърпение свързките. От няколко къщи, разхвърляни край пътя, се издигаше дим, който се виждаше отдалече.

– Да имаше сега чиния гореща супа – рече като на себе си Гранджаж.

– Да си беше останал в Чорцин – злобно отсече Харнаш, – ДС щеше да те нахрани.

Гранджаж само поклати с примирение глава. От сутринта не бяхме яли нищо. Харнаш не позволи да отворим консервите, които носеше в раницата си, винаги пазеше няколко кутии за „железен запас“.

Момичетата се върнаха, преди да се смрачи, донесоха хляб, сланина и спирт. Шатан преля съдържанието на едната бутилка в манерката, след което го разреди с вода от близкото ручейче.

– Долу е спокойно, но нищо друго за ядене не намерихме – каза Маришка. – Не искахме да се мотаем много насам-натам, да не се набием на някого в очите, тук никого не познаваме. От другия край на селото се чуваше музика.

– Говореха, че някакъв стопанин жени щерка си – прибави Зошка.

– Да вземем да отидем на сватба, а? – предложи Шатан, като не отделяше поглед от Харнаш, който режеше хляба и сланината със своя

нож с пружина. Главатарят само изкриви устни.

Манерката обикаляше в кръг. Спиртът още не се беше смесил добре с водата, но с какво друго можеше да се прокарва тлъстата сланина, няма със студена вода от ручея я. Всеки гълташе лакомо своя дял.

Както винаги в планината бързо се свечери. Сочната зеленина на тревата край сайванта потъмня. Селцето долу се скри в сянка. Струваше ми се, че дочувам далечната свирня на цигулки, а след нея – местни припевки. За трети път машинално взех манерката, подаде ми я с наздравица Зошка, а аз от своя страна – на другото момиче. Когато протегна ръка към манерката, улових погледа на блесналите му очи.

– За твоє здраве – подхвърлих на Маришка. Тя беше седнала до мен с небрежно подвити крака, стройните ѝ бедра бяха открити. Тя се опря на рамото ми, надигна манерката и я подаде на Харнаш.

– Пий, Сташек. Кой знае какво ще стане утре. Далечните звуци на музиката се носеха все по-ясно във вечерната тишина.

– Кога ще отида и аз на такава сватба? – рече замислено Гранджаж.

Пийналата си Маришка затананика някаква сърцераздирателна мелодия. Харнаш рече „Наздраве!“ на Гранджаж, той пи и тръсна на земята последните капки. Зошка извади от торбата си втора бутилка, взе малко вода и сама разреди спирта.

Не се преструвах, че пия. Дърпах от скритата в ръката цигара, за да не се види огънчето отдалече, и пиех наравно с другите, търсех някаква утеха в алкохола, беше ми се предало настроението на несигурност в утрешния ден. Мълчаливо надигахме предаваната от ръка в ръка манерка, вече нямаше с какво да замезваме, само сегиз-тогиз някой разкъсваше тягостното мълчание с кратка фраза или наздравица.

По своя обичай Харнаш въртеше пистолета на пръста си. Съвсем ненадейно пак зачекна срещата с „онези“. Обърнах на шега въпроса му.

„Само да знаеш колко ме интересува и мен същото – помислих си. – Само че по друга причина...“

– Пий, Харнаш, и без това днес няма да измислим нищо!

– Освен още една бутилчица – подхвана пияният Шатан.

Главатарят не ме пропусна – пак вдигна тост към мен. Надигнах манерката. „Не си мисли, че ще ме пречупиш“ – помислих си. Но вече не усещах как цигарата пари пръстите ми.

А Харнаш не ме оставяше на мира, продължаваше да ме отрупва с въпроси. Водката засили съмненията му. Опитваше се да разбере какви задачи ще донесе капитан Антони, защо не е написал в пощата каква акция ще трябва да реализираме.

Каква акция? Откъде аз можех да зная?

– Като не можеш да издържиш до четвъртък – подиграх го, – да идем при врачка.

Наздраве! Още една обиколка на манерката. Спиртът пареше гърлото ми. Главатарят започна от друга страна и този път улучи слабото ми място.

– Що за човек е този капитан Антони?

– Мъж на място ли е? – подхвърли в унисон въпрос и Шатан. – Как изглежда?

През главата ми прелитаха десетки мисли, алкохолът действуваше, умът ми работеше все по-бавно и неточно. Можех да изгърся непрости-ма глупост. Трябваше да се огъвам като змиорка, да отговарям на въпросите, да задоволявам любопитството на членовете на бандата, като същевременно не биваше да казвам нищо конкретно. Нали не знаех кой ще пристигне в ролята на капитан Антони, кого е избрал Стария. Може би Сташек или Юзек, а може би Войтек или Метек. Всеки от тях беше опитен сътрудник на нашия отдел, всеки можеше да изиграе тази роля.

„Голяма грешка направихме – мислех си. – Без съмнение, този път не аз сбърках, а Стария, че не предвиди такава ситуация и не ми посочи в плана на акцията на кого каква роля определя. Ако им опиша като Антони Войтек, а вместо него дойде Сташек или Метек, подозрителният Харнаш при срещата ще се ориентира, че тук нещо не пасва.“

Спомних си поговорката, която често повтаряше Стария – че оперативната работа е игра, основаваща се на надничането в картите на противника. Действително така беше, опознавахме все по-добре картите на главатаря на бандата, обаче... при най-малката грешка и Харнаш може да надникне в нашите карти. Тогава онзи, който е хвърлял око на картите му, е загубен. Я да си овладее нервите...

– Имаш хубави очи, Зошка – обърнах се към момичето, за да отклоня разговора в друга посока. Тя отметна косата си, вземайки манерката от моята ръка, благодари с усмивка и ме погледна с дълъг, дълъг поглед на блестящите си кафяви очи. Струваше ми се все по-привлекателна, дори движението на ръката ѝ, с което надигна към устните си манерката, ми се видя нелишено от чар.

– Капитан Антони умее добре да си пийва – започнах да импровизирам, – най-много обича уиски, това е шотландска ракия, само че много по-силна от нашата. Англичаните я пият с газирана вода, но поляците се познават по това, че разреждат с вода само първата чаша, а после си доливат само уиски. Антони е стара лисица, бил е на Запад

най-дълго от всички нас.

Водката увеличи моята самоувереност, разпали въображението ми, заразкавах им за моите приключения в американската зона на Германия, за диверсионното обучение, за работата на разузнаването, за бързата стрелба от пистолет на бедрото, за упражненията, когато ме хвърляха в помещения, където на четирите противоположени стени бяха поместени четири мишени, човешки фигури, и за четири секунди трябваше да се улучат поне три от тях...

През короните на дърветата се провиждаха светлините от селото, струваха ми се замазани, привиждаха ми се ту близки, ту неестествено далечни. Главата ми беше замаяна, светът странно се въртеше, а звуците на цигулките и все по-веселите сватбени песни дразнеха ушите ми.

Харнаш се забавляваше с парабела.

– Вече не бих могъл да живея без оръжие – изфъфли сякаш сам на себе си. – Пий, Хенрик – подаде ми манерката. – Кажете как беше в тия Швентокшиски планини – намекваше за една от историите, които им бях разказвал, пробутвайки подготвената от Стария легенда. – И капитан Антони ли беше там партизанин?

След това ми говореше нещо май пак Харнаш, а може би беше Шатан, думите му с мъка достигаха до съзнанието ми, най-накрая вече не улавях смисъла им или може би просто го забравях тутакси. Възможно е дори в същото време да съм се държал съвсем нормално, това се нарича „прекъсване на биографията“. И пак някой ми рече „Наздраве“, надигнах манерката, после всичко се прекъсна...

Събудих се в пълна тъмнина, не знаех колко дълго съм спал, всъщност лежах полубуден. С огромно усилие се опитвах да си събера мислите, да разбере къде се намирам. В първия момент ми се стори, че съм в Краков.

„Как не – внезапно просветление, – нали съм в бандата!“ Възстанових в паметта си хаотичните картини от миналата вечер, които в неизвестен за мен момент за съжаление се прекъсваха. Бяло петно.

Облизах изсъхналите си устни, в устата ми горчеше, в главата ми бръмчеше. През дупката от отчупена дъска в покрива видях тъмносищото небе и звездите. Не помнех как е завършила вечерта. Съзнанието ми се възстановяваше лека-полека. Очевидно се намирах в празния сайвант, край който снощи се проведе вечерната разпивка.

Кой ме е довел тук? Би трябвало да помня, ако съм дошъл със собствени сили. Но не това е най-важното, най-лошото беше, че в един момент „филмът се скъсваше“. Какво ли съм надрънкарал на Харнаш през

това време? Ако съм се разкрил, епилогът на тази нощ ще бъде трагичен.

Къде са те? Май Харнаш и Шатан отидоха към селото, там където имаше сватба. Ама дали наистина е било така – не знаех. Лежах на сено-то, разхвърляно по пода, и се мъчех да си събера мислите. Наоколо беше пълна тъмница, през отчупената дъска се провиждаше само късче небе. Най-сетне до мен достигна някакъв шум, в другия край на сайванта някой захърка, сега вече ясно чувах неговото равномерно, шумно дишане. Позачудих се кой ли е това, но отново изпаднах в полусън.

Събудих се изведнъж. Бих могъл да спя така както няколко минути, така и цял час или повече. Още беше тъмно, до мен някой се размърда. Усетих нечий ръце, те ме дърпаха към себе си, после нечие лице до мое-то, докосване на коса по челото и ускорено дишане. Сън или наяве – беше момиче, което се притиска до мен с цялото си тяло. Слисан, понечих да се обадя. Преди да успее да издам глас, тя сложи ръка на устните ми. В тъмнината не разпознавах лицето ѝ, чух само изречената шепнешком единствена дума „Тихо!“⁴, почувствувах нейните устни върху моите.

В сайванта беше тихо, само иззад преградата долиташе хъркането на она. Бях объркан, не знаех как да реагирам, а тя ме прегърна и се притисна още по-силно. Внезапно през пролуките между дъските проблесна фенерче – идваше ли някой? Да, сега вече ясно се чуваше шум от стъпки. Вървяха поне двама. Бяха вече по-близко, дочуваха се откъслечни думи от разговора им. Девојката трепна и бързо се отдръпна от мен. В тъмното само чух как се промуши през някаква дупка в преградата в сайванта. Онези се спряха, известно време се послушваха в тишината; момичето изчезна в непрогледния мрак и само онзи в ъгъла хъркаше по-силно от преди.

Най-накрая вратата на сайванта се отвори, някой хвърли сноп светлина от фенерче, в другата си ръка държеше пистолет, подир него нахълтаха Харнаш и още един член на бандата. Бяха пияни. Грабнах автоматa на Гриф, който лежеше до мен в сеното, и скочих на крака.

– Какво сте се разтръбили? – подхвърлих към главатаря. – Чух ви от километър...

– А ти вчера малко аларма ли вдигна? – озъби се Харнаш.

– Къде е Маришка? – изломоти Шатан.

– Аз да не съм ѝ пазач? Твоя си е!

Шатан описа с фенерчето дъга, видях зад преградата двете свръзки, спяха в сеното. Маришка беше свила крака под брадата си, а Зошка се протягаше, като че ли току-що се е събудила.

„Една от тях беше – рекох си, – но коя?“

И започнаха да говорят в един глас, прекъсваха се, Шатан с мъка овладяваше пианското си хълцане. Залепих се за Харнаш, подкачах го защо каза, че и аз съм вдигал аларма вчера. Оказа се, че съм пял песни на Националните въоръжени сили от Швентокшиските планини, после на английските командоси и най-накрая съм напусвал Грожни¹⁸. И той бил пиан, закачил ме и за малко не се стигнало до бой.

– Ако не бях аз, щяхте да се хванете за шията – говореше Харнаш. – Ти не отстъпи и добре направи, с Грожни трябва по-строго, той има тук – той показва мускулите си, – а главата му е празна. Само на мен ми има страх. Не съм сигурен дали щеше да го надвиеш, макар че и ти не си слабак.

След думите на Харнаш изпитах неопишуемо облекчение. Малко е да се каже облекчение, придобих вяра в себе си – дадох си сметка, че дори и толкова пиан съм в състояние да играя ролята си пред бандата. Ако някой ме бе събудил през нощта и ме беше попитал за фамилия, име, псевдоним, щях да кажа, без да се замислям, тези, които ми налага-ше легендата, а не моите истински данни за самоличност. Вече не се съмнявах, че точно така е протекло всичко.

„Но сигурно няма да си призная пред Стария за това «прекъсване на биографията», едва ли ще ме похвалят“ – помислих си. В такова положение противникът лесно можеше да разгледа картите ми. А сътрудникът на контраразузнаването не бива да допуска да се стигне дотам. Оба-че можеш ли да предвидиш какви ситуации ще възникнат, ако нямаш възможност да влияеш лично на това възникване?

Шатан вдигна до устата си лявата ръка, по нея имаше следи от кръв.

– Какво е станало? – попитах.

– На оня му избихме зъбите – обясни Харнаш, който най-се държе-ше от всички. – Мръсникът заслужаваше куршум в челото, но не исках да вдигам шум. Ако не беше той – главатарят посочи Шатан, – кой знае дали оня нямаше мен да гръмне.

Харнаш бръкна в джоба си и извади пистолет.

– Взех му тетето – каза. – Нали нямаш сега оръжие, на ти, ще ти върши работа.

Командирът на бандата се приближи до мен с несигурна крачка и ми подаде оръжието. Шатан дрънкаше пиански втели-некипели, но от

18. Страшния. (Б. пр.)

думите му разбрах, че на сватбата срещнали пазач от не знам къде си, който се спречкал с тях. Шатан му избил няколко зъба, а Харнаш му взел пистолета, оставяйки го жив.

– Нямаше ли резервен пълнител? – попитах.

– На колене молеше да му подарим живота. Обеща, че след една седмица ще обяви, че си е изгубил пистолета... На никого не можеш да вярваш... Аз щях да го гръмна – говореше с пиянски глас Харнаш, сякаш даваше обяснение пред самия себе си, – ама трупът щеше да разгони сватбата, пък ние искахме да се повеселим.

„Слава богу“ – помислих си, скривайки пистолета в джоба си.

– Добре си направил, иначе щеше да се вдигне излишен шум – казах на атамана. – А нали след три дни е срещата с нашите, по-добре е ДС да не ни тъпче по петите.

Особено добре помня първите срещи с бандата. И до днес те са живи в паметта ми. От следващите дни, които преживях там, си спомням само по-характерните случки, силните преживявания и финала на акцията, който никога няма да забравя.

След почти двацет години разгънах досието с материалите за разбиването на бандата, отдавна съхранявано в архива. Вече ми беше трудно да възстановя по памет много подробности, местата на срещите или хронологичното подреждане на фактите. Прегледах моите тогавашни рапорти, писани в телеграфен стил, набързо, като донесения от бойното поле. В тях не беше отразен вторият план, изграден от моите лични впечатления и преживявания. Бях представил сухо и лаконично резултатите от постепенното проникване в тила на врага, разкриването на нелегалните канали, които толкова дълго време доставяха на бандата животворни сокове, осигуряваха нейното съществуване. Все пак в паметта ми бяха останали, може би понякога моментални, фрагменти от личните възприятия, които в известен смисъл бяха изкристализирали и се свързваха в поредица от повече или по-малко ясни картини, образуваха някаква логична цялост, преминаваха пред очите ми като на филмова лента. Тези картини тук и там само привидно не са свързани помежду си, защото, макар и накъсани, те представляват нишката, която водеше към целта, към финала на разработената с толкова усилия оперативна игра.

Пак сменихме мястото на укриване. Напуснахме сайванта още при зори. Харнаш се опасяваше, че тяхното нахълтване на сватбата и обезоръжаването на пазача ще насочат преследвачите по следите на бандата. Рано или късно щеше да се разбере, че са му взели пистолета.

Преди да тръгнем, поглеждах ту към едното, ту към другото момиче, опитвах се да разбера коя от тях ме беше посетила през нощта. Не прочетох няма потвърждение в ничии очи. Подсъзнателно се връщах към мисълта, че ако се сближа с някоя от тях и успея да я спечеля, кой знае дали не бих я склонил към изповеди, които да ми бъдат полезни в по-нататъшните контакти с бандата в още неизвестните, трудни за предвиджане обстоятелства. Обаче не знаех коя от тях е била. Нито една не се издаде – нито с дума, нито с жест. „Не, не си струва рискът – помислих си накрая. – Ако някоя от тях наистина ми е хвърлила око, пак ще дойде.“ Отказах се засега от празни предположения, реших от този

момент нататък да бъде много мил и с двете. Не ми се удаваше особено.

„Пак късмет, че тогава не ме завари с нея Харнаш или Шатан, само това липсваше, такава история би опънала отношенията ми с единия от тях“ – това беше окончателният извод, с който сложих точка на това приключение.

Впрочем няха много време за догадки. Още същия ден Харнаш отпрати Зошка и Маришка да си вървят.

Чоршин остана далече зад нас, вървахме в посока на Скомелна. От разговорите на „Вярусите“ се ориентирах, че те имат там великолепно законспирирана квартира. Гриф щеше да ни търси в Чоршин, сега беше останал без връзка. Налагаше се да бъде уведомен къде да ни търси, когато се върне от Буковина – Зошка и Маришка получиха тази задача. Те вече тръгнаха, когато Харнаш си припомни още едно поръчение:

– Разбери какво търсеше ДС тогава в Чоршин – нареди той на Зошка.

Изпратих с поглед свързките, Докато не се скриха зад хълмчето. Вървах така, сякаш се връщаха от среща със своите либета, овчари на пасищата.

Конспиративната квартира ми направи силно впечатление. Струваше ми се, че опознавам едно от най-важните скривалища на бандата. От тук тръгнаха каналите, които водеха до най-важните сътрудници на „Вярусите“ по места. Пристигнахме на смръчаване. Харнаш положи всички усилия бандата да се промъкне незабелязано в изградената на края на селището вила. Именно тук те се притаяваха в най-напечените ситуации за дълго време, укривайки се като лисица в дупката си, когато я преследва хайка.

Кой би могъл да допусне, че от мазето на тази ненабиваща се в очи вила в местен стил има таен тунел до бункера, в който можеха да се сместят най-малко десет души? Всъщност това не беше бункер, а просто идеално скривалище. Втори, добре замаскиран изход водеше до изкопаната край къщата яма за картофи – такава, каквато може да се види в почти всеки селски двор по тези места.

Тук щяхме да чакаме връщането на Гриф, а след това щяхме да тръгнем за уговорената среща. Все още неспокоен, Харнаш все пак реши да установи пряка връзка с „онази група“. Тогава все още не знаех докъде ще стигнат неговите предохранителни мерки.

Стопанинът на вилата – възрастен, посивял мъж в износен, но безупречно ушит костюм от английски плат – ми се видя от пръв поглед опасен партньор. Харнаш разговаря с него дълго на четири очи. После

поканиха само мен на вечеря горе. Така се запознах с господин Анджей, който сътрудничесе на нелегалното движение от години и предоставяше убежище на бандата. Харнаш вече му беше разказал някои неща за мен. Поприказвахме си над гарафата с домашен плодов ликьор – той, бившият военен от Националните въоръжени сили, и аз, „човекът на Бохун“ от Швентокшиската бригада, понастоящем прехвърлен от Запад представител на тези, чието завръщане така горещо очакваше господин Анджей.

Харнаш държеше на мнението на господин Анджей, не се намесваше в нашия разговор, но слушаше внимателно. Останах с впечатление, че тази беседа още повече убеди главатаря на бандата, че аз съм „човек от отвъд“.

– Комунистите ми отнеха богатството и положението, останаха ми само тази вила и Иза, моята дъщеря, която сега следва в Краков, е, и надеждата, че нашето дело ще победи – каза ми за „лека нощ“ господин Анджей.

Срещата на планинската поляна Поташня беше през следващата нощ. Харнаш я очакваше с тревога, въпреки че се опитваше да не я показва. Аз също. Главатарят изпрати някъде през нощта Шатан и Грожни, преди това дълго разговаря с тях, обясняваше им нещо, даваше им нареждания.

Рано сутринта се върна Гриф. Зошка го беше открила в Чорцин, беше му предала, че през оная нощ оперативната група на КВС е организираща хайка, претърсили били две села, обаче в друга посока, към Неджица. Харнаш изкоментира, че са „тръгнали слепешката“, значи никой не ни е издал. Случилото се беше благоприятно за мен. Върнах на Гриф автоматата му, не чаках той да ми напомни, остана ми pistolетът ТТ, заграбен от пазача. До нашите сигурно вече е достигнала вестта за това. А може би пазачът не е докладвал от страх пред отмъщението на Харнаш?

Гриф беше изпълнил задачата както трябва: беше установил контакт, беше уговорил моята среща след десет дни в Буковина до пощата, бяха уточнили също паролата и разпознавателния знак. Свещеникът, който ръководел организацията, първоначално се страхувал, колебаел се дали изобщо да установява връзка. Изповядал Гриф и после му казал, че няма сам лично да дойде на уговорената среща, но ще изпрати упълномощено да разговаря лице. Гриф го бил убедил.

Крчка по крчка навлизах все по-дълбоко в тила на врага. До срещата в Буковина оставаха няколко дни, а утре предстоеше път с бандата до Поташня. Как да ускоря ужасно бавно отминаващото време? Как да

разбера какво ще стане? Това разяжда нервите...

Късна вечер. Отседнахме край овчарски колиби на Турбачик. Чак тук към нас се присъединиха Шатан и Грожни, които главатарят беше изпратил някъде от явката. Харнаш дръпна Гриф настрана и проведе с него дълъг разговор. Улових няколко откъслечни изречения, от които се досетих, че уговарят по-солидно от обикновеното обезпечаване на срещата край изгорялата къща на горския пазач.

Вечеряхме. Някой измъкна манерка. Харнаш категорично охлади мерациите му:

– Днес никаква водка!

Той обяви повишена бойна готовност, нареди всички да проверят оръжието си. Наблюдавах го зорко. Нямаше съмнение, че преживяваше днешната нощ предварително, че въпреки всичко се опасяваше дали първата среща с хората от „онази група“ няма да донесе изненади. Най-сетне даде команда за тръгване.

На мястото на срещата отидохме Харнаш, Шатан и аз. Останалите под командването на Гриф заеха с картениците позиция наблизко. Командирът на „Вярусите“ съобщи на всички получената в инструкцията парола за случай, че неочаквано срещнат онези.

Чакахме край изгорялата къща. Чакахме повече от два часа – без резултат. „Онази група“ не идваше. Харнаш беше нервен. Аз се стараех да ги задържа възможно най-дълго. Скоро щеше да се развидели, по-нататъшното чакане беше опасно, а може би и безсмислено.

Командирът на „Вярусите“ свирна веднъж, два, три пъти – това бе уговореният знак: оттегляме се. Поизчакахме, докато другите членове на бандата се присъединят към нас – тези, които охраняваха мястото на срещата.

Когато се връщяхме по същия път, вече почти разсъмваше. В сивотата на утрото забелязах в ниското под нас няколко въоръжени мъже, вървяха край потока към поляната.

– Тези може би са наши? – спрях Харнаш.

В същия миг от храсталците излезе втора група, общо петнайсети-на души.

– Да, наши са – потвърди той, – но не са от оная група, а просто нашата охрана. Моята мрежа също трябва да действа.

А, ето защо беше изпратил от конспиративната квартира Шатан и Грожни! Те бяха мобилизирали своите сътрудници, които рано сутринта ще излязат на полето и пасищата като жители на околните села. И това също се нарича въоръжено нелегално движение – законспирираният,

опасен тил на бандата.

Вече в явката успокоеният и усмихнат Харнаш ми каза уж на шега:

– Ако това беше ДС, със сигурност щяха да дойдат, нямаше да провалят срещата.

Защо Стария назначи среща, която не се състоя? Нищо не разбирах. Нетърпеливо очаквах поредната поща от „щаба“. Сега Харнаш мен ме вземаше на подбив.

– Иди при врачка – повтаряше моите думи.

Пак бяхме в бункера под вилата. Тази вечер Харнаш и Шатан се изпариха. Господин Анджей обичаше разговорите с мен. Покани ме да чуем предаването на „Гласът на Америка“ и на чашка ликьор.

– Помагам на „Вярусите“ като всеки, който се бори с комунизма – започна той, запалвайки „Кемъл“. – Но поставих на Харнаш условието никой да не научи за това скривалище. Днес на хората не може да се вярва. Това положение няма да трае дълго, една атомна бомба, и Москва ще бъде изметена от лицето на земята. Само дано американците се решат да ударят колкото се може по-скоро. Изтърпяхме окупацията, ще изтърпим и демокрация, но от двете злини бих предпочел първата.

От радиото долиташе приглушеният глас на говорителя. Радиостанцията предаваше последния информационен бюлетин. Наближаваше полунощ. Моят събеседник погледна неспокойно часовника си.

– Моята дъщеря пристигна – каза ми той. – Във ваканция е, токущо пристигна от Сопот. Изпратих я в Рабка, за да ви донесе пощата от Казек, отдавна трябваше да бъде тук. Вие познавате ли Казек, човека, който ръководи разузнаването на мрежата на Харнаш?

– Разбира се – отговорих, – но само по име, не лично. Аз трябва повече от вас да избягвам да демонстрирам лицето си, това е най-важният принцип на конспирацията.

От десетина минути вниманието ми привличаше снимка в кръгла рамка. Вглеждах се упорито в лицето на младото момиче на снимката. Бях убеден, че някъде съм виждал това лице, овалът на лицето ми беше познат, познавах гримасата на устните, формата на очите... Заблуждавах ли се? Вече исках да попитам коя е тя, когато разговорът ни беше прекъснат от шум на колела. Някаква кола спря пред вилата. Господин Анджей скочи и изтича на верандата.

– Иза е – рече с облекчение, сядайки пак на масата. – Тя си има ключ...

Вратата на стаята се отвори и на прага застана момиче със загоряло от слънцето лице в костюм от шотландска вълна в деликатно сиво-синьо

каре.

– Не се сърди, татенце, върнах се с файтона, дори не бях забелязала, че е толкова късно, срещнах един познат и малко се позабавихме в „Под звездата“.

Не беше трудно да се разбере, че разглезената дъщеричка може да си позволи много неща. Пийнала, едва сега ме забеляза.

– О, имаме гост – каза и ми подаде своята поддържана ръка. – Но ние се познаваме, само че откъде? – Тя ме загледа втречено, като че ме премерваше с поглед, кокетно тръсна глава, позамисли се за миг и току си спомни карнавала в Студентския дом на площад „Яблоновски“ в Краков.

– Как попаднахте тук? Тогава май с вас пихме брудершафт, чудесно се забавлявахме. Татенце, не пий толкова много, остави нещо и за младежта – каза тя, вдигайки чашата на господин Анджей.

Как съм могъл тогава, на карнавала, да допусна, че бегло познатото маце с дълги кестеняви коси ще ме постави някога в толкова неудобно положение?

Сутринта Харнаш се върна в конспиративната квартира. Господин Анджей му връчи донесената поща. Опознавах следващите звена от мрежата: Казек от Рабка – шеф на разузнаването на мрежата, познаваше го Зошка, а също и Иза.

Момичето се отнесе към мен като към стар познат, дори нещо повече... Твърдеше, че е достатъчно някой да ти харесва, за да... Разказа ми вица, че само полякините казват „след това“: „Как ще те погледна сега в очите, какво ще си помислиш за мен?“ В подобно положение американките казват: „Хелю, момче, как всъщност ти е името?“

– А аз мисля – прибави Иза, – че животът трябва да се приема такъв, какъвто е, не е ли достатъчно, че някой ти е симпатичен? Чувствувам се американско момиче!

– Права си, съвременната любов е освободена от мита. Но ти си запомнила името ми, значи или си полуамериканка, или само се изхвърляш.

– Тогава в Краков говореше другояче – отвърна Иза.

„Колко добре стана – помислих си, – че и като Сковронски си останах Мариан.“

Този път майор Мачей се беше показал щедър – беше изпратил както винаги зашифрована инструкция плюс нова финансова инжекция и вестници. Шефът на щаба ни уведомяваше, че капитан Антони заедно с патрула на групата от Бескидите не е успял да стигне в уречения час в

нашия район за срещата поради активизирането на ДС. Ще ни бъде съобщено допълнително кога ще се проведе следващата среща.

Майор Мачей питаше Харнаш дали неговата група ще има сили да се включи в една по-голяма акция на чужд терен. Разузнаването на „щаба за диверсии“ разполагало с точна информация кога се превозват парите за банката в Тарнув. Майорът изискваше с най-близката поща да дадем отговор дали групата ще приеме тази задача – тогава щабът щял да изпрати по-нататъшните инструкции.

Харнаш дълго размишлява над писмото на майор Мачей. Предчувствах, че няма да посмее да се включи в подобно мероприятие.

– Моите хора не са свикнали да действуват в градски условия, може да се провалят. Да беше тук, в нашия район...

– Прав си – казах аз, – рискът е прекалено голям, впрочем, това не е заповед, а само предложение на майора.

Красавицата Иза предаде в Рабка отговора, който свързката щеше да занесе в Краков.

След няколко дни напуснах „Вярусите“ – пътят ми водеше към Буковина, където предстоеше уговорената от Гриф среща с представителя на все още почти непознатата ни организация. Предварително се радвах, че оттам ще мога да отскоча до Краков.

Попадайки в този курорт, се почувствах като човек, дошъл от джунглата в голям град. Красивата полска есен беше привлякла много почиващи. Преодолях, макар и с вътрешна борба, огромното си желание да вляза в гостилницата и да изям един нормален обяд. През прозореца ѝ се носеха тъжните звуци на цигански оркестър. Нормален ресторант, нормални хора – тук животът си течеше безгрижно, в безумен контраст с това, което аз преживях през последните дни. Впрочем едва ли можех да се покажа някъде с дрехите, които имах на гърба си.

На срещата до пощата дойде мъж на средна възраст. Разменихме паролата. Още от първите му думи разбрах, че произхожда от тукашните места. Хвърли ми малко подозрителен поглед. Трябваше да му обяснявам надълго и нашироко кой съм, чий представител съм, той си мислел, че съм от бандата, с която те поддържали само бегли контакти. Представих му се със същата легенда, която използвах и пред „Вярусите“.

Така установих връзка с нелегалната организация, която се наричаше „Селска самоотбрана“. Ръководеха я някакъв свещеник и мъжът, с когото разговарях. Те не искаха да се свързват с бандата, но упорито настояваха за контакт с чужбина. Разчитаха, че Миколайчик ще им

изпрати средства за финансиране на „дейността“. Уговорих следващата среща и с това моята роля приключи.

Пак бях в Краков. Надявах се да остана тук поне няколко дни. Имах нужда да си отдъхна. В службата не биваше да се показвам. Избягвах всички свои познати. Прошмугвах се по улиците като престъпник. На всяка крачка чак до престараване поддържах легендата за себе си като човек, живеещ нелегално.

Стария беше заминал някъде. Чаках в „моята“ стая, която наемах като Мариан Сковронски. Появи се моят началник. Показа се, че се налага още следващия ден да се върна в бандата. По време на моята среща в Буковина свръзката на „шаба“ им занесла нови инструкции: срещата с „онази група“ била насрочена на същото място след два дни. В ролята на капитан Антони щеше да пристигне поручик Леон. От десетина дни се готвел за тази роля. Групата наши сътрудници, които като хора от „онази група“ тръгнали от Краков за предишната среща на Поташня, се заблудили в планината и не достигнали до поляната. Представям си какво ги е правил Стария после!

– Няма значение – рече началникът ми. – Съвсем ясно беше, че Харнаш ще приеме с подозрение първата среща с непознатата група. Колкото повече общи операции проведем, толкова повече главатарят на бандата ще ни приела без резерви.

– А как ще открия бандата? – попитах аз.

Бях се уговорил с Харнаш да се видим чак след четири дни, а срещата с „онази група“ беше за утре Най-малкото желателно беше да присъствам на нея.

– Ще отидеш – взе решение моят началник утре на обяд в бар „Зачише“, както обикновено там ще чака свръзката на „Вярусите“. Тя ще те заведе.

Разговаряхме с него няколко часа. Отчетох се за пребиваването в бандата, предадох му получената информация, споделих впечатленията си. Моят началник беше опитен в конспирацията, по време на окупацията е бил командир на един от отрядите на Армия Людова. От първите дни след освобождението работеше в нашата служба, беше сред първите, които бяха подели борбата с бандите, ръководеше работата в този сектор най-напред в района на Нови Сонд, а после в Краков. Учих се от богатия му опит. Заедно със Стария той беше разработвал операцията против „Вярусите“

Връзката с бандата от Буковина щеше да поддържа някой друг. Предадох всички данни за по-нататъшния контакт с нея.

След това до късно през нощта седяхме с Юзек ръководителя на нашата секция, за да обсъдим подробностите на плана за оперативната игра и поведението спрямо бандата.

В края на разговора Юзек ми подаде някакъв лист който извади от чантата си.

– Погледни нещо интересно, заловихме агент на западното разузнаване. Прехвърлили го в Полша преди две седмици.

Зачетох.

„Ян Валицки, син на... призна, че фактически се нарича Курт Семер. Роден е в Шльонск. Служил е във вермахта, след края на войната не се е завърнал в родното си село. Знае добре полски език. В американската окупационна зона в Германия бил завербуван от чуждо разузнаване. Веднъж вече е бил прехвърлян в Полша. Тогава задачата му е била да установи контакт с диверсионната група на Швентокшиската бригада от НВС, която действувала в района на Келце. Групата била разкрита и членовете ѝ арестувани, преди той да достигне до целта. Курт Семер се върнал на Запад по канал за прехвърляне през границата...“

– Прочети също неговите показания и описанието на канала за прехвърляне – каза Юзек. – Може да са ти полезни в разговорите с „Вярусите“.

„... След преминаване на полско-германската граница край Гьорлиц стигнах до Любен – разказваше шпионинът. – Там си купих билет за Готбус. Според инструкцията не биваше да купувам билет за влака непосредствено от граничната гара до Берлин. Това би могло да събуди подозрението на властите. Влаковете се контролират. В Любен отидох при един местен човек, казах паролата и той ми даде документи, германски документи с моя снимка. Без пречки стигнах до Берлин–Остбанхоф, а оттам – с метрото до Западен Берлин. Инструкцията подчертаваше, че там трябва да се движа по улиците в посока, обратна на уличното движение. Така се избягваше опасността някоя кола да ме застигне до тротоара и да бъда отвлечен от хора, заинтересовани от това. В Берлин се кръстосват интересите на много разузнавания...“

– Защо ми даваш тези неща? – възмутих се. – Сега не ми вършат вече работа. Представих се с една легенда, трябва да я поддържам.

– Чети нататък, ще видиш – поясни той. Плъзнах поглед по още няколко реда, но едва на другата страница открих следния фрагмент от показанията на агента:

„... Понастоящем бях прехвърлен в Полша със задача да установя контакт и да предам инструкции за действие, както и пари на

диверсионната група от Под-хале «Вяруси». Специалистите от разузнаването на «на Изток» в Западна Германия, които сега служат на американското разузнаване, са познавали предишния командир на тази група, служещ си с псевдонима Сребърни. По време на войната той сътрудничел активно на гестапо за разкриването на полските нелегални организации.

... С «Вирусите» трябваше да установя контакт на моста в Нови Тарг, служейки си с парола и разпознавателен знак. Когато се приближих до жената, която познах по зеления шал и боровото клонче в ръката ѝ – разпознавателния знак, за който ми бяха казали в западната зона на Германия, – и изрекох паролата, бях арестуван.

След изпълняване на диверсионните задачи в Полша трябваше да се върна по същия канал за прехвърляне през границата на Запад. В квартала Щеглиц в Западен Берлин, на «Шлосщрасе» до магазина за обувки «Саламандър», близо до ъгъла на «Цимерманщрасе», се намира ресторант, в който има явка за завръщащите се от Полша. Трябваше да отида при мъжа, обслужващ гардероба, и да попитам: «Идвала ли е днес Грета Фабер?» След отговора му «Не съм я виждал от петнайсет часа», аз трябваше да кажа: «Имах уговорена среща с нея в седемнайсет и петнайсет.» След това същият човек щеше да ме свърже със сътрудник на диверсионния център...“

Четях показанията на шпионина и не вярвах на очите си. Погледнах учудено ръководителя на секцията.

– Виждаш ли – пошегува се той, – треперим над теб, като че си фигурка от китайски порцелан. Подсигуряваме ти тила. Ако този агент беше стигнал до Харнаш, лошо ти се пишеше. Изпратихме на моста наше момиче, което чакаше търпеливо в дните, в които можеше да се появи „гостът“ от Западна Германия. На вид приличаше на твоята свръзка Зошка. Тя се приближи до Курт Семер така, както Зошка към теб, със същата парола и същия разпознавателен знак, с тази разлика, че онази те заведе при бандата, а тази предаде шпионина направо в нашите ръце. Не помня откога не съм виждал човек с толкова учудена физиономия, каквато имаше агентът, когато разкрих картите си пред него. Курт Семер каза всичко, което знаеше. Изхождаше от предпоставката, че шпионинът или не казва нищо, ако няма доказателства против него, или казва всичко, тогава може да разчита на снизхождение. Той избра втория вариант.

На другия ден отидох на срещата със Зошка в бар „Зачише“. Тя не успя да скрие радостта си, че съм дошъл точно аз. Очакваше свръзката

на шаба, която не ѝ харесвала, била много мълчалива. „Не можеш да ѝ се сърдиш за това – обясних ѝ, – конспирацията си има свои закони.“

Още същата вечер отново бях в бандата.

Непрогледна нощ, буквата гора шумолеше над нас, часът беше два след полунощ. Харнаш, Гриф и аз чакахме близо до мястото, където Розтока се влива в Конина – при сливането на двата планински потока. Шатан и останалите се бяха притаили недалече. Този път главатарят на бандата беше по-спокоен, вече беше свикнал с мисълта за срещата.

Те дойдоха отдолу, край брега на потока. Няколко мига на напрежение – разпознаване, размяна на паролата. Наистина са те.

Бяха четирима – трима от групата на Диск и капитан Антони, адютантът на шефа на шаба. Неговата роля играеше Леон, стар служител на нашия отдел. В нощната тъмница трудно можех да различа дори лицата на хората, дошли на срещата. Всички бяха с убедителен вид и играеха безупречно ролите си.

Антони разговаря с Харнаш само в мое присъствие. Бил дошъл по нареждане на майор Мачей, за да обсъдим подробно важния въпрос да се предаде на „Вярусите“ една радиостанция, чрез която да се поддържа връзката на шаба с ръководния Център на Запад. Повече от час трая лекцията на „адютанта на началник-шаба“ как трябва да се държи групата, охраняваща късовълновата радиостанция, как трябва да се избират местата за укриване, как да се замаскират следите от ДС...

През това време хората от групата на Диск разговаряха с Гриф. Към тях се присъедини и Шатан. Гриф беше във възторг от разказа на един от „онази група“, който преди месец бил „прехвърлен“ от Центъра на Запад в нашата страна. Прекарал там няколко месеца, преминавайки обучение по диверсионна дейност. Гриф проявяваше огромен интерес към възможностите за прехвърляне през границата. Той не знаел, че шабът разполага с такива възможности. Запали се по тази идея. Разпитваше хората на Диск какъв е начинът да попаднеш на такъв курс за обучение, от кого зависи – въпросите му няхаха край.

Харнаш се съгласи да приеме радиостанцията. Постави обаче условието освен радиотелеграфиста в групата да не идва никакъв външен човек. Капитан Антони се уточни с него, че часът и мястото за предаването ѝ ще бъдат съобщени след известно време по нормалния път за връзка.

Призори патрулът от „онази група“ тръгна обратно – в посока на Бескидите.

Следващите дни преминаха без значими събития. Прехвърляхме се

от една конспиративна квартира в друга, изпълнявахме някои дребни поръчения на „щаба“, които донасяха свръзките. Все по-добре опознавахме организационните звена на мрежата от помагачи на бандата. Времето работеше за нас. Сближих се с Харнаш и неговите хора, с всеки изминал ден бандата ми гласуваше все по-голямо доверие.

Гриф много пъти се връщаше към своя разговор с хората от групата на Диск. Хвърленото зърно започваше да покълва. Заместник-главатарят на бандата беше съблазнен от перспективата за евентуално прехвърляне в чужбина. Не един и не два часа разговаряхме с него на тая тема, разказвах му впечатленията си от моя живот на Запад, говорех за програмата на обучението в Центъра, за възможностите да се получи повишение в офицерско звание. След известно време дори Харнаш започна да се интересува от тези въпроси. Той гледаше с неодобрение явните мераци на Гриф, който съвсем недвусмислено се гласеше да постави въпроса пред щаба. Не започвах по собствена инициатива тази тема, да не би Харнаш или Гриф да си помислят, че ги агитирам за такова заминаване.

Една вечер седяхме двамата с Гриф до изоставената овчарска колиба под връх Горци. От затихналата гора се разнасяше гугукането на гургулици. Завладяха ме отдавнашни спомени. Тогава бях на почивка в Долни Шльонск. Запознах се с едно момиче от Варшава. Имаше неотразим чар, почиваше в същата станция. Ходехме заедно на далечни екскурзии в гората. Сядяхме в прелестното кътче край езерото, в което се вливаше планински поток. Целувахме се, гургулиците гугукаха също както днес. Тя казваше, че никога няма да забрави тези дни. Отпуската свърши, но в паметта ми остана гласът на дивите гълъби...

Гриф почисти пистолета си, сглоби го и започна:

– Отдавна имам намерение да се прехвърля на Запад. След смъртта на Мшчичел Сребърни пое командването, тогава отрядът се раздели на две групи. Тешчова¹⁹, брат му и Перелка²⁰ се отделиха от вярските и образуваха самостоятелна група – „Зожа“²¹. Решиха да преминат границата през Чехословакия за Австрия. Аз трябваше да тръгна с тях, но нещо ми попречи. Те преминали границата близо до Клодзк с оръжие в ръка. Не познавали терена и били обкръжени от чешката ДС. Двама загинали, двама били заловени живи, след което ги предадоха в Краков. Осъдиха ги на смърт. У тях намерили списък на извършените от бандата смъртни

19. Тъщата. (Б. пр.)

20. Перличката. (Б. пр.)

21. Зора. (Б. пр.)

присъди, повече от трийсет... Ако и аз бях тръгнал, сега щях да лежа два метра под земята...

Гриф замълча и се загледа в мен. Уплашените гургулици отлетяха в гората.

– Но прехвърлянето по канал е нещо съвсем друго, нали? – попита той.

– Естествено. Трасето за прехвърляне и конспиративните квартири се обезпечават от наши хора – отвърнах.

Не мина много време и Харнаш сам заговори за прехвърляне през границата. Направо ме попита дали майор Мачей би се съгласил да заминат за чужбина той и още един или двама от групата, понеже „двама или трима винаги по-лесно се справят“.

Посъветвах го да изпрати по този въпрос писмо до „щаба“. Помогнах му да го редактира. Той пазеше, доколкото се ориентирах, цялото начинание в тайна от Гриф.

– Дали наистина след такава школа веднага ще ме направят офицер? – попита ме веднъж главатарят на бандата. Знаеше си, че при досегашните условия няма да издържи дълго конкуренцията на по-интелигентния Гриф.

Зошка занесе предложението на Харнаш на една от срещите в Краков. След седмица дойде отговорът, че съществуват известни възможности. Харнаш предложи кандидатурата на Шатан, своята и ако е възможно, на Гранджак. Гриф все още оставаше в неведение за тази задкулисна игра, затова пък аз бях „доялен“ към главатаря, благодарение на което си спечелих неговата симпатия в още по-голяма степен.

Дните течаха. Операцията назряваше лека-полека – като ябълка, която сама пада от дървото, след като узрее.

След известно време майор Мачей ме извика в Краков. Заминах. В същото време Харнаш бе уведомен, че той, Шатан и Гранджак са били одобрени за обучение в Центъра на Запад.

Следващия ден се върнах, подготвен от Стария за окончателната партия от играта. Най-сетне!

Чакаха на Старе Верхи – цялата банда в пълен комплект, както винаги в пълна бойна готовност. Най-напред видях Гранджаж: седеше под дървото на същото място, където след срещата с фалшивия патрул от КВС проведох острия разговор с Харнаш. Колко отдавна е било това, казах си, макар че бяха минали само няколко месеца. За сравнително краткото време бях натрупал толкова много преживявания. Сега ми е трудно да определя категорично кои от нашите действия допринесоха в най-голяма степен за преодоляване недоверието на главатаря на бандата. Според мен най-важна роля изиграха първите две срещи с бандата. Може би защото те оставиха у мен най-силни впечатления.

Дори докато вървах към Старе Верхи, не ме напускаше мисълта, дали Харнаш и избраните от него хора няма да се оттеглят от цялото това начинание. Виждах, че се колебаят, обаче бяха взели вече решение. И Стария се съмняваше независимо от подробно обмисления финал на акцията и чакащата наблизко група наши служители.

Както винаги Гранджаж беше преден пост. Щом ме забеляза, тръгна към мен. В кафявия граждански костюм и чанта в ръка никак не приличаше на онзи, когото познавах от месеци насам.

Значи не са се отказали, помислих си, гледайки костюма, далеч не по мярка, на кандидата за прехвърляне в чужбина. Малко по-надолу, в гората, се бяха разположили другите членове на бандата. Харнаш и Шатан, също облечени „по градски“, бяха готови за път. Така бях привикнал с тяхното досегашно облекло, че сега ми изглеждаха смешни – съвсем като актьори, маскирани за някаква роля. И те не се чувстваха удобно, най-скован беше Харнаш.

Дойде денят, в който щеше да се реши съдбата на нашето начинание. Възможността да разделим „Вярусите“ на две групички ни даваше огромен шанс за бързото реализиране на плана на Стария за обезвреждане на бандата, без да се разкрива моята истинска роля. Трябваше да се съобразяваме с факта, че аз ще бъда нужен и при разкриване на вражеските звена от мрежата на „Вярусите“.

Вече бях изложил пред главатаря на бандата някои подробности от плана за прехвърлянето. Стария ми нареди да му съобщя най-важните препоръки в последния момент, та подозрителният Харнаш да няма време за размисъл. Не беше лесно да предвидим какво би могло да събуди

недоверието му.

Ако бях настоявал да се възползват от нашия „канал за прехвърляне“, несъмнено щях да срещна по-голяма съпротива. Те взеха решението самостоятелно. Срещата с капитан Антони и неговите хора наклони везните в наша полза. В разговорите с Харнаш аз се стараех да поддържам умерено неутрален тон. Не го уговарях, единствено създавах благоприятен климат, който да ги накара сами да наляпат въдицата. Много вечери им разправях за моя живот на Запад, задълбочавах легендата, донесена от Краков. Успях да изградя във въображението на щаба на бандата реална представа за сравнително безопасен път през границата. Споделях с тях как съм се връщал по „канала“ в Полша през Западен Берлин, Източна Германия и нашата граница. Капка след капка им преливах информацията, която да създаде у Харнаш и Гриф убеждението, че такова прехвърляне е много перспективно.

Непредвидена помощ получих от Гриф. Той се запали по тази идея, неведнъж ме питаше дали майор Мачей би приел неговата кандидатура, непрекъснато се връщаше към същата тема. Харнаш не гледаше с добро око на намеренията на Гриф, а това облекчи значително моята задача.

Придържах се към постановката на Стария, че най-напред трябва да заловим главатаря, чиято хитрост и опитът му можеха да затруднят обезвреждането на цялата банда.

Затова използвах съперничеството между Харнаш и Гриф, както и неблагоприятното положение на командира към своя заместник. Поддържан от мене, Харнаш не допусна да бъде поставена кандидатурата на Гриф за прехвърляне, уговори за това Шатан, на когото имаше най-голямо доверие. Предпочиташе той да му е под ръка. Гранджаж на няколко пъти сам се предложи, а аз подказах на Харнаш колко полезно ще е за командира да вземе на обучение на Запад най-младия член на бандата.

В плана за прехвърлянето, който изложих пред главатаря на бандата, влизаха няколкомесечно обучение в един от центровете в американската зона в окупираната Германия и завръщане в Полша. След това Харнаш щеше да бъде назначен за шеф на диверсиите в окръга, в който беше действувал досега. Тази перспектива беше съблазнителна и събуди амбициите му. Той разчиташе на офицерско звание и на това, че най-сетне ще се издигне безапелационно над Гриф, чиято интелигентност му действуваше на нервите.

На Старе Верхи беше много оживено. Наблизо минаваха няколко туристически маршрута, примамващи при хубавото време през този сезон много туристи. Харнаш искаше да избегне нежеланите срещи с

непознати хора, затова, щом се появих, веднага нареди на своите хора да тръгват.

По поляната край гората се насочихме към по-недостъпните части на планината. Вървахме към Явожина, далече от маркираните туристически маршрути. По-надолу, над извиващата се рекичка, в раздвояващата се долина под Турбач, се виждаха сградите на планинското селце Обидова.

Връчих на Харнаш и неговите побратими документите за самоличност, както и удостоверения за работа с фалшиви имена. Те бяха приготвени в Краков. Уверих тримата, че документите са изработени в легализационното звено на щаба за диверсии, че вече сме имали много случаи, когато такива бумажки, впрочем, изпълнени безупречно от специалистите, са спасили нашите хора от арестуване или са им позволили да се установят напълно легално в различни градове, въпреки че са били издирвани от ДС.

Харнаш изчете внимателно удостоверенията за работа, първо своето, а после и тези на Шатан и Гранджак. Като че с недоверие разглеждаше старата окупационна лична карта със своята снимка.

– Самият аз си служа повече от година с такива бумажки – обърнах се към главатаря. – Неведнъж са ме проверявали и нито веднъж те не са будели нито съмнения, нито подозрения. Да не говоря за майтапа с „патрула от КВС“, който вие ми направихте – завърших полу на шега.

Харнаш ме погледна изпод вежди, беше възбуден, знаеше, че само след няколко часа на уговореното място по шосето Закопане–Краков, в Обидова, край оградата на малката самотна черква ще спре кола, с която ще започне първият етап от далечния им път на Запад.

И аз този ден бях с изключително опънати нерви, поддържах разговора разсеяно. Стараех се да не се поддавам на общото нервно напрежение. Харнаш беше видимо по-различен от друг път. Непрекъснато подхвърляше изненадващи въпроси, които само привидно нямаха връзка помежду си. Но от тези въпроси ми ставаше пределно ясно, че той не престава да преценява какво може да ги срещне по пътя. Опитвах се да разсейвам съмненията му.

В една точка теченията на нашите мисли се събираха. Но колко се различаваха те едно от друго! Той, винаги пресметлив и бдителен, преценяваше какво може да ги заплашва, стараеше се да предвиди евентуалните капани. Аз от своя страна упорито се опитвах да разгадая мислите му, преценявах какво би могло да предизвика недоверието му, тревожех се дали с поведението си няма да ни поднесе неочаквана изненада, с

която да обърне нашите планове на пух и прах.

На този етап успехът на нашата акция зависеше от много фактори. Сред тях бяха концепцията, разработена от Стария, моя началник и групата, работеща върху тази операция. В еднаква степен успехът зависеше от огромното усилие, взаимното разбиране и нервната издръжливост на хората – в момента, когато ще се наложи да се действа.

Давах си сметка, че дори при най-съвършеното разработване на плана за акцията някаква дреболия може да попречи в реализирането ѝ независимо от нас, изпълнителите.

Наблюдавах Харнаш, отговарях на неговите въпроси, които често се кръстосваха с въпросите на Шатан. Възбудата на главатаря се предаде и на него. Дали бих могъл да предвия реакциите им по пътя, доста продължителен в тези условия? А ако ги подплаши някой непредвиден или незабелязан от нас детайл?

Още веднъж започнах да излагам най-подробно инструкциите на майор Мачей и легендата, свързана с различните етапи от пътя на Запад. Значително по-рано бях запознал Харнаш с препоръките на „щаба за диверсии“. Иначе той слепешката не би се включил в това начинание. Шатан и Гранджаж още не бяха посветени в подробностите. През цялото време, прекарано в бандата, прилагах именно тези принципи на конспирация. Инструкциите на „щаба“ обсъждах само с главатаря, евентуално с неговия заместник. На Харнаш това му допаднаше – като по-добре информиран доминираше над своите подчинени; това положение отговаряше и на моите интереси, понеже не се излагах на любопитството на цялата банда и по-лесно успявах да прокарам нарежданията на Стария. Приложих същия метод и сега, реализирайки една от последните задачи.

– Днес в полунощ – предавах информацията – ще отидем към Обидова и ще се скрием близо до старата черква край пътя. По това време там ще пристигне и ще спре санитарен автомобил на Бърза помощ. Шофьорът на линейката е сигурен наш човек; възложено му е да ни закара в подготвената конспиративна квартира в предградията на Краков. По време на пътя ще си служим с легендата, че колата на Бърза помощ ни кара като болни в Краков. Пътуването с подобна кола е най-безопасно. Милицията никога не задържа линейките на Бърза помощ. Дори случайна проверка от КАТ ще се ограничи само с шофьора и неговите документи. Колата, с която ще пътуваме, наистина е от автомобилния парк на Бърза помощ, а шофьорът ѝ също действително работи там, така че притежава всички пълномощия да се движи по този маршрут, както и да

превозва болни. Всички вие ще бъдете снабдени с добре изработени документи за самоличност. Трябва да научите наизуст персоналните си данни: име, фамилия, дата на раждане, местожителство и месторабота. В случай на нужда да можете да ги изрецитирате без запъване.

– Шофьорът сигурен човек ли е? – попита Харнаш.

– Да – отговорих аз. – Бил е използван много пъти за подобна работа и дори при по-трудни превози.

– Значи е проверен?

– Абсолютно сигурен е. Впрочем, той ще носи документ, че превозва до болницата в Краков четири лица. Имената им ще съвпадат с тези, които виждате в документите си за самоличност, плюс моето.

– А как стои въпросът с явката в Краков? – продължаваше да натиска Харнаш. – Не искам да се делим.

– Колата ще влезе в двора на къщата. Ще пристигнем около два часа през нощта. По това време целият град спи. Без да привличаме ничие внимание, ще ви въведе през задния вход в жилището, в което ще останете два дни. През това време шефът, майор Мачей, ще ви инструктира подробно и ще ви предаде пощата, която трябва да занесете в Центъра на Запад. После тръгвате по втория етап на пътя. Ще спрете в Долни Шльонск близо до границата. Третият етап включва прехвърлянето през германската граница. При вас ще дойде водач, с който ще ви запознае нашата свръзка от Краков. Този етап е сигурен, тъй като имате документи и никой не си дава сметка кои сте в действителност. С известен риск е свързано преминаването на границата, но за него отговаря вашият водач. А същият риск съществува и тук, в досегашния ви район. След преминаване на границата ще отседнете у един селянин в източната зона на Германия. Той сътрудничи на нашия Център. Неговия, адрес, името му и паролата ще научите от майор Мачей в Краков. Оттам ще продължите заедно със свръзката, която ще ви заведе в Западен Берлин. Чак там можете да си отдъхнете облекчено. Ще прекарате две седмици безгрижен отпуск и после – на диверсионния курс.

Гранджаж слушаше моите думи като приказка. Харнаш и Шатан гледаха да не пропуснат нито дума. Пак започнаха да задават въпроси, размишляваха усилено над казаното от мен.

– На думи изглежда хубаво – измърмори Харнаш.

– Колко дълго ще трае пътят? – заинтересува се Шатан.

– Най-много една седмица. Моята задача е приключена, когато пристигнем благополучно в явката в Краков, за вас отговарям с главата си пред майор Мачей. Нали говорихте – припомних им, – с нашите хора

от онази група, които са преминали по същия път. Няма основание за тревога.

„Само да знаеше, бандит такъв – мислех си в същото време, – че моята задача приключва именно там, където завършва и техният път... в Краков.“

Харнаш стана, приближи се до Шатан и двамата отидоха при Гриф и другите, които наблюдаваха края на гората. Останах сам с Гранджаж. Ако изобщо можеше да се говори за симпатия към тези хора, паднали толкова ниско на общественото дъно, до най-тежките престъпления, то отношението ми към Гранджаж наистина беше по-различно от това към останалите членове на бандата. Помнех неговата изпълнена с трагизъм изповед в явката край Чорщин. В споделеното от него откривах толкова дълбока човешка трагедия, че гледах на най-младия другояче. Обаче правосъдието е сурово...

Гранджаж изпроводи с поглед главатаря и когато она се намираще на безопасно разстояние от нас, ми прошепна:

– Господине! А аз ще мога ли оттам да изпращам колетни бащици, като тия от Запада, дето пращат в своите села и колетни, и долари в писмата си?

Харнаш бавеше заповедта си за тръгване. Прекалено дълго разговаряше насаме с Гриф. Бях нервен, но гледах да не го покачвам. Най-после тръгнахме, слънцето отдавна беше залязло, вървахме в мрака към шосето. Само час път имавме до черквата на хълмчето над Обидова. Харнаш и Шатан водеха, вървяха бавно и предпазливо. Аз поизостанах малко назад с Гриф, който вече почти се чувствуваше командир на „Вярусите“. Въръжен до зъби, той беше праметнал през рамото си лека картеница – досега я носеше Шатан, – а под мишница притискаше закачен на колан картечен пистолет. Тримата заминаващи бяха оставили автоматите и тежкото оръжие в групата.

Разговаряхме с Гриф полугласно. Уговорихме се, че ще се върна при тях на следващия ден. Срещата беше на познатата ми малка полянка под Любон. В най-близките дни Гриф трябваше да поеме от действащата в съседния район група късовълновия радиопредавател, обслужван от специално обучен радиотелеграфист. Така че моето толкова бързо завръщане при „Вярусите“ беше мотивирано с необходимостта да подготвя Гриф и неговите хора за отговорната задача – охрана на радиостанцията, нали тя беше главното звено от връзката на щаба за диверсии с Центъра на Запад. В най-скоро време майор Мачей щеше да ни уведоми кога и къде ще бъде предадена радиостанцията. Освен това аз се

договорих с Гриф, че на първо време ще запазим непроменени досегашните срещи на свързките в Рабка и Краков, докато двамата уточним нови контактни пунктове. Бях доволен – бъдещото сътрудничество с бандата ми беше подсигурено. Предполагах, че Стария, който преди така охлаждаше моя ентузиазъм за бързи действия, сам вече също така енергично ще се стреми към най-бързо приключване на акцията.

Отдалече дочух тихото бръмчене на автомобилен двигател. Придвижихме се малко по-нагоре. Харнаш, който все така вървеше най-отпред, ни даде знак да Спрем. Бръмченето се превърна в боботене, което ставаше по-силно с всяка секунда. Най-накрая иззад завоя се показа камион, тежко пълзящ по стръмнината. На завоя той хвърли сноп светлина върху ясно видимата сега лента на шосето. Седнахме край междата в сянката на една хвойна, чиито иглички болезнено бодяха ръцете ни. Гриф се наведе към мен:

– Черквата е ей там – прошепна, посочвайки няколко дървета на двеста-триста метра от нас от другата страна на пътя.

Камионът отмина посоченото място и изчезна в тъмнината. Погледнах светещите стрелки на часовника си.

– Още един час – казах шепнешком на Гриф. Той кимна мълчаливо. До нас прилекна Гранджаж. Харнаш и другите се бяха скрили до храстите близо до нас.

Изведнъж от тези храсти се откъснаха две наведени фигури, които се запромъкваха към черквата; след петнайсетина крачки ги изгубихме от очи, изчезнаха в тъмнината. Движението по шосето беше много слабо. Рядко се появяваше самотен автомобил, изчезващ бързо зад първия или втория завой.

След миг Харнаш приседна до нас под хвойновия храст.

– Изпратих двама души – рече. – Ще претърсят около черквата.

Той погледна нервно часовника си. Стрелките се движеха бавно, като че ли нарочно. Бяха минали само десет минути.

– Има време – прошепна главатарят на бандата сякаш на себе си и се загледа в тъмнината.

Нямаше луна. Над нас беше разпънат небесният свод – почти черен, осеян със звезди. И ветрец не подухваше – безоблачна лятна нощ. По пътя видях пак светлина от фар. Някакъв самотен мотоциклетист премина бавно-бавно в посока на Нови Тарг. Харнаш се загледа подир него, а после каза:

– Тук наблизко Оген приемаше парада на нашите отряди. Какво време беше! И аз бях на този парад...

Гриф извади от раницата си манерка с водка. Надигна я, отпи няколко глътки и я подаде на Харнаш, който си дръпна порядъчно. Аз се престорих, че също пия, но близнах само няколко капки.

– Абе имам лошо предчувствие – промърмори Харнаш. – Дай пак – обърна се той към Гриф и протегна ръка към манерката.

– Не пий много – обадих се. – По пътя трябва да си трезвен. Щом пристигнем, ще си пийнем добре.

„Ако се напие сега, ще стане свадлив – мислех си. – и ще ми създаде ядове в колата.“

И аз самият с удоволствие бих си пийнал в този момент, обаче знаех, че човек само се заблуждава в успокояващото действие на алкохола. Алкохолът притъпява реакциите. Точно сега трябваше да бъде трезв и владеещ се.

От мрака изплуваха фигурите на двама мъже. Грожни и Злом²² се връщаха от разузнаване. Вървяха съвършено безшумно, като котки.

– Нищо подозрително – докладва един от тях. – Черквата е добре разположена, заградена със зидана стена и скрита в сянката на дърветата. От другата страна на шосето има ливада, окосеното сено е събрано в копи. Малко по-надолу са разхвърляни къщи, тъмни са, хората спят. Обиколихме всичко отвсякъде, жива душа няма.

Харнаш пак си погледна часовника. Беше двайсет и три и двайсет. Изсвири тихичко през зъби. Цялата банда се струпва около нас. Както обикновено с нетърпящ възражения тон той нареди:

– Тръгваме на две групи. Най-напред ти – обърна се към Гриф – с тези, които остават. Ще заемете позиция с картеницата на ливадата, с лице към шосето. Разпръсни хората, нека се скрият в копите сено. После аз, поручик Хенрик, Шатан и Гранджаж. Ще прескочим пътя и ще се скрием на гробището до черквата. Щом автомобилът наближи и спре, до него ще отиде само поручикът, ще провери дали всичко е наред. А ти – пак заповед към Гриф – и твоите хора ще останете скрити. Няма да се показвате. Ама ако стане нещо, не жалете боеприпасите! Дънете с пълна сила!

Това бяха последните заповеди на атамана на бандата „Вяруси“. Харнаш се приближи до оставащите. Кратко сбогуване без емоции. Първата група тръгна към шосето. Харнаш подхвърли подир тях:

– Ще ви се обадя, както се уговорихме...

След тях ние преминахме през нивите с пистолети в ръка. Когато

22. Буцата. (Б. пр.)

бяхме на двайсетина метра от пътя, чух да приближава някаква кола. Светлината на фаровете разсече шосето. Автомобилът премина с голяма скорост и изчезна зад завоя. По формата на каросерията познах ситрое-на на Стария. Може би и той е бил в него. Да, със сигурност е бил в него. Не би издържал да седи сега зад бюрото си. Той винаги беше там, където имаше акция, толкова близо, колкото позволяваше ситуацията.

С няколко скока пресякохме шосето, стигнахме до оградата около черковния двор. Още един скок и бяхме вече вътре. Гриф и неговите хора не се виждаха никакви, бяха заели позиция на ливадата съгласно заповедта на Харнаш. Насочили към шосето дулата на автоматите, чакаха в бойна готовност.

Нищо не нарушаваше тишината зад черковната стена. Прониза ни остър хлад. Гъстите корони на старите липи закриваха небесния свод. В дъното на двора едва-едва се различаваха очертанията на дървената черква. Харнаш се озърташе нервно. Напразно правеше опити да проникне с поглед в господстващата наоколо тъмнина.

Притаихме се до оградата. Пак погледнах часовника си.

– Колко е? – попита Харнаш. Чувах само ускореното му дишане.

– Дванайсет без петнайсет – отговорих. Напрежението растеше с всяка минута на очакване.

Опрях глава до студения камък на зида. Шатан мърдаше неспокойно, държеше в ръка пистолета си. Харнаш също държеше парабела, готов за стрелба.

– Страшно е тук – прошепна Гранджаж.

Повече никой не се обади. Чакахме мълчаливо. Времето течеше ужасно бавно. Още десет минути... Шум на двигател. Наближаваше все повече. Шосето пак се освети от фаровете. Наведохме се през оградата. Но колата не забави ход, прелетя край нас с грохот.

– Частна кола беше – рече Харнаш, който пръв подаде глава.

Отново настана тишина. Полунощ.

– Часът на духовете – пошегувах се. Искях да разреда напрежението.

След десет минути пак се чу шумът на приближаващ автомобил. Двигателят му работеше тежко. Светлините се показаха откъм Нови Тарг. На трийсетина метра от черквата шофьорът намали скоростта, караше все по-бавно, после угаси фаровете и спря отсреща.

– Линейка – едва чуто се обади Харнаш.

Той стоеше до мен, скрит зад стената, с готов за стрелба парабел. И аз също държах в ръка моя петнайсетпатронен ФН. Малко по-нататък

виждах замазаните сенки на спотаилите се Шатан и Гранджаж.

Шофьорът излезе от кабината, вдигна предния капак, за да изглежда, че е спрял поради повреда. Огледа се, един миг се ослушва, а после изсвири няколко такта от тангото „Поздрави от планината“. Внезапно прекъсна мелодията и зачака. В отговор аз изсвирих следващите няколко такта от същия припев. Това беше разпознавателният знак.

Прескочих зида, здрависах се с нашия „превозвач“ и магнах на другите – вече бяха при нас. Скрити между колата и оградата, разменихме няколко накъсани фрази.

– Имате ли документи? – попита шофьорът.

– Да.

– Пистолети?

– Да – отговорих аз.

– Документите ви стигат. Дайте оръжието, ще го скрия – каза той. – Така е по-сигурно. Хайде, по-бързо – подканваше, като се оглеждаше към двете страни на шосето. – Някой може да дойде.

В същото време той отвори вратата на линейката, подканвайки ни да влезем. За пример пръв извадих пистолета си и му го дадох. Без да мисли, същото направи застаналият до мен Гранджаж. Скочихме в тъмната вътрешност на колата. Харнаш и Шатан останаха долу.

– Не се мотайте – изругах ги.

Не чувах за какво си говорят. Качиха се при нас. Шофьорът затръшна вратата, качи се в кабината и включи двигателя. Автомобилът тръгна. Малката лампичка под тавана се запали. В самия ъгъл беше седнал Янек – служител от нашия отдел в Краков.

– Здравейте! – рече той. – С Хенрик се познаваме, само с вас, момчета... – обърна се той към другите и подаде последователно ръка на всички.

Харнаш и Шатан се стегнаха, изненадани от присъствието на още един непознат човек в колата. Започнаха да изследват с поглед вътрешността на линейката – от едната страна беше прикрепена двойна, от другата единична носилка и малка пейка за придружителя на болните.

Автомобилът слизаше надолу по завоите към Хабувка. Откъснати от гората, от своите конспиративни квартири, без автомати, бандитите се чувствуваха несигурни. Харнаш поглеждаше ту мен, ту Янек, който най-сетне прекъсна мъчителното мълчание:

– Майор Мачей ми нареди лично да пристигна при вас, аз ще се грижа за момчетата в явката и ще ги подготвя за път. Ако ни спре КАТ, ще говоря само аз, вие сте заподозрени...

Харнаш скочи толкова рязко, че Янек не довърши изречението.

– Как така заподозрени? – попитах. Какви ги дрънка той? Разтревожих се.

Янек започна да се смее. Не му се удаваше особено естествено.

– Ами заподозрени – отвърна. – Такава е легендата. Успяхме да изкомбинираме удостоверение, че тази линейка превозва заразно болни, заподозрени – той подчерта последната дума, – че са болни от тиф. Кое ченге при проверка ще вземе да си пъха носа в такава кола? Най-много да проверят свидетелството за правоуправление на шофьора, документите на линейката и после да изкозируват. Само веднъж да стигнем до Краков, там с един скок – във входната врата и край на страховете. Всичко ще бъде бомба!

– Хитро измислено – не се сдържа Гранджаж.

Онези двамата продължаваха да мълчат. Янек извади две бели престилки. Едната даде на мен, а другата облече той самият.

– Облечи я – разпреди се, – ние двамата ще сме санитарите, а вие – обърна се към другите – болните.

Както си караше бързо, шофьорът внезапно удари спирачките и ние политнахме. Линейката спря.

Харнаш тутакси рипна и светкавично извади пистолета си. Шатан го последва.

– Какво става?! – извика.

Аз също скочих изумен. Видях дулото на пистолета, насочено към мен, и вече смятах да ритна ръката на Харнаш, за да му избия пистолета, когато Янек спаси положението.

– Прелезът в Хабувка! – викна той. – Не чуваш ли локомотива, перко такъв?!

Машинистът изсвири. С равномерно тропане влакът се изниза по релсите. Колата тръгна.

Харнаш седна тежко на носилките. По време на инцидента Гранджаж скочи към вратата и се опита да я отвори, но не откри дръжка. Вратата се отваряше само отвън. Шатан също забеляза тази особеност.

– Какво означава това? – попита.

И Харнаш си даде сметка, че сме затворени като в консервена кутия.

Опитвах се да им обясня, че всяка линейка се затваря отвън, защото в тези коли превозват не само такива като нас, но понякога и нервни болни, опасни за околните...

– Нервите ти хич ги не бива – казах на Харнаш. – Държиш се така,

че можеш да ни навлечеш неприятности. Да не беше тръгвал! Защо не си дал оръжието? Легендата ни е бетон.

– За мен pistolетът е по-сигурен от документите – отсеке той, – а ако нещо не е в ред, първия куршум ще забия... – замълча и ме изгледа многозначително.

Линейката пак мина през някакво селище, светнаха няколко лампи.

– Любен – измърмори Шатан. – Тук загина Мшчичел, КВС го обкръжи.

Мшчичел беше предишният шеф на бандата, когото Харнаш беше наследил.

– Ако не спреш да правиш такъв цирк, майор Мачей ще те наругае или няма да те изпрати по-нататък, запази спокойствие – подхвърлих на главатаря.

– И не бъди толкова наежен! – прибави Янек. Харнаш не отговори, гледаше ни мрачно, местейки поглед от мен до Янек и обратно. Разговорът не вървеше. От време на време някой подхвърляше единични, откъслечни думи. Настроението беше тягостно, а пътят сякаш нямаше край. През матовите стъкла на прозорците трудно можехме да се ориентираме къде сме.

Колата забави ход, изпревари някакъв автомобил, направи завой. В прозорците заблестяха улични лампи. Минавахме през град.

– Сигурно е Мишленице – каза Харнаш.

– Да – потвърди Шатан, продължавайки да си играе с pistolета.

Напрегнатата атмосфера завладя всички. Имаше нещо страховитото в настъпилата тишина, рядко прекъсвана от една дума, в шума на двигателя и замазаните стъкла, пропускащи само неясната светлина на отминаваните лампи.

Никой от нас, затворените в линейката петима души, не проявяваше желание да поддържа разговора. Усилията на Янек да оживи настроението с няколко вица бяха напразни, вицовете прозвучаха тъпо и фалшиво. Накрая и Янек се отказа да ни забавлява с приказки. Седеше в тъгла с опънато и почти посивяло лице. Съсредоточени, всеки потънал в мислите си, по неволя се заслушвахме в равномерното ръмжене на двигателя. По челото ми избиха капки пот...

Сбърках, като предадох моя pistolет на шофьора, смятайки, че те ще последват примера ми. Сега съм без оръжие. Янек едва ли ще успее да направи нещо с един pistolет. Харнаш и Шатан нямат какво да губят, а умеят да стрелят точно. В тоя „запечатан ковчег“ ще ни направят на кайма. Гранджаж ще им помогне. Бандитите нямаха никакви

основания да подозират нещо. Нали веднъж ми бяха гласували доверие. Имах много доказателства за това. Иначе не биха се качили в линейката. Опасенията възникнаха спонтанно, и сега нарастваха с всеки изминат километър. Би трябвало да ги успокои фактът, че са повече от нас и държат готови за стрелба пистолети. Не е без значение, че аз си предадох пистолета. Харнаш знаеше, че не нося със себе си друг. Той винаги най-напред стреляше, а после мислеше, за него да убие човек беше като да плюнеш... Дали се страхувах? Няма риск без страх... Но веднъж навлязъл в играта... Наближавахме Краков, а аз не можех да се отърся от тези мисли.

Все повече бяха светлините зад прозорчетата, чувах се минаващи-те край нас други автомобили, после се заредиха уличните лампи – една след друга, отразяваха се в стъклата. Най-накрая долетя остър звънец, изскърцаха трамвайните колела по релсите – вече сме в Краков, „Борек Фалецки“. Наближавахме „Подгуже“, още няколко минути...

Харнаш се наведе към Шатан. Казаха си нещо, не разбрах какво, пречеше шумът от двигателя. Главатарят си бръкна в джоба, извади друг пистолет, оня, с който беше убил партизанина от Армия Крайова, и го подаде на Гранджак.

– В случай на нещо да не си чоплиш носа – подхвърли.

– Какви ги дрънкаш? – рекох аз. – Дръж си нервите!

– Недей да пълниш гашите – добави Янек, – шото ще засмърди, след няколко минути в явката ще нагънем половин литър и ще ти се смеем.

– Какво пък, нормална тревога – промърмори Харнаш, но спокойствието му беше привидно.

„Още три минути – броях мислено. – Две... една... още една... после само секунди...“ Колата направи един завой, след това втори, трети и влезе в двора. Ресорите изскърцаха. Пристигнахме. Хвърлихме в ъгъла върху носилките белите престилки. Шофьорът изключи двигателя, светлината угасна. Потънахме в пълна тъмнина. Той отвори вратата.

Очертанията на кооперацията се губеха в мрака, многобройните кошета на двора също, тук кофи за боклук, там прът за изтупване. Шатан изскочи пръв, след него Янек и после Харнаш.

Шофьорът сложи пръст до устните си и задържа мен и Гранджак. Янек пое инициативата.

– Квартирата е на първия етаж – заговори той шепнешком. – Аз имам ключ от входната врата. Най-напред тръгваме ние. Щом прозорецът светне, влизате и вие – посочи мен и Гранджак. – Не бива да се

вдига шум.

Щом онези влязоха във входа, ние с Гранджаж скочихме от колата. Прозорците на кооперацията бяха тъмни.

– Добре е – прошепнах, – че всички спят. Постояхме още двайсети-на секунди в очакване на знака. Откъм стълбите се дочуха леки стъпки, после пак стана тихо. И изведнъж вик... И изстрели...

Гранджаж вдигна пистолета. Аз го препънах. Падайки, той стреля. Куршумът излетя нагоре във въздуха. Звукът от изстрела отекна в двора като в кладенец.

Почти в същото време от укритието си излязоха нашите, втурнаха се към Гранджаж. Отгоре отново се разнесоха, викове и шум от борба. Бандитите бяха заловени.

Лампите светнаха. Намирах се в добре познатата ми сграда на Воеводското управление за обществена сигурност в Краков. Моят началник ме извика. Влязохме в кабинета на Стария. Бях тук за първи път от доста време, откакто при онзи разговор приех задачата за проникване в бандата.

Стария крачеше напред-назад в кабинета.

– Ако ги бяхме закарали там, където смятахме най-напред, може би нямаше да се изплашат така. Тук можеше да стане и по-лошо.

Според първия вариант на плана трябваше да закараме бандитите във фалшивата явка, разположена на територията на ДС в „Борек Фалецки“. Началникът дори беше разпределил ролите между служителите, които трябваше да се представят като собственик на стопанството, жена му и сина му, както и като случайно намиращи се там гости. Бяха помислили дори за почерпка в първия момент.

Само че не можехме да бъдем абсолютно сигурни дали при сблъсъка, който при такива обстоятелства не е изключен, нямаше да пострадат доста хора. А ако се стигнеше до пукотевица, наоколо щеше да се разчуе за инцидента. Тогава се излагахме на опасността до бандата или нейната мрежа да достигне информация за станалото.

Все още ни чакаше последната партия от играта. Затова планът бил сменен в последния момент. Решили, че линейката ще влезе направо в двора на управлението. Угасили лампите, поставили в двора кофи за боклук и прът за изтупване. Сменили вида на двора, за да заприлича на типичен двор около жилищна кооперация. Не било трудно. Управлението се помещаваше в стар жилищен блок.

Подготвили помещение на първия етаж. Към него водеха стари стълби за кухнята направо от двора. Разпределили ролите. Горещо чакали

група служители, които трябвало да обезвредят тези, които влязат първи, а останалите се скрили на двора.

Когато двамата бандити се изкачили на първия етаж, нашият служител от притеснение сбъркал и отворил не тая врата. Въвел Харнаш в друга стая. Той видял там бюро и портрет на стената. Дръпнал се и рязко отстъпил. Обаче в този миг го сграбчили нечии силни ръце. Главата-рят на бандата продължавал да държи готовия си за стрелба пистолет. Успял да гръмне два пъти. За щастие Сташек, як като бик мъжага и с опит в борбата с бандитите, извил ръката на Харнаш. Един куршум улучил крака на бандита, той сам си прострелял стъпалото.

Шатан също побягнал, но нашите лесно го заловили.

Такъв беше полуфиналът на нашата акция...

Шофьорът натисна педала за газта. Колата ускори ход. Телеграфните стълбове прелитаха зад прозорците. Стария беше решил лично да ме „хвърли“ близо до мястото на срещата с бандата. Искаше по пътя още веднъж да обсъдим някои подробности на последната акция. Изминалите няколко месеца на упорито опознаване на противника трябваше да доведат най-сетне до крайния резултат, обаче само една фалшива стъпка можеше да провали нашите планове. Бях се свил в ъгъла, за да не ме съзре нечие любопитно око. Майорът анализираше положението, съпоставяше своите размисли с моите впечатления от последните ми срещи с „Вярусите“.

– Харнаш е казал – говореше Стария, – че ще ги уведоми, ако всичко е наред. Вероятно са се уговорили да изпрати картичка на определен адрес. Това са само предположения, естествено. За съжаление не знаем къде и под каква форма главатарят на бандата е трябвало да предаде информацията, с която да успокои своите побратими. Няма гаранция, че той ще ни каже тези неща, а дори да го направи, може да бъде твърде късно, за да е полезно за нас. Затова трябва да се действа бързо. Сега всеки час, всеки ден работи против нас.

– Точно обратното на преди – подхвърлих аз. Положението ни принуждаваше да бързаме. Затова още на следващия ден се връщах при Гриф и неговите хора на уговорената среща под Любон.

Гриф вече знаеше, че групата му ще бъде използвана за охраняване на радиопредавателя – така беше решил „щабът“. Оставаше само да определим кога късовълновата радиостанция ще бъде предадена на „Вярусите“ от групата, работила с нея досега. Стария ми нареди да предам заповедта на майор Мачей, че те трябва да приемат радиостанцията още тази нощ. За място на срещата избрахме Сурувка – една поляна в планинския масив на Любон, където имаше три селски къщи. Знаех, че там живеят помагачи на бандата. Бях прекарал вече у тях една нощ с бандитите. Трите къщи бяха разположени далече от селата и пътя, сред гори.

Гриф не би трябвало да е изненадан от тази заповед, ако му поясня, че непредвидени обстоятелства са променили ситуацията, че по петите на „онази група“ е вървяло ДС, че радиостанцията трябва да бъде на безопасно място, понеже през ден в определен час има задължителна връзка с Центъра на Запад.

Наближавахме Мишленице. От някакви сгради на пътя изскочиха деца. Шофьорът удари рязко спирачките, заплаши с пръст двете изцапани момчета и пак увеличи скоростта. През отворените прозорци на колата полъхваше свеж планински въздух. Бяхме изминали половината път.

– Според мен – предвиждаше Стария – това ще е последното ти отиване в планината. Разбира се, в тази роля. После ще получиш отпуск.

– Дано... Другарю майор, ако след няколко дни – размишлявах – те не получат новини от онези, ще загубят доверие, ще започнат да подозират нещо. Тогава и моите позиции пред Гриф ще се разклатят.

– Затова трябва да действувате незабавно – подкрепи ме Стария.

– А ако не дойдат на днешната среща?

– Действително за това не сме помислили – призна майорът. – Трябва да сме абсолютно сигурни дали си се видял с тях, цялата операция зависи от това.

Той се замисли. Обикновено вземаше бързо решения и ценеше това качество у своите сътрудници. Тъкмо минавахме край една млада горичка. Той нареди на шофьора да спре колата.

– Почини си в горичката – каза ми, – след половин час ще се върна.

Слязох от колата, която незабавно потегли обратно към Мишленице. Почаках доста по-дълго. Почти след час разпознах на шосето колата на шефа. Майорът седеше до шофьора, аз скочих в колата, седнах отзад и... видях едно хубаво момиче.

– Тя ще дойде с теб – поясни Стария. – Ще кажеш на командира на бандата, че това е личната свръзка на майор Мачей. Тя ще им носи материалите, които трябва да се предават в ефира. Много е важно! Взел си я със себе си, за да я запознаеш с Гриф. Кажи му, че тя ще ги посещава през ден. Нали трябва по някакъв начин да обясниш нейното присъствие! След това я освободи, тя ще се върне при мен, тогава ще съм сигурен, че ще дойдеш с бандата на Сурувка. По пътя обясни на „свръзката“ как да се държи, измисли й псевдоним. Да не вземеш да я ухаждаш, тя е съпруга на наш служител – пошегува се Стария. – Аха! Можеш също да подкажеш на Гриф, че майор Мачей обмисля евентуално идване при тях на инспекция. При вас ще бъдем в три и половина.

Доста по-късно се запознах с мъжа на „свръзката“. Станахме добри приятели. И до днес си спомняме своята ескспедиция под Любон, но тогава не ни беше до шеги.

Отминахме разклонението за Яблонка. Майорът нареди на шофьора да намали скоростта, търсеше къде да ни свали незабелязано. Вече се

виждаше пушекът на локомотивите, правещи маневри на гарата в Хабувка.

Шефът даваше последните инструкции на „свръзката“:

– Ще те чакам от двайсет часа на пейката пред почивния дом в Рабка. Като ме видиш, не се приближавай, убеди се, че и аз съм те забелязал, и тогава тръгни след мен на десетина крачки разстояние. По този начин ще те заведа до мястото, където ще ни чака колата.

От дясната страна на пътя се простираше гора, а отляво – открито пространство. Вече се виждаше разположената в котловината Рабка, а на две крачки пред нас беше Хабувка.

Стиснахме си силно ръцете с шефа и скочихме от колата, която такси се отдалечи и изчезна зад моста на Раба.

– Довиждане!

Продължихме пешком в същата посока. След броени минути стигнахме в Хабувка. Пред жп гарата чакаха подредени файтони, мъжете подвикваха, примамваха клиентите. Не разполагахме с много време, затова наехме файтон до Рабка. Файтонджията си беше пийнал и ни намигна съзаклятнически, вземайки ни за влюбена двойка. Такива е най-хубаво да возиш. Замахна весело с камшика и през целия път си тананикаше:

Да беше мирувал,
не би си изпатил.
Извикал белята –
Юзек баща станал.

Ние се смеехме, но не започнахме да го разубеждаваме. По пътя купих две бутилки водка от половин литър. Напъхах ги в торбата на „свръзката“. Слязохме от файтона от другата страна на Рабка. Оттам към Любон водеше пряк път.

Сетих се за хазайката, у която преди няколко месеца наех стая. След първите три дни в бандата повече не се показах пред очите ѝ. Едва ли ми се сърдеше за това. Бях ѝ предплатил солидно за две седмици. Сигурно тя самата предпочиташе такива странни курортисти, дето плащат, а не обитават.

Дадох на „свръзката“ псевдоним Кристина. Тя крачеше до мен уверено с модерните тогава „офицерски“ ботуши и кокетно вързан шал. На лицето ѝ не се четеше тревога. Беше малко възбудена, но кой на нейно място не би бил при неочаквано възложената задача, още повече че за

първи път играеше подобна роля.

– Добре че си бях къщи, можеше и да не ме намерите – каза тя. – Майорът не ме беше предупредил, имах свободен ден и перях.

– А какво каза съпругът за тази експедиция?

– Какво да каже? – разсмя се Кристина. – Трябва и край.

Беше погълната от мисията си. През целия път ме разпитваше за бандата – толкова била чувала за нея в Мишленице.

На определеното за срещата място стигнахме преди уречения час. Лесно открих неголямата полянка под Любон. Сега можех да кажа, че познавам Горци – не само означените туристически маршрути, скалните издатини и ръбове, но и бандитските, опасни за мен пътеки.

Седемнадесет часът.

Нервничех. Чакахме почти половин час. За да запълня времето, разговарях с Кристина, обяснявах ѝ как трябва да се държи.

– Пред тях трябва да си говорим на „ти“, псевдонимът ми е Хенрик. Не те ли е страх? – попитах.

– Не – отговори тя. – А теб?

Разсмях се искрено. Харесваше ми нейното държание – храбро момиче.

– Ама за мен мъжът ми се страхува – пошегува се тя. – А за теб някой страхува ли се?

– За мен ли? – повторих. Изненада ме с този въпрос. Но почти веднага отвърнах: – За мен мислят колегите и майорът. Моята приятелка сигурно ме е забравила. Впрочем, тя не беше съвсем моя – поправих се. – Изчезнах от погледа ѝ напролет. Какво можех да ѝ кажа, тя не е посветена в нашите работи. Защо ѝ говоря тези неща? Прекъснах насред дума и се замислих.

– Идват – подхвърли Кристина. Тя ги забеляза първа. Забавна беше с тази своя дръзко-закачлива физиономия. – Трябва да им покажа – прошепна, – че съм „своя“ мадама, ще им хареса.

– Само не прекалявай – предупредих я.

Седемнадесет часът и половина.

Те вървяха както винаги между дърветата в края на гората, избягвайки откритото пространство, никога по поляната.

Най-отпред бяха Гриф и един непознат. Чак като приближиха, познах моя някогашен „ангел хранител“ – мъжа с кафявия каскет. Както се оказа, бях чувал за него на няколко пъти. Викаха му Казек. После от гората се показаха Грожни, Злом и Якса.

– Здравсти, вожде – обърнах се приятелски към Гриф. – Чака ни

доста работа. Затова доведох едно наше момиче. Това е Кристина, свързката на майор Мачей, по-добре ще е да се запознаеш с нея лично. Тя ще идва само по важни въпроси. При такива случаи паролата не е достатъчна, човек трябва да бъде абсолютно сигурен.

– А нашите как са? – на един дъх попита Гриф.

– Пристигнахме без проблеми. Шофьорът имаше удостоверение, че превозва до болницата в Краков болни от тиф, великолепна легенда. Кой ще се изхвърли да проверява. Днес са в конспиративната квартира, готвят се за по-нататъшния път. Като пристигнахме, веднага му обърнахме след вечеря половинка, после мен ме извика майор Мачей и ми заповяда веднага да тръгна към вас. Тя е виновна – посочих Кристина, – наложи се да я търся два часа. Харнаш щеше да ми драсне няколко думи за вас, но нищо страшно, свързката ще донесе писмото му при следващата среща.

Гриф се успокои. Кристина извади от торбата си двете бутилки водка, които бях купил в Рабка. Погледна ме въпросително.

Казах ѝ да ги предаде на Злом. Той ги пхна в раницата си и се загледа в момичето. Харесваше му, облиза устни и рече уж на шега:

– При нас има обичай момичетата да дават не само водка... – той се приближи до Кристина. – А пък аз като се обръсна, не бода! – С последните думи Злом я плясна отзад.

– Стой мирно и не дрънкай! – постави го на мястото му Гриф.

– Айде бе! – отби онзи. – Кво ми се правиш на голям атаман?

За малко не стана разправия. Заместник-главатарят на бандата нямаше авторитета на Харнаш, това веднага си личеше.

Шокирана от агресивността на бандита, Кристина видимо загуби самоувереността си; не е лесно да си „своя“ мадама за такива типове.

Осемнадесет часът и половина.

Времето напредваше. Извиках настрана Гриф и свързката. Предах категорично заповедта за приемане на радиостанцията на разсъмване. Запознах ги с детайлите. Съобщих мястото на срещата с досегашната охрана на предавателя. Уговорих бъдещите срещи на Кристина с командира на групата и начина за предаване на материалите... Гриф слушаше, засега не взе отношение. Въпреки това аз отпратих Кристина, все едно че всичко е било уточнено.

Когато свързката си взе довиждане с нас, командирът на бандата реши да се покаже галантен и нареди на Казек да я изпрати до Рабка. Не можех да попреча. Но вярвах, че Кристина ще прояви достатъчно съобразителност, за да му се измъкне за срещата с майора.

– Веднага се връщай! – викна Гриф на Казек. – Ще бъдем на Сурувка.

Уверих се, че всичко протича съгласно плана. Дали наистина това беше моят последен ден в бандата? Оставаха броени часове. Чак не ми се вярваше...

Известно време виждахме Кристина и Казек. Вървяха надолу по слънчевия южен склон край потока, извиращ от Любон и вливащ се в Раба край Рабка.

„Дали Кристина ще успее да се отърве от опекуството на мъжа с кафявия каскет?“ – тази тревожна мисъл не ми даваше мира.

Гриф предложи да изчакаме да се свечери и чак тогава да тръгнем към Сурувка. До поляната имаше не повече от два часа път. „Гриф не е Харнаш – помислих си, – она с никого не се съветваше, сам вземаше решения, които трябваше да бъдат незабавно изпълнявани.

Типичен атаман.“

Грожни, Злом и Якса се струпаха около мен. Разпитвах ме как сме стигнали до Краков. Интересуваше ги всяка подробност. Новоизлюпенният главатар на бандата четеше вестници. Бях ги донесъл от Краков. В същото време следеше с едно ухо нашия разговор.

– Грожни, дай една бутилка! – наредих.

Нямаше нужда да повтарям два пъти. Грожни извади от раницата си бутилка, но не от онези, които донесе Кристина. С привичен жест удари бутилката о бедрото и тапата излетя. Бях доволен, че те имат още алкохол. Нямаше да бъдем само на моите две бутилки от половин литър, щяхме да имаме достатъчно пиене. Чашата обикаляше в кръг. Пиехме за щастливия път на „заминалите за Запада“. Стараех се да следя кой към кого вдига наздравица, гледах всеки да пие колкото другите. И аз пиех наравно с тях.

След няколко чаши си развинтих фантазията. Разправих как са приели Харнаш в явката, изграждах митична легенда за възможностите на нашата мрежа, за перспективите, които се откриват пред тримата членове на бандата, „заминали на Запад“, споделих впечатленията си от диверсионната школа в Регенсбург, за кръчмите и мацетата, за прехвърлянето в Полша...

Грожни изби тапата на следващата бутилка. Бандитите си развързаха езиците. Водката даваше простор на въображението. Времето течеше.

Двадесет и един часът.

Слънцето залезе зад планината. Време е. Поех инициативата в свои ръце. Дадох нареждане за тръгване. Проверих своя пистолет ФН.

Нямаше нужда да го зареждам. Куршумът отдавна си стоеше в дулото. В бандата свикнах да държа оръжието си винаги готово за незабавна употреба. Да бъда готов във всеки миг за всичко. В Краков не носех пистолета си с куршум в дулото. Казват, че пистолетът веднъж в годината стреля сам – предпочитях да избягна това.

„Вярусите“ напуснаха бивака с нежелание. Да имаше още една бутилка, вероятно си мислеше всеки от тях.

В бандата се научих да пия водка с водни чаши. „После мога да отвикна или да науча момчетата от отдела на тоя номер. Не, по-добре не – майорът хич няма да е доволен. Трябва просто да се върна към нормалния живот. Още няколко часа... Краят приближава, дано само акцията завърши с успех.“ Колко силно желях вече да се върна при своите!

Катерехме се нагоре, над Скомелна, после надясно, все по-нависоко. Наближавахме Сурувка. Веднъж бяхме отседнали там. Спомнях си ятака, уговаряше Харнаш да види сметката на някакъв стопанин. Обясняваше, че той е „порта“. Чак като се напи, изплю камъчето. Призна си, че оня селянин не бил „порта“, а просто нашият човек имал да урежда с него лични сметки.

Двадесет и два часът и половина. Пълнолуние. В светлината на месечината Любон изглеждаше тайнствен, достолепен. Дърветата придобиха странни форми. Гората се разрези. Минахме през сечище. Обраслите с мъх пънове приличаха на омагьосаните човечета от легендите за разбойници. Пред нас се разкри поляна, видях трите селски двора. Бяхме на Сурувка.

Най-близо беше къщата на оня ятак. В другите стопанства също живееха доверени хора на бандата. Но това не беше достатъчно, за да се приближим направо до тях. В течение на години Харнаш беше учил своите хора на предпазливост. Гриф даде знак да спрем. Копираше главатаря на бандата, с когото обаче не можеше да се сравнява. Изпрати на разузнаване Грожни и Злом. Лежахме на мъха. Нападнаха ни мравки, наблизко сигурно имаше мравуняк. Преместихме се зад дървото, изтръгнато из корен от вятъра. От сечището се носеше аромат на горски ягоди. Да имаше сега една пълна купичка със сметана. В раницата си носех две консерви селъодка, а у Грожни останаха още две бутилки водка. Може би и Казек ще донесе нещичко. Аз бих донесъл повече алкохол, ама не вървеше. Щяха да се чудят защо тъкмо днес пия толкова и подканвам другите да пият. Ще отворя консервите – така мезето ще бъде претекстът да се пийне със селъодчицата...

Наблюдавахме трите стопанства, видими като на длан в лунната

светлина. В малкото прозорче в къщата на ятака светна, след това някой закри прозорчето с домашно одеяло. Грожни и Злом бяха вече вътре. После единият от тях излезе, направи с ръка знак, че всичко е наред. Стопанинът затвори кучето, за да не вдига шум. От пруста се обади квачка с пиленца.

Влязохме и ние. Стопанката се измъкна от постелята, в която спяха три деца. Стана ми жал за тях. Нали баща им рано сутринта ще бъде арестуван за сътрудничество с бандата и ще бъде изправен пред съда. Ятакът се суетеше около нас. Донесе от килера сланина, хляб и водка собствено производство. Знаеше, че ще му заплатят добре, ще спечели нещо...

В стаята беше страшно задушно, просто трудно се дишаше. Не можехме да отворим прозорците – светлината би ни издала. Водката, която изпихме под Любон, вече поизветря от главите. Гладът напомняше за себе си.

– Я да идем в плевнята – каза Гриф.

Зарадвах се на неговото предложение, само да излезем на въздух. Извадих от раницата си двете консерви със сельодката.

– Имаме и мезе.

Грожни взе от масата хляба и сланината, а домакинът – домашната водка. Преместихме се в плевнята, разположихме се на пръстения под. Месецът надничаше през отворената врата. Злом отвори консервите. Грожни разля най-напред от самогона на стопанина, а после и от нашата водка. Черпех ги със сельодка. Който ожадняваше, гасеше жаждата с водка. Скоро почти всички направиха главите.

– Кога ще дойдат? – запита с тревога Гриф.

– Има време – отговорих. – Едва ли ще се доберат дотук преди пет.

Исках да ги успокоя. Аз знаех, че те трябва да бъдат при нас в три. А чашата обикаляше в кръг...

Двадесет и три часът.

Стори ми се, че чух шум от стъпки. Като че някой вървеше зад плевнята. И да не ни е видял, по разговора лесно е можел да ни открие. Грожни и Злом тутакси рипнаха. Гриф ги последва, но беше вече доста натаралянкан. Грожни изскочи пред плевнята с автомат в ръка.

– Майната ти, що ни стряскаш?! – изкрещя веднага.

Оказа се, че се е върнал специалистът по разузнаването на бандата Казек, когото аз наричах „човека с кафявия каскет“. Беше донесъл салам и водка. Отрязях си грамадно парче от салама. Разумът ми подсказваше да ям, да ям много. Въпросът беше да пия наравно с тях и в същото

време да остана трезвен, и пак, и пак да пия, но да си остана трезвен – докато дойдат нашите. Не можех само да се преструвам, че пия, макар старата поговорка да казва, че никой не може да победи водката, в края на краищата тя тръшка всеки. Ред на Казек е...

– Наздраве!

Гриф приседна до мен. Като се напи, се почувствува истински атаман. Подражаваше на Харнаш, също както Харнаш беше взел за модел Оген. Той се наведе към мен и започна да споделя плановете си:

– Харнаш няма да постигне много нещо там. Той има яка ръка, обаче главата му е тъпа. Тук успяваше, понеже е хитър и всички ги беше страх от него. Хич не му мигваше окото, ако трябваше да види сметката някому. Но аз, аз ще покажа каква трябва да бъде истинската група, стига да имам повече сили – излагаше доводите си Гриф, дърпайки ръкава на винтягата ми. – Ще разширя мащабите, ще привлече в отряда нови хора, изпробвани, от мрежата. Близо до Рабка имам укрити автомати и картечници. Само късо оръжие и боеприпаси ми липсват...

– Пистолети и боеприпаси ще получиш от щаба, за това грижа нямай – пусках му фитили аз.

Преди това не можех да си позволя такова нещо. Представях си физиономията на Стария, ако му кажа, че съм изразил съгласие за увеличаването на числения състав на бандата и съм обещал да я въоръжа. Досега играта обикновено свършваше там, където започваха претенциите на бандата за доставка на оръжие или боеприпаси.

„И вие няма да получите оръжие – помислих си, – ала сега вече мога да ви обещавам всичко, дори катюши и офицерски звания от Андерс, нека само добре подготвя финала на акцията.“

Двадесет и четири часът.

– Наздраве, господин поручик – вдигна чашата Казек към мен. – Мъж на място сте вие, тогава в Рабка понятие си няхах, че сте толкова важна птица.

– Наздраве. Хич не съм важен, като се върнат онези, и те ще са такива – отвърнах.

– Ами тогава за всички важни, които ще се върнат – рече троснато Гриф, комуто не допадна намецът за завръщането на Харнаш.

Той се обърна към Казек, наля и му подаде пълна чаша – пил е най-малко, да ни настигне!

Преди да изпие водката, Казек запя:

Бокалче – братче,
ръчичка – сестричка,
към мутрата моя
се вдига самичка.

Той пък се чукна с Грожни, който продължи да припява със същата мелодия:

Пия ли си пия
в гората ракия.
И още ще пия,
докато изгния.

Грожни изпи налятото до последна капка, напълни чашата и я подаде на Якса. Якса надигна водната чаша, водката забълбука в гърлото му. Той изтри уста с ръкава си, плюна и проточи тъжно-тъжно:

Попита водата,
попита скалата:
„Защо ли момата
си стиска краката?“

– Кога пак ще дойде тая свръзка? – попита Злом. Кристина му беше влязла в окото.

– Сети се за нея, като запя Якса, нали? – намеси се Казек. – С ония от градовете трябва по-иначе, братле. А момата си я бива, изпратих я до гарата, исках да изчакам влака, пък тя да вземе да ми духне. Не е мадама за тебе, Злом. Тя Гриф си е харесала, за него ме разпитваше.

„Хубаво че поне в Хабувка му се е изплъзнала – помислих си. – Стария сигурно се е притеснявал, но е чакал търпеливо. И аз чакам. На колегите им е по-лесно, те просто се подготвят за акцията, а аз трябва да сея тук и да пия с тия бандити.“

В главата ми бръмчеше, Злом ми подаде чаша с водка. Не бях забелязал, че иска да пие с мен. Как да му откажа? Изпих я. Чае от водката излях незабелязано, в мрака едва ли са ме видели. Трябваше да се владея. А те смучеха водката като водица.

– Тя мъж има ли? – попита Злом. „Кой?“ – учудих се. Аха, Кристина...

– Не.

– А вие женен ли сте?

– Ще почакам със сватбата до след войната – отговорих, преодолявайки хълцането. – Не ти трябва да купуваш бирена фабрика, за да се напиеш с бира.

Гриф се засмя, дръпна силно цигарата си и на огънчето ѝ погледна часовника.

Един часът.

– Кога ще дойдат? – попита с пиянски глас Грожни.

– Не е твоя работа – отсече Гриф. – Призори.

– И после какво? – продължаваше Грожни с пиянски инат.

– Ще охранявате радиостанцията – поясних аз.

– Майната му на това безделие! – избухна Грожни. – Откакто той се появи – посочи той към мен, – край на добрата работа!

– Пиян си и дрънкаш глупости – стараяше се да го укроти Гриф.

Грожни отблъсна главатаря и размаха автомата си. Ако беше Харнаш, не би подскочил така. Никой не се намеси. Злом зяпаше любопитно своя побратим: какво ще стане?

– Аз си знам какво говоря – нападнаше Грожни. – Пари дават, а? Едва стигат за кльопачка и пиячка, повече обещават само на приказки, а не позволяват да нападнем нещо, да наложим контрибуции... Какво, на колене ли да моля за пари? Ще взема три момчета с автомати, ще претръскам една кооперация и ще имам и пари, и стоки колкото ми душа поиска. Без тяхното благоволение! И за жени ще имам! А тук прави маневри, площадки... Ти да не си мислиш, че с парашут ще ти хвърлят чувал с долари? Пък и тая радиостанция... Пазете я! Що пък аз да съм ѝ пазач? Защо ни е тая лайнйна организация? Играй си на политика, пък ще видиш докъде ще стигнеш! Предпочитам да си живея както преди, да ходя където си искам като разбойник!

– Затваряй си човката! – викна Гриф, нахакан от изпитата водка.

Грожни замълча, опря се на преградата и застана така – с преметнат през рамо бергман. Притискаше с лакът автомата към бедрото си.

Разправията ставаше опасна. Трябваше да прибягна към компромис. Само това липсваше, в последния миг да се стигне до дразги в бандата.

– Искаш да си обикновен бандит ли – засякох го внезапно, – или просто ти липсват пари? А може би аз не ти харесвам? – добавих. – Какво пък, на кмета няма да се оплаквам, не сме се бракосъчетали с тебе я! Само това остава, да се хванем за шията, ние, нашите хора. Други ще се зарадват от това... Сега не е моментът да го обсъждаме. Утре, като изтрезнееш, ще се разберем.

– Прав е – обади се Казек.

Той беше най-трезвият от всички. Наистина, не бях сигурен кого всъщност подкрепи, но използвах забележката му така, сякаш именно за мен се отнасяше. Намесиха се също Гриф и Якса. Грожни мълчеше. Казек пак наля.

– За одобряването! Последно разливане.

Чашата обиколи всички в кръг, от ръка в ръка. Само Гриф каза, че повече не иска. И Грожни пи, след което седна на купчината сено до преградата в плевнята. След миг заспа, дишайки равномерно и похърквайки.

– Хайде да свършваме, да починем, три часа остават до разсъмване.

Всички се излегнада в сеното. Острият аромат на прясно сено приспиваше. Водката също си казваше своето. Ятакът изпи останалата водка направо от бутилката, после се повлече отпаднал към къщата. Казек беше на пост. Аз седнах навън на сноп слама. Опрях гръб на отворената врата на плевнята. Казек отиде да нагледа наоколо. Задрямах. Нямах представа колко дълго съм спал. Събудиха ме странни звуци зад плевнята. Фосфоресциращите стрелки на часовника ми блестяха в тъмнината.

Два часът и двадесет минути.

Какво беше това? Събудил се бях изведнъж и още не бях дошъл на себе си. Пак същият шум. Сега разбрах, че някой от бандитите повръща. След миг чух тежки стъпки, той се върна в плевнята и се строполи на сеното. Последвах примера му и отидох зад плевнята.

Бръкнах с пръст дълбоко в гърлото си. Олекна ми. Важно беше. Ще се чувствавам по-добре в решителния момент.

Бях сам в нощта. Онези спяха. Не знаех къде се беше дянал Казек. Може би също е заспал някъде. Нашите сигурно са вече наблизко. Ако дойдат сега, ще заловим бандата като стадо овце. Захладня. Усетих студени тръпки по гърба си. Призори винаги става по-хладно. Месечината светеше все по-анемично през короните на дърветата.

Дълги минути в тишината. Последната нощ преживях като кошмар. Предишните по-различни ли бяха? Вероятно, и все пак бяха подобни. Но всичко това има неоспорим смисъл. Смисълът на борбата...

В устата си имах отвратителен вкус, но мисълта ми работеше прецизно. Планът предвиждаше да се обезвредят всички членове на бандата без нито един изстрел. Стария постави категорично това условие. Трябваше да заловим „Вярусите“ живи, да ги изправим пред съда. Ако беше въпросът да ги вмъкнем в засада, можехме да го направим и по-рано. Не биваше да рискуваме да се стигне до жертви. Легендата се

основаваше на тази предпоставка.

Ами ако нахълтаме изведнъж в плевнята... Как да бъдем сигурни, че всички спят? Една серия от автомата на някой бандит може да поразии двама, че и трима от нашите. Трябва да се придържаме към плана докрай. Инициативата ще поеме командирът на групата, която ще дойде с радиостанцията. Кой ще бъде този командир? Мисли само за своята задача! Трябва да доведеш до среща с нашата група! Твоята роля е само част от общия план...

Запалих цигара. Бях жаден. Да имаше канче с вода... Дали на тази височина имаше кладенци? Сигурно вземат вода от близката рекичка. Надникнах в плевнята. Прагът изскърца. Някой се рамърда неспокойно. Видя, че съм аз, и се обърна на другата страна. Казек не беше вътре. Тръгнах нагоре към първата къща, в която живееше ятакът, после още по-нависоко. Двете следващи къщи бяха просто залепени за склона. Полският път преминаваше нагоре в пътеката за върха. Велки Любон. Преди да попадна тук, го помнех само от илюстрираната картичка, която веднъж ми беше изпратила Данка.

Какво ли прави тя сега? Вероятно ме е отписала, завъртял се е край нея някой колега. Аз не ѝ се обадох. Трябваше да се явим заедно на изпита по икономически учения. Тя ми беше донесла записките, които разгърнах преди няколко месеца. Датата на изпита мина отдавна. Тя го е взела, сигурен съм. А записките си лежах на масата в моята стая, отворени все на същата страница. Дано мога да се явя на допълнителна дата. Ще е жалко да загубя годината.

„За нас войната още не е свършила“ – спомних си думите на шефа. Ще разбере ли тя тази истина? Трябва. Може би след няколко часа ще се върна в Краков. Кой от нас – служителите на отдела за борба с въоръженото нелегално движение – можеше да бъде сигурен, че ще се върне? Законите на борбата са такива... Кой е можел да предположи, че именно на Любон ще се проведе финалът на акцията, представляваща върха на нашата неколкомесечна работа?

Казек беше седнал до едно дърво край пътя за върха и тихичко си подсвиркваше. Ако не го бях чул, нямаше да го открия. Младият мъж скочи леко, беше ме съзрял отдалече. Израсъл по тези места, той беше частица от природата, лесно разпознаваше всеки звук, улавяше всеки шум.

Почерпих го цигара. Тръгнахме към първия двор. Той ми показа пълна с вода кофа. Най-сетне угасих жаждата си, след сельодката и водката гърлото ми беше сухо. Върнахме се към плевнята. Поръчах на

Казек да извика Гриф. Нека и той самият подремне малко. Не му беше лесно да го събуди.

Най-накрая главатарят на бандата излезе. Беше махмурлия, протегна се, разтри сънените си очи...

Три часът и десет минути.

На изток небето избледняваше. Сумракът предвещаваше бързо развиделяване. Ранната мъгла закриваше долината. Започваше безоблачен, хубав ден.

– Защо толкова рано, има още време – каза с прозввка Гриф, – нали викаше, че ще дойдат около пет часа.

Със задоволство отбелязах, че командирът на „Вярусите“ още е зامаян. Значи нощната разпивка е дала желанния резултат.

– Уж тогава – отговорих, – обаче шефът на щаба предупреди, че може лично да дойде. Искаше да се запознае с теб. Радиостанцията е важно нещо. Ще държиш в ръцете си нашата връзка със Запада. Той ми каза, че ще дойдат призори, а вече започва да просветва. Бих искал всичко да мине добре.

– Наистина ли? Самият майор Мачей? – заинтригувано попита Гриф. – Защо не ми каза по-рано? Нямах да прием толкова много, сега главата ми тежи.

– Затова те събудих така рано, той ще разговаря само с нас двамата – обяснявах на главатаря.

– Колко е часът?

– Три и двайсет – отвърнах.

– А ония спят като заклани – измърмори разтревожено Гриф.

– Ела да се умием – предложих му. – Ние двамата трябва да имаме приличен вид. Така е редно.

Плиснахме се със студена вода от поилката за добитъка. Гриф се посъвзе, а и аз се почувствах по-добре.

– От коя посока ще дойдат?

– От запад, иззад Бабя Гура. Там е техният район.

– А как ще познаем, че са те? – не преставаше да пита главатарят. – Сигурно отпред ще върви разузнавач. Познаваш ли всичките?

– Не, но знам паролата. Достатъчно е да бъдем заедно с теб.

– Добре – съгласи се Гриф. – Най-напред ще събудя ония в плевнята, нищо не се знае, нека са готови. Ще мръднем нагоре двамата с теб, ще се притаим на хребета, до пътеката. Тук няма друг път, а оттам всичко се вижда.

Командирът на „Вярусите“ влезе в плевнята. Опитваше се да

събуди потъналите в пиянски сън членове на бандата. Без особен успех. Само Казек стана. Предложих на Гриф:

– Я да вървим, Казек сам ще ги досъбуди. Може да дойдат всеки момент, трябва да заемем удобна позиция, вече се разсъмва!

Изтичахме към възвишението на хребета, което се издигаше над цялата околност. Скрихме се в храсталациите, край които преминаваше пътят към поляната.

Три часът и половина.

Чакахме мълчаливо. Зад гърба ни от едната страна се простираше поляната, а от другата – пасище, пред нас имаше горска просека. Гриф посочи към нея.

– Ще дойдат от онази страна.

Една пътека разсичаше просеката. Забелязах по нея изровени от колела бразди и следи от копита. Пътят за Сурувка. Нищо не нарушаваше тишината наоколо.

„Вече трябваше да са тук – мислех си. – Стария спомена три и половина... Не вярвам да са се заблудили. А ако не могат? А ако Кристина не се е видяла с майора? Тоя тип се е замъкнал с нея чак на гарата. Но тя му се е измъкнала, той сам каза. Да не се е опасявала, че е тръгнал подире ѝ? Не, невъзможно е...“

Наблюдавах края на гората, потънал в сумрак, надявах се да зърна разузнаването на нашите. Нищо не нарушаваше тишината.

Погледнах Гриф. Мълчеше. Беше седнал до мен приведен, с автомат на коленете. И той дебнеше.

Три часът и четиридесет и пет минути.

– Погледни натам – прошепна главатарят на бандата, сочейки към гората.

На петнайсетина метра от пътеката се показва човешка фигура. Спря се зад едно дърво в края на гората. Мъжът изучаваше с поглед просеката. После тръгна към нашето скривалище. След миг се показва втори. Вървеше отстрани, на няколко метра зад първия. И двамата бяха сега на открито. Гриф се залепи за земята, държеше ги на мушката на автомата. Аз лежах до него.

– Те ли са? – прошепна той.

– Май да, пропусни ги още по-наблизо – казах. Те наближиха с още няколко крачки. Бяха облечени в английски якета, на гърба си носеха раници и навити на руло одеяла, с нахлузени над челото барети и автомати в ръцете. Не ни виждаха. Когато първият дойде на около десетина крачки от нас, Гриф викна:

– Стой, ще стрелям!!!

Те застинаха неподвижни, само се понаведоха и насочиха дулата на автоматите си към храстите, откъдето долетя предупреждението на Гриф.

– Кой идва? – попитах, все така скрит.

– Свободната армия! – отговори единият от тях.

– Какъв знак?

– „Нург“!

– Нашите са – подхвърлих на Гриф и го дръпнах към себе си. Излязохме от храстите и се здрависахме с „разузнаването на онази група“.

Бяха толкова добре гримирани, че едва познах в тях Сташек и Юзеф от нашия отдел. Сташек поне една седмица не се беше бръснал, лицето му беше покрито с гъста брада, а с Юзеф „Вярусите“ вече се бяха запознали при нощната среща с капитан Антони. Явно нашите отдавна са се подготвяли за ролите си на хора от „онази банда“.

– А къде са останалите? – попита Гриф. – Много ли сте?

– Петима и радиотелеграфистът, всички сме капнали от умора и глад, цял ден сме вървели – отговори Сташек, – обаче по пътя към нас се присъединиха майор Мачей и двама от щаба...

Сташек още говореше, когато иззад дърветата се показаха четирима души. Най-отпред вървеше Стария, значи той е решил лично да ръководи цялата операция на място, представяйки се като майор Мачей. Приближи се до нас с усмивка – в зелена горна офицерска риза от армията на Андерс, с черна барета и небрежно наметнато на раменете цивилно палто. Както подобаваше на офицер с такъв чин, не носеше автомат. Зад него крачеха моят началник с автомат и мощен колт, калибър 11,4 милиметра, радиотелеграфистът, влачещ немска късовълнова радиостанция, и Стефан с модерен американски автомат „Томпсън“.

Изпзнах се, застанах „мирно“ и като поручик Хенрик отдадох чест пред майор Мачей и същевременно уважих заместник-началника на Воеводското управление. След това представих Гриф, който най-установно, доколкото можеше, докладва, че диверсионната група „Вяруси“ е готова за изпълняване на заповедите. „Началник-щабът“ се ръкува с командира на бандата.

– Радвам се да се запозная с вас – рече той. – Поручик Хенрик ми е говорил за вас много хубави неща. Затова засега не се съгласих да заминете на Запад. Тук сте по-нужен. Предстоят ни важни задачи. Харнаш не беше подходящ за тяхното реализиране. Вярвам, че вие ще се справите. Ще поговорим за това в по-тесен кръг. Преди всичко искам да се

запозна с вашите хора.

– Тъй вярно, господин майор – отговори Гриф, приятно поласкан.

– Тогава водете ни.

Гриф беше възбуден, развълнуван от своята роля. Но кой от нас не беше с напрегнати нерви, макар и причината да беше друга?

Слязохме на поляната, незабелязано заобиколихме отзад разположените по-нависоко две къщи. Когато приближихме къщата на ятака, видя ни Злом, който стоеше на пост. Той скочи в плевнята и изчезна вътре.

Част от дошлите с майора хора останаха на пост, заемайки удобни позиции. Майорът ми нареди да отида с Гриф, който трябваше да извика и представи членовете на бандата. Самият той с радиотелеграфиста, началника и Стефан влезе в къщата. Сташек с картечния пистолет остана навън. Седна нехайно до оградата и запали цигара.

Възбуденият главатар на бандата се втурна в плевнята и се разкрещя на членовете на диверсионната група. На един дъх ги информира, че самият майор Мачей е дошъл да инспектира отряда, чака ги и иска да се запознае лично с тях. Грожни се назландисваше. В края на краищата се подчини на останалите. Бандитите още не бяха дошли на себе си, реагираха със закъснение.

Бандата излезе от плевнята в пълно въоръжение. Гриф поведе хората си на инспекция. През отворения прозорец се показва майор Мачей. Наближавахме къщата. Грожни шепнеша нещо на Якса.

Лъчите на изгряващото слънце проникваха през синкавата утринна мъгла, която се издигаше от долината към Любон. В далечината едва-едва се различаваха обвитите в мъгла върхове на Татрите.

Първи влезе в къщата командирът на „Вярусите“, след него аз и членовете на бандата. Якса остана на двора на пост. Опря се на гредите на къщата, наблюдавайки бдително най-близката околност.

Преметнал на гърдите си бергмана, Гриф застана „мирно“ и още веднъж рапортува пред майор Мачей, след което представи един след друг всичките.

– Благодаря – отговори кратко майорът и спокойно пристъпи към членовете на бандата, сякаш за да прецени тяхната стойка и въоръжението им.

Грожни хвърляше любопитни погледи към автомата на Стефан, който имаше два пълнителя – не беше виждал такъв.

Кръстосаха се погледите на тези, които за първи път бяха застанали така близко, лице в лице, един срещу друг. Радиотелеграфистът беше

приклепнал до радиостанцията, нещо майстореше в апаратурата, издърпа антената, извади ключа, започна да изчуква сигнала. Гриф наблюдаваше с интерес работата му.

Всички стояха и чакаха думите на „началник-щаба“.

Майорът прекъсна мълчанието и полу на шега помоли домакина да ни остави сами за половин час:

– Имаме да си говорим по наши си работи, стопанино, после ще ви поканим на закуска.

Ятакът излезе от задната врата на пруста, а жена му отиде да издои добитъка. От другата стая се чуваше детски плач.

Майорът отвори чантата си, извади шабни карти, разтвори ги на масата и с покровителствен жест на ръката даде да се разбере, че всички могат да седнат. Атмосферата се поразведри. Наместихме се край стениците на стаята с нисък таван. Радиотелеграфистът продължаваше да човърка в апаратурата на радиостанцията.

„Шефът на щаба“ започна приятелски разговор с „Вярусите“. Интересуваше се от какво имат нужда, питаше ги какви са проблемите им... Гриф се стараеше да отговаря вместо другите. Грожни не отделяше поглед от томпсъна.

– Това е най-сигурният автомат, американски е – обясни Стефан. – Автоматично прехвърля втория пълнител.

Майорът погледна часовника си.

Четири часът.

– Какво става – обърна се той с остър тон към специалиста по връзката, – приближава времето за предаване, апаратурата готова ли е?

– Тъй вярно, господин майор – отвърна радиотелеграфистът. Той сложи слушалки на ушите си и започна да изчуква един и същи сигнал с морзовата азбука през равни интервали от време.

– На такава височина не би трябвало да има смущения, трябва да имате качествено приемане – започна „началник-щабът“. – Групата, която охраняваше досега радиостанцията, ще изчака деня в този район, но не тук, и вечерта ще се върне в своя район. Тукашните ятаци сигурни хора ли са?

– Тъй вярно, господин майор – отговори с официален тон Гриф.

– Въпреки това аз смятам – продължи „шефът на щаба“, – че е по-добре вие със своята група и радиостанцията да смените мястото си на укриване веднага след нашия разговор. Такова струпане на сили може да направи впечатление някому. ДС дебне... Ще уговорим с вас най-близките планове за действие, ще приема шифрованата радиograma,

която след малки ще получи нашият радиотелеграфист, и ще се разделим. Аха! Вие и командирът на другата група трябва да уговорите понататъшните си контакти. Може да ви е полезно да поддържате връзка от време на време.

– Къде е Диск? – обърна се майорът към Стефан.

– Остана навън, на пост.

– Извикайте го тук, нека обсъди с господин Гриф каквото трябва и да изчезва със своите хора.

Стефан скочи и изтича навън. Радиотелеграфистът вдигна ръка и съобщи на „началник-щаба“:

– Имам връзка, предава Лондон! Всички замълчаха развълнувано.

„Вярусите“ не откъсваха поглед от радиотелеграфиста, който съредоточено записваше шифрования текст, а после започна да изчуква знаците на предаваното съобщение.

Да знаеха само какъв Лондон беше това! Имахме късовълнова връзка не с Лондон, а с Краков. Радиостанцията на Воеводското управление за обществена сигурност в Краков беше получила уговорения сигнал от поляната под Любон и тутакси беше предала съобщение за чакащата наблизно група. Пръстенът се затвори. От поляната вече не можеше да се измъкне никой, който би могъл да предупреди мрежата на бандата.

Радиотелеграфистът прекъсна предаването, обаче не изключи радиостанцията, нито пък пристъпи към разшифроване на получения от „Лондон“ текст. Да, той явно чакаше нещо, поведението му беше неестествено.

Стефан и командирът на „онази група“, когото шефът нарече Диск, все още не идваха.

Във въздуха надвисна напрегнатост, която се прероди в мъчителен, непоносим миг на очакване. Наистина, мълчанието трая едва няколко секунди, може би и повече, със сигурност повече, но това беше достатъчно, за да се усети как напрежението нараства.

Грожни се озърна някак странно към Злом. Като че подушваше нещо. Улових погледа му, изпълнен с инстинктивно безпокойство. Гриф се въртеше нервно на мястото си, после наведе глава. Казек гледаше втренчено радиотелеграфиста. Зад прозореца Якса ходеше напред-назад... Свирукаше си тихо.

Надвисналата тишина беше изпълнена със заплаха.

„Нали сред тези четири стени те имат преимущество – мислех си. – Това, че на няколко десетки метра навън са нашите, няма никакво значение.“

Погледнах Стария, сякаш се надявах от очите или жестовете му да разбере какво ще стане след миг. Нему принадлежеше решението. Не знаех как той ще разиграе възникналото положение. Усещах, че нещо трябва да стане. Разкопчах машинално винтягата си, та в случай на нещо да посегна по-бързо към пистолета си. Зад прозореца някой се изкашля. Не, не беше Якса, а Сташек. С ъгълчето на окото си забелязах неговия плещест гръб, той отиде при Якса и му каза нещо, викайки му „колега“...

– Разшифрова ли текста? – попита изведнъж „началник-щаба“ седналия до апарата мъж. – Какво се кумиш толкова време?

Атмосферата тутакси стана по-малко напрегната. Радиотелеграфистът се зае с работата си, драскаше нещо в бележника, който извади от калъфа на радиостанцията.

В пруста влезе някой. Не не един човек, няколко души. На вратата застана Стефан, зад него стояха Диск и още двама от неговия „отряд“. Грожни пак се размърда неспокойно.

– Казах да дойдете само вие – обърна се към Диск майорът. – Защо водите всички тези хора?

Диск направи жест, сякаш искаше да отпрати дошлите с него мъже. Майорът го спря. Махна с ръка и каза:

– Хайде, добре, щом и без това са вече тук, ще прочета пред всички заповедта на нашето върховно командване.

Той изчака новодошлите да се разположат удобно. Съзрях зад прозореца още един от нашите. Вече имахме числено превъзходство. Майорът извади спокойно от джоба си лист хартия и бавно го заразгръща, докато в същото време плъзгаше поглед по всички присъстващи.

Разгъна листа и зачете:

– Заповед на върховното командване – той спомена номера на заповедта и датата – към офицерите, подофицерите и редниците от нелегалната армия, бореца се за свобода.

Той замълча, пак погледна събраните в стаята, изпъна се и изкомандува:

– Мирно!!!

Най-напред скочиха нашите, „Вярусите“ станаха с известно закъснение. Майорът измери с поглед всички, като че правеше преглед, усмихна се, поизчака един миг и извика:

– Свободно!!!

Това беше уговореният знак. Нахвърлихме се като вихър върху бандитите. В стаята настана суматоха.

Нито един от бандитите не успя да извади пистолета си от кобура или да вдигне автомата си. Командата „Свободно!“ противоречеше позрително на това, което стана. Яките мишци на нашите момчета, заели добри позиции в стаята ги сграбчиха в здрава хватка. Решаващи бяха части от секундата, помогна ни пълната изненада. Уплашените бандити се съпротивляваха отчаяно. Светкавичните, силни удари предопределяха изхода на борбата на живот и смърт. Неумолим ръкопашен бой, страотно усилие на мускули и воля...

Грожни, мъж с невероятна сила, вдигна едната ръка на Стефан нагоре и за малко не се освободи от неговата хватка. Стефан държеше здраво, не пускаше мощната лапа на бандита, мъчеше се да я извие, но напразно. На помощ му дойде Сташек, който заедно с началника вече се беше справил с Гриф. Строшената маса изтрещя, те рухнаха на пода. Миг на несигурност... и белезниците сухо изщракаха върху китките на бандита.

Казек и Злом вече бяха обезвредени, но дърпаха конвулсивно ръце от белезниците, с които беше скочил към държащите ги колеги радиотелеграфистът.

В суматохата не забелязах кога Стария е излязъл от стаята. След малко той се върна заедно със Сташек и Войтек. Водеха Якса и ятака, който се опитал да избяга.

Радиотелеграфистът предаде сигнал за групата в Нови Тарг. Сега идваше редът на мрежата от помагачи на бандата, които ѝ бяха помогнали да действа толкова дълго. Нашите хора се пръснаха от Нови Тарг по конспиративните квартири, търсеха оръжието, търсеха онези, които биха могли да създадат нови банди.

Бандитите бяха обезвредени без изстрели, без използване на оръжие. Вече нямаше да прогонват спокойния сън от очите на мирните жители на Подхале.

Поздравявахме се един друг. Завършен беше още един раздел от нашата борба.

„Бандата «Вяруси» престана да съществува“ – това бяха последните думи от краткия рапорт на Стария след приключване на акцията. Открих този рапорт в четвърти том от досието на шестдесет и втора страница. Прочетох го още веднъж, като донесение от бойното поле. Макар да бяха минали всъщност малко години, това време принадлежеше на далечната история.

Завръщаме се в Краков, слънцето се беше изкачило високо, позлавяваше добре познатата ми панорама на планината. Струваше ми се, че

тази сутрин то свети по-ярко от обикновено.

КРАЙ

© 1967 Мариан Реняк
© 1987 Лина Василева, превод от полски

Marian Reniak
Niebezpieczne sciezki, 1967

Сканиране, разпознаване и редакция: MesserSchmidt, 2007

Публикация:

Marian Reniak
NIEBEZPIECZNE SCIEZKI
Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej
© Wydawnictwo Ministerstwa
Obrony Narodowej, Warszawa, 1967

© Лина Василева, превод и послеслов, 1987 с/о Jusautor, Sofia
Ч 884

Превела от полски ЛИНА ВАСИЛЕВА
Редактор ЕМИЛ ЕЛИМАЗОВ
Художник ПЕТЯ ГЕНЕВА
Художествен редактор ГИЧО ГИЧЕВ
Технически редактор ЦВЕТАНКА НИКОЛОВА
Коректор ГАЛИЯ ГЕРГОВА

Формат 84x108/32. ЛГ–VI/566. Дадена за печат на 30. IV. 1987 г. Подписана за печат на 14. X. 1987 г. Печатни коли 11,50. Издателски коли 9,66. УИК 10,623. Издателска поръчка № 53. Техническа поръчка № 71113. Код 24/95364/5627 – 59 – 87 Цена 1,50 лв.

Печатница на Военното издателство
Военно издателство
София – 1987

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2876>]